

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**ÇİN HALK CUMHURİYETİ ÖDEMELER
BİLANÇOSUNUN ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selçuk ÖZ

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Metin YILDIRIM

GAZİANTEP
TEMMUZ 2011

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

ÇİN HALK CUMHURİYETİ ÖDEMELER BİLANÇOSUNUN ANALİZİ

Selçuk ÖZ

Tez Savunma Tarihi: 11.07.2011

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Yrd. Doç. Dr. Ahmet AĞIR
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf AKAN
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Metin YILDIRIM
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Yrd. Doç. Dr. Rüstem YANAR

Yrd. Doç. Dr. Metin YILDIRIM

Yrd. Doç. Dr. Fatih YAŞAR

ABSTRACT
ANALYSIS OF PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA'S BALANCE OF
PAYMENT

ÖZ, Selçuk

M.A. Thesis, Department of Economics

Supervisor: Asist.Prf.Dr. Metin YILDIRIM

July, 2011, 142 pages

Throughout history, China which had been the master of world trade, began to lose its significance with the outbreak of industrial revolution in Europe and after Mao Zedung proclaimed Peoples Republic of China in 1949, it became an isolated country from the rest of the world. Upon death of Mao ZEDUNG in 1976, Deng Xiaoping acceded and he took an important role in changing the country to its present condition by making great numbers of reforms in the fields of economy and politics, opening the the country and its trade to the rest of the world.

China that gave the impression of having agriculture-based economy before 1980, nowadays has been keeping the leading position even in producing complex electronic devices and rapidly advancing the position of world's largest economy.

China which follows a foreign trade oriented growth strategy increases its importance in the world economy with both its export volume and foreign direct investment amounts day by day.

On the contrary to the most developing countries, Peoples's Republic of China doesn't have difficulty in balance of payments thanks to the success of policies that China follows, both country's balance of current and capital accounts have surplus continually. Besides foreign trade's having an important share in the country's economy, with the increasment of the importance of the country's economy in the world economy each passing day, progress of country's balance of payments leads the progress of world economy and increases it's importance day by day.

Key words: China, Balance of Payment, Foreign Trade

ÖZET

ÇİN HALK CUMHURİYETİ ÖDEMELER BİLANÇOSUNUN ANALİZİ

ÖZ, Selçuk
Yüksek Lisans Tezi, İktisat ABD
Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Metin YILDIRIM
Temmuz, 2011, 142 sayfa

Tarih boyunca dünya ekonomisinde söz sahibi olan Çin Halk Cumhuriyeti Avrupa'da sanayi devriminin başlamasıyla dünya ekonomisindeki önemini kaybetmeye başlamış, 1949 yılında Mao ZEDUNG' un Çin Halk Cumhuriyeti'ni ilan etmesiyle kendi içerisine kapanarak dış dünyadan izole olmuştur. 1976 yılında Mao ZEDUNG'un ölmesi üzerine ülkenin yönetimine geçen Deng Xiaoping ekonomik ve siyasi anlamda birçok reforma imza atmış ülkeyi ve ekonomiyi dış dünyaya açarak ülkenin bugünkü duruma gelmesinde önemli rol üstlenmiştir. 1980 öncesi tarıma dayalı bir ekonomi izlenimi veren Çin, günümüzde karmaşık elektronik ürünlerin üretiminde bile söz sahibi olan ve dünyanın en büyük ekonomisi olma yolunda hızla ilerleyen bir konuma gelmiştir. Dış ticarete dayalı bir büyüme stratejisi izleyen Çin, gerek yaptığı ihracat hacmi, gerekse aldığı doğrudan yabancı sermaye miktarlarıyla her geçen gün dünya ekonomisinde önemini artırmaktadır. Birçok gelişmekte olan ülkenin aksine Çin Halk Cumhuriyeti ödemeler bilançosu dengesinde sıkıntı yaşamamış, izlenen politikaların başarılı olması sayesinde ülkenin hem Cari işlemler dengesi hem de sermaye hesabı dengesi sürekli olarak fazla vermiştir. Ülke ekonomisinde dış ticaretin önemli bir paya sahip olmasının yanı sıra ülke ekonomisinin dünya ekonomisi içerisindeki önemini her geçen gün arttırması sayesinde, ülkenin ödemeler bilançosunun seyri dünya ekonomisinin seyrine yön vermekte ve önemini her geçen gün arttırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çin, Ödemeler Bilançosu, Dış Ticaret

ÖNSÖZ

Ödemeler Bilançosu bir ülkenin gerek uluslar arası ekonomik ve siyasi ilişkilerinin, gerekse yurtiçi ekonomisinin seyri ile ilgili önemli bilgiler veren bir göstergedir. Eğer ülke dünya ekonomisinde söz sahibi bir konumdaysa, ülkenin ödemeler bilançosunda yaşanan değişiklikler diğer ülkelerin hatta dünya ekonomisinin seyrine bile yön verebilmektedir. Dünyanın en büyük ekonomisi olma yönünde hızlı adımlarla ilerleyen Çin Halk Cumhuriyeti'nin ödemeler bilançosu rakamları birçok ekonomistin dikkatli bir şekilde incelediği bir konudur. Sürekli fazla veren cari işlemler dengesi ve ülkeye her geçen gün artarak gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımları ödemeler bilançosunun denkleştirilmesinde sorun yaşayan ülkelerin de fazlasıyla dikkatini çekmektedir.

Çin Halk Cumhuriyeti'ne yönelik güncel verilerin toplanmasında ve IMF, OECD, UNCAD ve Çin İstatistik Kurumunun yayımlamış olduğu veriler arasında tutarsızlıklar bulunmasına karşın, bu bilgilerin toplanmasında gerekli hassasiyet gösterilerek çalışmanın amacı ortaya konulabilmiştir.

Çalışmanın bu aşamaya gelmesinde kendisinden beklenen özveriye ve desteği fazlasıyla gösteren çalışmanın bilimsel bir çerçeveye oturmasında yol gösteren değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Metin YILDIRIM' a, manevi desteğini her zaman hissettiğim ailem ve sevgili eşim Duygu (SAZAK) ÖZ' e, iş arkadaşlarım ve özellikle Müfettiş Fırat KOPAR' a teşekkürlerimi sunarım.

Selçuk ÖZ

01.06.2011

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	i
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
1.GİRİŞ	1
1.1.GİRİŞ.....	1
2.LİTERATÜR	3
2.1. ÇİN HALK CUMHURİYETİ’NİN TARİHİ.....	3
2.1.1.Çin Halk Cumhuriyeti’nin Kısa Tarihçesi.....	3
2.2. ÇİN’İN SİYASİ, COĞRAFİ VE DEMOGRAFİK YAPISI İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER.....	5
2.3.1949-1976 YILLARI ARASI EKONOMİDE PLANLI DÖNEM.....	10
2.4.SERBEST PİYASA EKONOMİSİNE GEÇİŞ SÜRECİ.....	16
2.4.1.Tarım Reformu.....	18
2.4.2.Endüstri Reformu.....	20

2.4.3.Finansal Sistem Reformu.....	23
2.4.4.Dış Ticaret Reformu ve Dışa Açılma.....	25
2.5. DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜNE KATILIM.....	30
2.6. ÇİN HALK CUMHURİYETİ EKONOMİSİNDE BÜYÜME VE İSTİHDAM.....	34
2.7.EKONOMİDEKİ BELLİ BAŞLI SEKTÖRLER.....	36
2.7.1. Tarım Sektörü.....	36
2.7.2. Enerji Sektörü.....	39
2.7.3. Demir-Çelik Sektörü.....	46
2.7.4. Ulaştırma Sektörü.....	49
2.7.5. Otomotiv ve Yedek Parça Sektörü.....	50
2.7.6. Turizm Sektörü.....	50
2.7.7. Finans Sektörü.....	51
2.7.8. Kimya Sanayi.....	51
2.7.9. Tekstil Sanayi.....	52
2.7.10. İnşaat ve Dekorasyon Malzemeleri Sanayi.....	53
2.7.11. Makine İmalat Sanayi.....	54
2.7.12. İlaç Sanayi.....	55
2.8.TÜRKİYE – ÇİN HALK CUMHURİYETİ TİCARİ İLİŞKİLERİ.....	56
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	64
3.1. MATERYAL.....	64
4.DEĞERLENDİRME.....	65
4.1. ÇİN HALK CUMHURİYETİNİN ÖDEMELER BİLANÇOSUNUN ANALİZİ.....	65

4.1.3.1.2.2. Yatırımlardan Elde Edilen Gelirler Dengesi Hesabı.....	96
4.1.3.1.3. Cari transferler dengesi.....	97
4.1.3.2. Sermaye ve Finans Hesabı Dengesi.....	98
4.1.3.2.1. Finans Hesapları.....	98
4.1.3.2.1.1. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları.....	98
4.1.3.2.1.1.1. Çinlilerin dışarıya doğrudan yatırımları dengesi hesabı.....	108
4.1.3.2.1.1.2. Çin Halk Cumhuriyeti'ne gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımları.....	109
4.1.3.2.1.2. Menkul kıymetler ve diğer yatırımlar hesapları.....	118
4.1.2.3. Rezerv varlıklar dengesi.....	118
4.1.3.3.1. Altın rezervleri hesabı.....	118
4.1.3.3.2. Özel çekim hakları hesabı.....	120
4.1.3.3.3. Çin Halk Cumhuriyeti'nin IMF'deki pozisyonu hesabı.....	121
4.1.3.3.4. Döviz rezervleri hesabı.....	121
4.1.3.4. Net Hata ve Noksanlar Hesabı.....	123
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	125
KAYNAKLAR.....	129
ÖZGEÇMİŞ.....	142

TABLOLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 2.1. Ülkelerin GSYİH'larının dünya GSYİH'sına oranları (1700-2001).....	4
Tablo 2.2. Çin Halk Cumhuriyetinin nüfusu ve cinsiyetlere göre dağılımı.....	7
Tablo 2.3. Bölgeler arasındaki ekonomik farklılıklar 2006.....	8
Tablo 2.4. 1949 yılı tarımsal arazilerin sınıflar arası dağılımı.....	10
Tablo 2.5. Çin Halk Cumhuriyetinin sermaye yatırımlarının sektörler itibarı ile Dağılımı.....	13
Tablo 2.6. 1982-2002 yılları arasında Çin Halk Cumhuriyeti'nde ortalama gümrük tarife oranları.....	27
Tablo 2.7. Çin Halk Cumhuriyeti Gayri Safi Yurtiçi Hasılasının yıllar itibarıyla değişimi.....	35
Tablo 2.8. ÇHC'nde yıllar itibarıyla istihdam edilen kişi sayısı.....	36
Tablo 2.9. Çin Halk Cumhuriyeti'nin tarım sektörü ile ilgili istatistikler.....	38
Tablo 2.10. Çin Halk Cumhuriyeti'nin bölgeler itibarı ile toplam enerji rezervi.....	41
Tablo 2.11. Çin Halk Cumhuriyeti'nin yıllar itibarı ile toplam enerji üretimi ve elde edildiği kaynaklar.....	43
Tablo 2.12. Çin Halk Cumhuriyeti'nin yıllar itibarı ile toplam enerji tüketimi ve dağılımı.....	45
Tablo 2.13. Çin Halk Cumhuriyeti'nin yıllar itibarı ile demir- çelik üretimi.....	47
Tablo 2.14. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Bölgeler itibarı ile metal rezervleri.....	48
Tablo 2.15. Çin Halk Cumhuriyeti'nde turizm sektörü ile ilgili istatistikler.....	50
Tablo 2.16. Çin Halk Cumhuriyeti'nde yıllar itibarı ile tekstil ürünleri üretimi.....	53
Tablo 2.17. Çin Halk Cumhuriyeti'nde yıllar itibarı ile çimento üretimi.....	54
Tablo 2.18. Türkiye- Çin Halk Cumhuriyeti ikili ticareti.....	57
Tablo 2.19. Türkiye'nin Çin Halk Cumhuriyeti'ne 2009/2010 yılı Ocak-Eylül dönemi yapılan ihracatında başlıca maddeler.....	59
Tablo 2.20. Türkiye'nin Çin Halk Cumhuriyeti'nden 2009/2010 yılı Ocak-Eylül dönemi yapılan ithalatında başlıca maddeler.....	60

Tablo 4.1. Çin Halk Cumhuriyetinin dünya mal ticaretindeki payı (1948-2009).....	66
Tablo 4.2. Çin Halk Cumhuriyetinin yıllar itibariyle ihracat, ithalat,dış ticaret dengesi ve dış ticaret hacmi (1978-2008).....	73
Tablo 4.3. Çin Halk Cumhuriyeti cari işlemler dengesinin gayri safi yurtiçi hasılasına oranı (1990-2008).....	74
Tablo 4.4. Çin'in ürün gruplarına göre ihracat değerleri.....	78
Tablo 4.5. Çin'in ürün gruplarına göre ithalat değerleri.....	79
Tablo 4.6. Çin'in Hizmet Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi.....	80
Tablo 4.7. Çin'in Taşımacılık Hizmetleri Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi.....	83
Tablo 4.8. Çin'in Turizm Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi.....	84
Tablo 4.9. Çin'in İletişim Hizmetleri Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi.....	85
Tablo 4.10. Çin'in Müteahhitlik Hizmetleri Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi.....	86
Tablo 4.11. Çin'in Sigortacılık Hizmetleri Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi.....	87
Tablo 4.12. Çin'in Finansal Hizmetler Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi.....	88
Tablo 4.13. Çin'in Bilgisayar ve Bilişim Hizmetleri Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi.....	89
Tablo 4.14. Çin'in Patent ve Telif Ücretleri Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi.....	90
Tablo 4.15. Çin'in Danışmanlık Hizmetleri Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi.....	91
Tablo 4.16. Çin'in Reklam ve Tanıtım Hizmetleri Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi.....	92
Tablo 4.17. Çin'in Film ve Video Ürünleri Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi.....	93
Tablo 4.18. Çin'in Diğer Ticari Hizmetler Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi.....	93
Tablo 4.19. Çin'in Hükümet Hizmetleri ve Diğer Sınıflandırılmayan Hizmetler Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi.....	94
Tablo 4.20. Çin'in Gelir ve Kar Dengesi Hesabı.....	95
Tablo 4.21. Çin'in İşçi Tazminatları Dengesi Hesabı.....	96
Tablo 4.22. Çin'in Yatırımlardan Elde Edilen Gelirler Dengesi Hesabı.....	97
Tablo 4.23. Çin'in Cari Transferler Dengesi Hesapları Hesabı.....	98
Tablo 4.24. Çinlilerin dışarıya doğrudan yatırımlar dengesi.....	108
Tablo 4.25. Çin halk Cumhuriyeti'ne yıllar itibariyle doğrudan yabancı sermaye girişi.....	110
Tablo 4.26. Çin Halk Cumhuriyeti'ne yapılan yabancı doğrudan sermaye yatırımlarının sektörlere göre dağılımı, 2008.....	114

Tablo 4.27. Çin Halk Cumhuriyeti'nde yabancı sermayeli işletmelerin toplam endüstriyel üretime katkıları.....	115
Tablo 4.28. Çin Halk Cumhuriyeti'nde yabancı sermayeli işletmelerin toplam ihracat ve ithalat içerisindeki payları.....	116
Tablo 4.29. Yabancı sermayeli işletmelerden alınan vergilerin toplam ticari ve endüstriyel vergi gelirleri içerisindeki payı (%).....	117
Tablo 4.30. Çin Halk Cumhuriyeti döviz rezervleri (1978-2008).....	119
Tablo 4.31. Çin Halk Cumhuriyeti Özel Çekim Hakkı hesabı (1999-2009).....	120
Tablo 4.32. Çin Halk Cumhuriyeti'nin IMF'deki pozisyonu hesabı (1999-2009)...	121
Tablo 4.33. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Döviz rezervleri dengesi , hesabı (1999-2009).....	122
Tablo 4.34. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Net Hata ve Noksanlar Hesabı Dengesi....	123

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 2.1. Çin Halk Cumhuriyetinde reform öncesi uygulanan ekonomik sistemin formasyonu	15
Şekil 2.2. 1949-1993 Yılları arasında tarım ve sanayi sektöründe Milli Gelir artışı.....	21
Şekil 2.3. 1999-2009 Yılları arasında Türkiye'nin Çin Halk Cumhuriyeti'ne olan ihracatı ve ithalatının seyri	58
Şekil 4.1. Çin Halk Cumhuriyeti'nin yıllar itibari ile ihracat ve ithalat rakamları....	72
Şekil 4.2. Çin Halk Cumhuriyeti'nin 2008 yılındaki ithalatının bölgelere göre dağılımı	75
Şekil 4.3. Çin Halk Cumhuriyeti'nin 2008 yılındaki ihracatının bölgelere göre dağılımı	76
Şekil 4.4 Çin Halk Cumhuriyeti'nin 2008 yılında en çok ihracat yaptığı beş ülke....	76
Şekil 4.5 Çin Halk Cumhuriyeti'nin 2008 yılında en çok ithalat yaptığı beş ülke....	77
Şekil 4.6. Çin Halk Cumhuriyeti'ne yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımları.....	112
Şekil 4.7. Çin Halk Cumhuriyeti'ne doğrudan yabancı sermaye yatırımı yapan ülkeler, 2010.....	113
Şekil 4.8. Çin Halk Cumhuriyeti'nin yıllar itibarı ile döviz rezervleri.....	120
Şekil 4.9. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Net Hata ve Noksanlar Hesabının uluslar arası ticaretine oranı.....	124

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ÇHC	: Çin Halk Cumhuriyeti
DEİK	: Dış Ekonomik İlişkiler Kurumu
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
EIU	: Economist Intelligence Unit
GATT	: General Agreement on Tariffs and Trade (Ticaret ve Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması)
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMF	: International Money Fund (Uluslar arası Para Fonu)
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
OPEC	: Organization of the Petroleum Exporting Countries (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü)
RMB	: Renminbi
UNCTAD	: United Nations Conference on Trade and Development (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı)
WTO	: World Trade Organization

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. GİRİŞ

Dünya tarihi incelendiğinde her alanda iki cephe varlığını göstermektedir. Örnek olarak bilim tarihi incelendiğinde doğu tartışmasız üstünlüğünü, batıda yaşanan Rönesans ve Reform hareketlerinin gerçekleşmesiyle batıya devretmiştir. Bütün alanlarda kendini gösteren bu diyalektik süreç ekonomik gelişmede de kendini göstermiştir. XVIII. yüzyılın sonunda İngiltere’de başlayan sanayi devrimi ile hızlı bir üretim artışına paralel hızlı bir büyüme yaşayan ve modern liberal piyasaların gelişimine hız veren batı, ekonomik üstünlüğü ele almış ve uzun süre de götürmüştür.

Yaşanan bu ekonomik gelişmeler esnasında dünyanın en kalabalık ülkesi olan Çin Halk Cumhuriyeti, geniş topraklarında birçok doğal kaynak bulunmasına rağmen siyasi nedenlerden dolayı bir türlü beklenen gelişimi gösterememiş ve ekonomik olarak kendisinden çok geride olan batılı ülkelerin gerisinde kalmıştır.

Ancak XX. yüzyılın sonu ve XXI. yüzyılın başında mucize olarak gösterilen ekonomik gelişmelere imza atan Asya kaplanları (Asian tigers) ve bu ülkeler arasında doğal kaynakları, nüfus ve toprak büyüklüğü bakımından en çok dikkat çeken ve çoğu uzman tarafından Asya kaplanlarının lokomotifleri olarak gösterilen Çin’de “Acaba yeni bir devir mi yaşanacak” yorumlarına yol açmıştır. Özellikle 1976 yılında Mao ZEDONG’un ölümü üzerine ülkenin başına geçen Deng Xiaoping, ekonomide tamamen devletin müdahaleci olduğu sistemi terk ederek aşamalı olarak devletçi ve liberal ekonominin bir arada bulunduğu kendi deyişiyle

“sosyalist piyasa ekonomisine” geçilmesi yönünde bir takım reform paketleri uygulamaya koymuştur. Uygulanan reform paketleri, ülke ekonomisinin gelişimine olumlu katkı sağlayarak özellikle 1978 yılı sonrasında hızlı büyüme oranları ile artan döviz rezervleri ile başarısını göstermiştir. Ülkeye yabancı sermayeyi çekmek amacıyla kurulan özel ekonomik bölgeler yabancı yatırımcılar için bir cazibe merkezi haline gelmiştir. Ülkede bulunan ucuz ve nitelikli işgücü, yabancı yatırımların gelmesinde önemli bir rol üstlenmiş ve bir sektörde ülke, dünyanın üretim üssü haline gelmiştir.

Ülkenin yakaladığı hızlı büyüme oranları ve uyguladığı kendine özgü ekonomi politikaları, birçok sosyal bilimcinin dikkatini çekerek ülke üzerinde araştırma yapmaya yönelik merak uyandırmış ve ülke üzerine yapılan araştırmalar sayesinde geniş bir literatür oluşmuştur.

Çalışmanın amacı, Çin Halk Cumhuriyeti’nin gerçekleştirdiği ekonomik gelişmede önemli role sahip reformların ve dış ticaret yapısının incelenerek, uluslararası ekonomik ilişkilerin kayıtlarının tutulduğu, ödemeler bilançosunun analiz edilerek, dış ticaret dengesinin sıkıntılı seyir izlediği Türkiye’nin bu konuda uygulayabileceği politikalara ışık tutmaktır.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm “Giriş” bölümüdür. İkinci bölüm “Literatür” kısmından oluşmuştur. İkinci bölümde Çin Halk Cumhuriyeti’nin tarihi, coğrafi ve nüfus bilgileri ile gerçekleştirmiş olduğu ekonomik reformlar incelenecek ve ayrıca ülke ekonomisinde önemli yere sahip belli başlı sektörlerle ilgili genel bilgiler verilecektir. Çalışmanın üçüncü bölümü “Materyal ve Yöntem” bölümüdür. Dördüncü bölüm “Değerlendirme” bölümünden oluşmaktadır. Bu bölümde Çin Halk Cumhuriyeti’nin Ödemeler Bilançosu Dengesi Kalemlerinin değerlerinin tarihsel gelişimi ve bu gelişimin nedenleri incelenerek ülke ekonomisine katkıları irdelenecektir.

İKİNCİ BÖLÜM LİTERATÜR

2.1. ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NİN TARİHİ

2.1.1. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kısa Tarihçesi

Çin' in ilk hanedanlığı olarak kabul edilen Xia hanedanlığı M.Ö. 21. yüzyıl ile M.Ö.16. yüzyıl arasında (yaklaşık 500 yıl) şimdiki Shanxi eyaletinin güneyi ile Henan eyaletinin batısında yer alan bölgede varlığını sürdürmüştür. Xia hanedanlığından sonra M.Ö. 16. yüzyıla M.Ö. 11. yüzyıla kadar olan dönemde ise Shang hanedanlığının şimdiki Henan eyaletine bağlı Anyang şehri civarında hüküm sürdüğü bilinmektedir. Shang hanedanlığını yıkarak başa geçen Zhou hanedanlığı ise M.Ö.1050-771 arasında ülkeyi feodal bir yapıda yönetmiştir (Durdular, 2006: 3-6).

Politik birliğini ilk defa M.Ö.221 yılında Qin hanedanlığı zamanında gerçekleştiren Çin, kendi tarihi boyunca kurulan devletleri arasında en büyük ekonomik büyüklüğe günümüzde gelmiştir. Çin'in, Han hanedanlığından (M.Ö.206-M.S.220) 16.yüzyıla kadar gerçekleşen GSYİH performansı; aynı dönemde Batı Avrupa'da gerçekleşen performanstan fazladır. Ming hanedanlığı'nın (1368-1644) sonuna doğru ve Qing Hanedanlığı (1644-1912) boyunca Çin ekonomisi bir durgunluğa girmiş ve Çinli liderler dünya ile ilişkilerinde içe kapanmayı tercih etmişlerdir. Bu dönemde, Çinli hükümdarlar uluslararası ticarete ve yeni teknolojik gelişmelere karşı ciddi sınırlamalar getirmiş ve sonuç olarak Çin'deki kişi başına GSYİH neredeyse hiç artış göstermemiştir. Çin, kapılarını dış dünyaya kapatırken, aynı dönemde 11. yüzyılda başlayan bilimsel devrim ile birlikte hızlı bir ekonomik kalkınma içine giren Batı Avrupa çok hızlı bir büyüme trendi göstermiştir. Kişi başına düşen GSYİH baz alınır, ekonomik performans açısından Batı

Avrupa'nın Çin'i 1500'lü yıllarda yakaladığı bilinmektedir (Miershalijiang,2007:3-4).

1800'lü yıllara kadar Çin yine dünyada önemli bir güç olarak kendini göstermiştir. 1800'lü yıllarda Çin Krallığı toplam dünya imalat sanayi üretiminin yaklaşık %33'ünü, Avrupa kıtası %28'ini ve ABD ise sadece %0,8'ini gerçekleştirmekle birlikte, 1900 yılında ise bu oranlar Çin için % 6,2'ye düşmüş, Avrupa Kıtası için % 62 ve ABD için % 23,6 civarında gerçekleşmiştir (Kızıltan, 2004: 47).

Tablo 2.1. Ülkelerin GSYİH'larının dünya GSYİH'sına oranları (1700-2001) (Kızıltan, 2004: 47)

Yıllar Ülkeler	1700	1820	1890	1952	1978	1995	2001
Çin	23,1	32,4	13,2	5,2	5,0	10,9	12,1
Japonya	4,5	3,0	2,5	3,4	7,7	8,4	7,3
Avrupa	23,3	26,6	40,3	29,7	27,9	23,8	16,5
ABD	0,0	1,8	13,8	23,4	21,8	20,9	21,2
SSCB/Rusya	3,2	4,8	6,3	8,7	9,2	2,2	2,8
Hindistan	22,6	15,7	11,0	3,8	3,4	4,6	5,4

(2001 yılı cari diğer yıllar 1995 fiyatlarıyla ve SGP'ye göre alınmıştır.)

Tablo 2.1.de görüldüğü üzere, 1700'lü yıllarda Çin dünyanın en büyük hasılasına sahipken, 1820 yılında dünya üretiminin üçte birini tek başına karşılamaktadır. 1890 da gerileme başlamış, 1952 yılında dünya üretimindeki yerini neredeyse tamamen kaybetmiş, 2001 yılında ise eski günlerine dönüş sinyalleri vermeye başlamıştır.

Çin, 1644 yılında kuzeydoğudan gelen Mançurlar tarafından fethedilmiş ve Qing hanedanlığı kurulmuştur. Çin bu hanedanlık döneminde gelişmiş ve gücünün zirvesine ulaşmıştır. 19. yüzyıl boyunca iç ayaklanmaları bastırmaya çalışan Qing hanedanlığı Batılı güçlerin müdahaleleri ile de karşılaşmış ve yıpranmıştır. Bu müdahaleler sonunda Çin, İngilizlerin adeta bir sömürgesi haline gelmiş, o dönemde değerli olan Çin mallarından çay, ipek, porselen gibi birtakım ürünler afyon karşılığında çok ucuza satılmışlardır. Çinlilerin afyon ticaretini ve kullanımını yasaklama çalışmaları neticesinde "Afyon Savaşları" çıkmıştır. 1840 yılında İngiltere'nin saldırısı neticesinde Çin, aynı yıl ağır şartlar taşıyan Nanking Antlaşması'nı imzalamak zorunda kalmış ve bu antlaşmayla tam bağımsızlığını

kaybederek yarı koloni, yarı feodal bir toplum haline gelmiştir. Daha sonra Wanghia Antlaşması ile Amerika Birleşik Devletlerine, Whampoa ile de Fransa'ya benzer tavizler verilmiş, bu tavizlerin Çin devleti tarafından tam olarak uygulanmaması sonucu II. Afyon Savaşları başlamıştır. 1860 yılında İngiltere ve Fransa ile "Pekin Antlaşması" imzalanmış ve böylece Uzak Doğu'da güç dengesi yeniden şekillenmiştir. İngiltere her ne kadar kazanmış olduğu geniş imtiyazların diğer devletlere de verilmesini engelleyemeye çalışsa da bunda pek başarılı olamamıştır. Rusya'nın Çin üzerindeki ağırlığını arttırması ise İngiltere'nin Fransa'ya müttefik olarak yaklaşmasını sağlamıştır. Afyon savaşlarından sonra Fransa ile birlikte Çin'in dışı açılmasına çaba gösteren ve bu anlamda başarılı olan İngiltere, Orta Doğu'da baş gösteren Rus tehdidine karşı Osmanlı İmparatorluğunu ve Çin'i desteklemiş, Çin'e verilen bu destek Çin-Japon savaşına kadar devam etmiştir. Çin'in Japonya'ya savaşta yenilmesi güç dengesini değiştirmekle kalmamış kökünden sarsmıştır. Çin'in bu savaşta Japonya'ya yenilmesi sonucunda, Çin'de çok büyük bir milliyetçilik akımı doğmuş, 1900 yılında "Boksör Ayaklanmaları" ile eyleme dönüşmüştür. 1949 yılında Kai-Shek liderliğindeki Milliyetçi Partisi, Çin Komünist Partisi tarafından yıkılmıştır (Akçil, 2008:1-4).

2.2. ÇİN'İN SİYASİ, COĞRAFİ VE DEMOGRAFİK YAPISI İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Çin Halk Cumhuriyeti; 9.596.960 km² yüz ölçümüne, 1,3 milyar (2008 sayımına göre) nüfusa sahip bir ülkedir. Başkenti Pekin olup, Resmi Dili ise Pekin lehçesi olan Mandarin ve diğer yerel dilerdir. Ülkenin yönetim şekli Sosyalist Cumhuriyettir (DTM,2008:1-3).

Ülkenin yönetim şekline gelince; ülke eyaletlere, özerk bölgelere ve doğrudan merkezi yönetime bağlı belediyelere ayrılmakta, eyaletler ve özerk bölgeler şehirlere, özerk ilçelere ve ilçelere, ilçelerle özerk ilçeler ise kasabalara ve etnik azınlık kasabalarına ayrılmaktadır (Zhongqing, 2004: 4-8). Ülke 23 bölge, 5 özerk bölge ve 4 belediyeden meydana gelmektedir. Bunlar; Anhui, Pekin, Chongqing, Fujian, Gansu, Guangdong, Guangxi, Guizhou, Hainan, Hebei, Heilongjiang, Henan, Hubei, Hunan, Jiangsu, Jiangxi, Jilin, Liaoning, Nei Mongol, Ningxia, Qinghai, Shaanxi, Shandong, Shanghai, Shanxi, Sichuan, Tianjin, Xinjiang, Xizang (Tibet), Yunnan ve Zhejiang' dir. Ülkenin merkezi devlet organları 6 ögeyi kapsamaktadır; Ulusal Halk Kongresi (NPC), Çin Halk Cumhuriyet Başkanlığı,

Devlet Meclisi, Merkezi Askeri Komisyonu, Yüksek Halk Mahkemesi ve Halk Vekâlet Mahkemesi. Ülkenin toplam arazisinin %14,86'sı tarıma uygun topraklar, %14,86'sı otlaklar ve %14'ü ormanlardan oluşmaktadır. Para birimi Yuan'dır. Ülke, yaklaşık 807,7 Milyon kişi işgücüne sahiptir (DTM, 2008:1-3).

Çin ekonomisinde reform sürecinde kıyı bölgelerindeki teşvikler ve kurulan özel serbest bölgeler nedeniyle kıyı bölgelerinin kalkınması iç bölgelerden daha hızlı olmuştur. Özellikle 1980'ler ve 1990'lar boyunca Guangdong bölgesinin Hong Kong'la komşu olması nedeniyle buradaki sermaye fazlalığı, teknoloji ve ticari yoğunluktan faydalanarak, en hızlı kalkınan bölgelerden birisi olmuştur. 1990'lı yıllardan itibaren Tayvan'dan gelen Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına ev sahibi olan Guangdong ve kuzey komşusu Fujian eyaletleri kalkınmalarını daha da hızlandırmışlardır. Shangdong bölgesi ve diğer kuzeydoğu eyaletleri Japonya ve Güney Kore gibi kalkınmış ekonomilere yakınlığı olan coğrafyanın nimetlerinden faydalanırken Sangay ve Yangtze deltası da bu ekonomik patlamadan etkilenmiştir. Bu süreç içerisinde Çin'in iç ve özellikle batı bölgeleri diğer bölgelere göre daha geri kalmıştır. Kıyı bölgelerindeki gelişmenin iç bölgelere de ulaşacağı umudu on milyonlarca işçinin çalışmak için doğu eyaletlerine göç etmesiyle son bulmuştur. 2006-2010 yılları arasındaki 11. Beş Yıllık Plan öncelikli olarak bölgesel eşitsizliği ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Kıyı bölgelerinde artan üretim maliyetleri ve iç bölgelerdeki potansiyel pazar pek çok iç ve dış yatırımcının dikkatini iç ve batı bölgelere çevirmesine neden olmakta, ancak batı ve iç bölgelerdeki yetersiz insan kaynakları ve tamamlanmamış altyapı, gelişmeyi yavaşlatmaktadır. Özellikle doğu ve güneydoğu eyaletleri ile iç ve batı bölgeleri arasındaki gelişmişlik farkını, bölgelerin almış olduğu doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının miktarlarına bağlamak mümkündür. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yoğun olduğu kıyı bölgelerinde kalkınma çok hızlı gerçekleşirken yetersiz altyapı, lojistik ve kalifiye işçi sıkıntısı sebebiyle Çin hükümetinin sağladığı çeşitli teşvik ve kolaylıklara rağmen iç ve batı bölgelere yapılan yatırımlar yetersiz kalmıştır. Hükümet tarafından bu bölgelere yapılacak yatırımlara ve özellikle de altyapının geliştirilmesine yönelik yatırımlara sağlanan vergi indirimleri %10'a kadar çıkmaktadır (DEİK,2007:4-6).

Tablo 2.2. Çin Halk Cumhuriyetinin nüfusu ve cinsiyetlere göre dağılımı (10.000 Kişi) (China Statistical Year Book, 2010)

Yıllar	Toplam Nüfus	Cinsiyetlere Göre Dağılım			
		Erkek		Kadın	
		Nüfus	Oran (%)	Nüfus	Oran (%)
1978	96.259	49.567	51,49	46.692	48,51
1980	98.705	50.785	51,45	47.920	48,55
1985	105.851	54.725	51,70	51.126	48,30
1990	114.333	58.904	51,52	55.429	48,48
1991	115.823	59.466	51,34	56.357	48,66
1992	117.171	59.811	51,05	57.360	48,95
1993	118.517	60.472	51,02	58.045	48,98
1994	119.850	61.246	51,10	58.604	48,90
1995	121.121	61.808	51,03	59.313	48,97
1996	122.389	62.200	50,82	60.189	49,18
1997	123.626	63.131	51,07	60.495	48,93
1998	124.761	63.940	51,25	60.821	48,75
1999	125.786	64.692	51,43	61.094	48,57
2000	126.743	65.437	51,63	61.306	48,37
2001	127.627	65.672	51,46	61.955	48,54
2002	128.453	66.115	51,47	62.338	48,53
2003	129.227	66.556	51,50	62.671	48,50
2004	129.988	66.976	51,52	63.012	48,48
2005	130.756	67.375	51,53	63.381	48,47
2006	131.448	67.728	51,52	63.720	48,48
2007	132.129	68.048	51,50	64.081	48,50
2008	132.802	68.357	51,47	64.445	48,53
2009	133.474	68.652	51,44	64.822	48,56

Dünyanın en kalabalık ülkesi olan Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1978 yılı sayımlarına göre nüfusu 962.590 kişi iken, 2009 yılına gelindiğinde nüfus yaklaşık %38 artış göstererek 1,33 milyar kişiye ulaşmıştır.

Tablo 2.3.de görüleceği üzere ülkenin doğu bölümü, gayrisafi yurtiçi hasıladan %38,3 oranla en yüksek payı almakta, bunu % 25,9 oranla güneydoğu bölgesi izlemektedir. Ülkenin gayrisafi yurtiçi hasıladan en az pay alan bölgesi ise % 4,9 oranıyla kuzeybatı bölgesidir.

Tablo 2.3 Bölgeler arasındaki ekonomik farklılıklar 2006 (EIU, 2008: 39-40)

Bölge	Nüfus (Milyon)	Nüfus %	GSYİH (RMB milyar)	GSYİH %	Yabancı Doğrudan Yatırım (US\$ milyar)	Dış Ticaret (US\$ milyar)
Kuzey						
Beijing	15,8	1,2	787	3,4	70	158.037
Tianjin	10,8	0,8	435,9	1,9	69	64.462
Hebei	69,0	5,3	1.166	5,0	25	18.531
Shanxi	33,8	2,6	475,3	2,1	11	6.627
İç Moğolistan	24,0	1,9	479,1	2,1	15	5.961
Kuzeydoğu						
Liaoning	42,7	3,3	925,1	4,0	95	48.390
Jilin	27,2	2,1	427,5	1,9	31	7.914
Heilongjiang	38,2	3,0	618,9	2,7	14	12.857
Doğu						
Şangay	18,2	1,4	1.037	4,5	226	227.524
Jiangsu	75,5	5,8	2.165	9,4	324	283.978
Zhejiang	49,8	3,9	1.574	6,8	126	139.142
Anhui	61,1	4,7	614,9	2,7	18	12.245
Fujian	35,6	2,8	761,5	3,3	88	62.660
Jiangxi	43,4	3,4	467,1	2,0	23	6.195
Shandong	93,1	7,2	2.208	9,6	89	95.214

Tablo 2.3 (devam/cont.)

Güneydoğu						
Henan	93,9	7,3	1.250	5,4	23	9.975
Hubei	56,9	4,4	758,1	3,3	28	11.762
Hunaan	63,4	4,9	756,9	3,3	21	7.352
Guangdong	93,0	7,2	2.620	11,3	314	527.199
Guangxi	47,2	3,7	482,9	2,1	18	6.668
Hainan	8,4	0,7	105,3	0,5	12	2.846
Güneybatı						
Chongqing	28,1	2,2	349,2	1,5	9	5.470
Sichuan	81,7	6,3	863,8	3,7	20	11.021
Guizhou	37,6	2,9	228,2	1,0	3	1.678
Yunnan	44,8	3,5	400,7	1,7	11	6.225
Tibet	2,8	0,2	29,1	0,1	0	328.4
Kuzeybatı						
Shaanxi	37,7	3,9	452,4	2,0	15	5.360
Gansu	26,1	2,0	227,7	1,0	3	3.825
Qinghai	5,5	0,4	64,2	0,3	2	651,7
Ningxia	6,0	0,5	71,1	0,3	4	1.437
Xinjiang	20,5	1,6	304,5	1,3	3	9.103
Toplam	1.314,5	100	23106,4	100	171	1.760.396

Ülkenin üye olduğu uluslar arası örgüt ve kuruluşlar şunlardır (DTM,2007:1-3): “AFDB (Afrika Kalkınma Bankası), APEC (Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Forumu), ARF, ASDB (Asya Kalkınma Bankası), ASEAN (Güneydoğu Asya Ülkeleri Örgütü), BIS (Uluslararası İmar Bankası), CCC (Gümrük İşbirliği Konseyi), CDB (Karayipler Kalkınma Bankası), ESCAP (Asya ve Pasifikler, Ekonomik ve Sosyal Komisyonu), FAO(Tarım ve Gıda Örgütü), G-77, IAEA (Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı), IBRD (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası), ICAO (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü), ICC (Milletlerarası Ticaret Odası), ICFTU (Uluslararası Serbest Ticaret Birlikleri Konfederasyonu), ICRM (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi), IDA (Uluslararası Kalkınma Birliği), IFAD (Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu), IFC (Uluslararası Finansman

Kurumu), IFRC (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Toplulukları Federasyonu), IHO (Uluslararası Hidrografi Örgütü), ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), IMF (Uluslararası Para Fonu), IMO (Uluslararası Denizcilik Örgütü), Inmarsat (Uluslararası Denizcilik Uydu Teşkilatı), Intelsat (Uluslararası Telekomünikasyon ve Uydu Örgütü), Interpol (Uluslararası Polis Teşkilatı), IOC (Uluslararası Olimpiyat Komitesi), ISO (Uluslararası Standartlar Örgütü), ITU (Uluslararası Haberleşme Birliği), LAIA (Latin Amerika Entegrasyon Birliği), MINURSO (BM Batı Sahra Referandum Misyonu), NAM, OPCW (Kimyasal Silahları Yasaklama Organizasyonu), PCA (Daimi Hakemlik Mahkemesi), UN (Birleşmiş Milletler), UN Güvenlik Konseyi, UNAMSIL (BM Sierra Leone Misyonu), UNCTAD (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı), UNESCO (Eğitim-Bilim ve Kültür Örgütü), UNHCR (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği), UNIDO (Endüstriyel Kalkınma Örgütü), UNIKOM (BM Irak-Kuveyt Gözlem Misyonu), UNITAR (BM Eğitim Araştırma Enstitüsü), UNMEE (BM Etyopya-Eritre Misyonu), UNTAET (BM Dogu Timor Geçiş Yönetimi), UNTSO (BM Mütareke Gözlem Örgütü), UNU, UPU (Dünya Posta Birliği), WHO (Dünya Sağlık Örgütü), WIPO (Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı), WMO (Dünya Meteoroloji Örgütü), WTO (Dünya Turizm Örgütü), WTO (Dünya Ticaret Örgütü), ZC.”

2.3. 1949-1976 YILLARI ARASI EKONOMİDE PLANLI DÖNEM

1949 Ekiminde Mao ZEDUNG Çin Halk Cumhuriyeti’ni ilan etti. Bu dönemde Çin’de ulusal gelirin %90’ı tarımsal faaliyetlerden elde ediliyordu ve ülkedeki toprakların dağılımında; ülke nüfusunun %10’ unu teşkil eden toprak ağaları ile zengin köylülerin elindeki araziler ülke topraklarının yarısından fazlaydı. Bu da ülkede büyük bir gelir dağılımı adaletsizliğine yol açıyordu. Bu bağlamda Çin Komünist Partisinin en önemli politikalarından birisi toprak reformudur. Toprak reformuyla birlikte toprak ağalığı sistemi kaldırılmış, yoksul ve topraksız köylülere toprak verilmiş, ancak üretimin azalmaması için zengin ve orta köylünün toprak mülkiyetine dokunulmamıştır.

Tablo 2.4. 1949 yılı tarımsal arazilerin sınıflar arası dağılımı (Cabbar, 2006: 21)

Kesimler	Nüfus oranı	Ekilebilir toprak mülkiyeti
Toprak ağaları	% 3	% 26
Zengin köylüler	% 7	% 27
Orta köylüler	% 22	% 25
Topraksız ve fakir köylüler	% 68	% 22

Çin Komünist Partisinin 50. kuruluş yıldönümünde yayınlanan Çin Komünist Partisinin kısa tarihinde izledikleri politikaları, kapitalist sanayi ve ticaret alanında ilk önce, özel girişime hammadde işleme ve imalat yapması için sipariş verdiklerini, bu anlamda özel girişimi, bütün mamullerin alımı ve pazarlamasında devlet için mal alıp satan komisyoncular olarak kullandıklarını belirtmişlerdir. Yine buna ilaveten yarı devlete yarı özel girişime ait karma girişimler kurma yoluna gittiklerini, sonrasında kapitalistlere yatırdıkları sermayeye sabit faizler ödeyerek bir dönüştürme siyaseti olarak uyguladıklarını ifade etmişlerdir. 1949 yılında ÇKP'nin ülkeyi devraldığı anda ülkede %85 oranında enflasyon baş göstermekteydi. ÇKP bununla baş edebilmek için 1950'lerin yaz aylarına kadar piyasalarda sıkı denetim uygulamış, büyük sanayi kuruluşlarını kamulaştırmış veya devlet ortak girişimi haline getirmiştir. Kırsal kesimde ise toprak ağaları kurumunun kaldırılmasına rağmen, topraksız köylülerin birleşerek kooperatif kurmalarına ve mülkün dağıtılmasına izin verilmiştir. Nitekim bu politikalar neticesinde ülke 1952 yılından sonra küçük üreticiler ülkesi haline gelmiştir. 1949–1952 dönemi için bir “karma ekonomi” dönemi tanımlaması yapılabilir. Bu dönemde yapılan kırsal bölgelerdeki toprak reformu kampanyası, kolektif bir tarım ekonomisinin ortaya çıkmasına mani olmuş, daha çok kitlesel, küçük üretici mülkiyetinin yaygın olduğu, köylülere ait özel ekim alanları yaratmıştır (Cabbar, 2006: 21).

1940'lı yıllarda ağır sanayi sektörünün gelişmesi ülkelerin gücünün ve ekonomik başarısının bir göstergesiydi. O dönemdeki birçok liderin yaptığı gibi Mao da ağır sanayi sektörünün gelişmesi taraftarıydı ve özellikle 1950 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kore savaşına girmesi nedeniyle batı ülkelerinin uyguladıkları ambargo, onun bu düşüncesini güçlendirmekteydi. 1952 yılında Çin hükümeti ağır sanayi sektörünü ekonomik kalkımda birinci öncelikli sektör olarak benimsemiştir. Hedef, olabildiğince hızlı bir şekilde sermaye malları ve askeri malzemeleri üretebilecek seviye ulaşılması olarak belirlenmiştir. Nitekim bu amaç beş yıllık planlarda da yerini almıştır (Lin, vd. 1996:202-210).

Çin Halk Cumhuriyeti'nin geliştirmek istediği ağır sanayi sektörü sermaye yoğun bir sektör olup, hayata geçirilmesinde üç temel özelliği öne çıkmaktadır.

1-) Kurulması uzun bir süreci gerektirir. Örneğin bir kimya sektöründe faaliyet gösteren bir fabrikanın kurulması 6 yıl gibi uzun bir zaman almaktadır.

2-) En azından başlangıç aşamasında gelişmiş ülkelerden bir takım ekipmanların ithalat edilmesi gerekir.

3-) Son olarak her proje için yüklü bir yatırım yapılması gerekmektedir.

1950'lerin başında Çin hükümeti sermaye sıkıntısı yaşamasına ve piyasa faiz oranları yüksek seyretmesine rağmen (yıllık yaklaşık % 30 seviyesinde) ağır sanayi hamlesini başlatmıştır. Yine ihrac edilebilecek çok fazla ürünün olmamasından ve ihrac edilen ürünlerin de ucuz fiyatlı tarım ürünlerinden müteşekkil olması nedeniyle ülkede döviz sıkıntısı yaşanıyordu. Son olarak fakir tarım ülkelerinin doğasında olduğu gibi ekonomik artık (economic surplus) düşük seviyedeydi. Nitekim ağır sanayi hamlesinin hayata geçirilmesi için gereken şartlarla Çin ekonomisinin içerisinde bulunduğu durumun birbiriyle örtüşmemesi nedeniyle Çin hükümeti bir takım ekonomiyi düzenleyici hamlelerde bulunmuştur. Öncelikle ilk beş yıllık planın başlangıcında düşük faiz oranları ve aşırı değerli döviz kuru politikası vasıtasıyla hem finansman giderlerini, hem de ekipman ithaline ödenen masrafları azaltma yoluna gitmiştir. Aslında ülke, düşük nominal işçi ücretleri, ucuz hammadde, enerji ve ulaşım maliyetlerini içeren ucuz girdi maliyeti politikası sayesinde endüstriyel gelişmeyi sağlayacak yeterlilikte fona sahipti. Bu politikanın uygulanmasındaki temel varsayım düşük maliyetlerin girişimlere, borçlarını ödeyebilecek ve yeni yatırımlar için fon sağlayacak kadar kar oluşturacağıydı. Ancak bu varsayım altında karını artıran özel sektör girişimcilerinin yeniden yatırım yapmama riski nedeniyle ilerleyen zamanlarda (1953 yılı sonrası) özel sektör girişimlerinin devleştirilmesi yoluna gidilmiş ve diğer yandan devletin sahip olmuş olduğu anahtar sektörlerin fazla karları ağır sanayi yatırımlarına yönlendirilmiştir. Ancak kıt kaynakların (krediler, döviz ve hammadde) piyasa mekanizması yerine tercih edilen tahsis mekanizması nedeniyle kredi, döviz kuru, hammadde arz ve talebinde dengesizlikler yaşanmıştır (Lin, vd. 1996:202-210).

Tablo 2.5. de görüleceği üzere tarım sektörüne yapılan yatırımlar dalgalı bir seyir izlerken, ağır sanayi sektörüne yoğun bir şekilde yapıldığı anlaşılmaktadır. 1953-1957 yılları arasını kapsayan birinci beş yıllık kalkınma planında ağır sanayi sektörüne yapılan yatırımların toplam yatırımlara oranı % 36,2 olarak gerçekleşmiş, takip eden dönemlerde de bu oran % 38,5 ile % 54 arasında dalgalanmıştır.

Tablo 2.5 Çin Halk Cumhuriyetinin sermaye yatırımlarının sektörler itibarı ile dağılımı (Lin, vd. 1996:208)

Beş Yıllık Planlar	Tarım Sektörü (%)	Hafif Sanayi Sektörü (%)	Ağır Sanayi Sektörü (%)	Diğer (%)
Birinci (1953-57)	7,1	6,4	36,2	50,3
İkinci (1958-62)	11,3	6,4	54,0	28,3
1963-1965	17,6	3,9	45,9	32,6
Üçüncü (1966-70)	10,7	4,4	51,1	33,8
Dördüncü (1971-75)	9,8	5,8	49,6	34,8
Beşinci (1976-1980)	10,5	6,7	45,9	36,9
Altıncı (1981-1985)	5,1	6,9	38,5	49,5
1953-1985	8,9	6,2	45,0	39,9

1978 öncesinde, Çin'in dış ticaret rejimi, sosyalist sanayileşmenin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde tasarlanmıştır. İhracat gelirleri, modern teknolojiler ve endüstriler için ihtiyaç duyulan hammaddelerin ithalini karşılamak amacıyla kullanılmaktaydı. Yıllık yatırım planlarını, ithalatın büyüklüğünü içeren ticaret planları belirlemekteydi. Bu nedenle de, ithalatı ihracat hacmi finanse etmekteydi. Planların uygulanmasını garanti altına almak için, Çin hükümeti, ithalat, ihracat, fiyatlar ve döviz kuru oranlarını doğrudan kontrol altında tutan Dış Ticaret Kurumlarını (FTC) devreye sokmuştur. Bu sayede, Çin'in uluslararası ödeme pozisyonları da kontrol altında tutulabiliyordu (Şimşek, 2005:78).

Çin Halk Cumhuriyeti'nin siyasi ve ekonomik tarihinde önemli yeri bulunan ve 1950 yılında Sovyetler birliği ile yapılan 30 yıllık dostluk anlaşması, ülkenin ekonomik ve siyasi kaderini tamamen değiştirmiştir. İttifakın imzalanmasından hemen sonra içerde “burjuva kapitalistler, vatan hainleri ve karşı devrimcilere” yönelik bir temizleme faaliyetine girişilerek (yaklaşık 800 bin kişi) toplumsal ve siyasal istikrarı yakalama çabası gösterilmiştir. Bununla amaçlanan toplumsal sınıfların ortadan kaldırılmasıdır. Ülkenin ekonomik kalkınması için ilk 5 yıllık plan 1953 yılında yürürlüğe girmiş ardından “ileriye doğru büyük hamle” adıyla ikinci 5 yıllık kalkınma planı 1958 yılında yürürlüğe girmiştir. Sovyet yardımı ile endüstrileşmeye ağırlık veren ve maden ile iş gücü kaynağını Sovyet teknik yardımı ile birleştiren ÇHC, Sovyetler Birliği'nin en önemli pazarı haline gelmiştir (Sander, 2001: 366-370).

1950'li yıllarda Sovyetler Birliği Çin'de 156 büyük sanayi kompleksi kurmuştur ve bu tarihteki en büyük teknoloji aktarımlarından birisidir. Bu yatırımlardan en büyük payı Sovyet sınırına yakın olan ve demiryolunun geçtiği kuzeydoğu bölgesi almıştır (Becker, 2007:69-75).

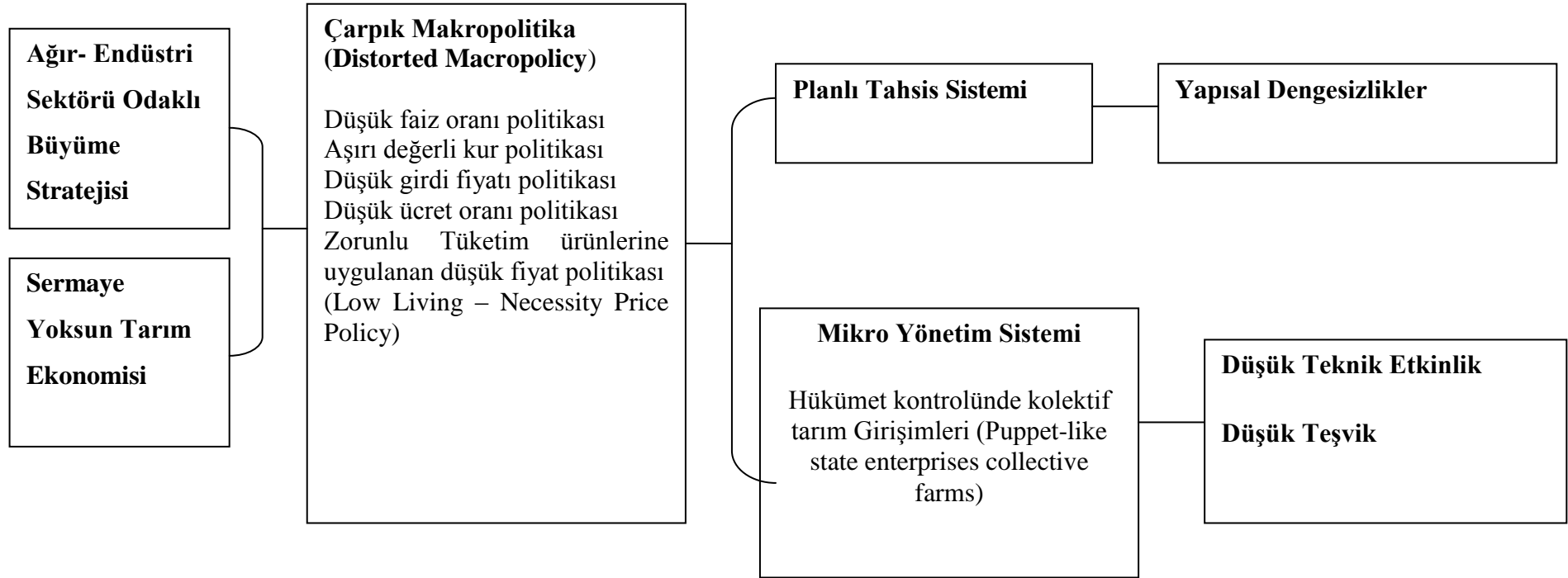
Şekil 2.1 de gösterilen Çin Halk Cumhuriyeti'nin reform öncesi ekonomik formasyonu incelendiğinde; ilk bölümde ekonomik altyapı ve ülkenin uygulamak istediği kalkınma stratejisi, ikinci bölümde gelişme stratejisindeki hedeflere ulaşmak için uygulanan politikalar, üçüncü bölümde ise uygulanan bu politikalar neticesinde elde edilen sonuçlar ifade edilmiştir. 1953 yılında özel sektörün yönettiği işletme sayısı 123 binden 150 bine ve özel sektörde çalışan işçi sayısı 1.65 milyondan 2.23 milyona yükselmiş olup, bu işletmelerin yapmış olduğu üretim Çin'in sanayi üretiminin % 37'sini oluşturmaktadır. 1953 yılından sonra ise özel mülkiyete ait sanayi işletmelerin ve ticari firmaların bütünüyle ulusallaştırılması yoluna gidilmiş veya kamu ve özel sektör arasında "ortak girişim" olarak yeniden biçimlendirilmiştir. (Cabbar, 2006: 21).

1955-1956 yılları arasında tarım sektörü kolektifleştirilmiş, 1958 yılında komünler kurulmuştur. 1962 yılından sonra yaklaşık 50 kişiden oluşan üretim takımları üretimin ve dağıtımın temel birimi olarak yerlerini almıştır. Bu komünler ayrıca kotaların tahsisi ile pirinç veya pamuk üretilecek alanların tespitinde yetkilendirilmişlerdir. Bu sistem yaklaşık 20 yıl kadar varlığını sürdürmüştür (Qian, 1999: 5).

**I - Dışsal Gelişme
Stratejisi ve
Ekonomik Donanım**

II- İçsel Ekonomik Sistem

III- Ekonomik Performans

Şekil 2.1. Çin Halk Cumhuriyetinde reform öncesi uygulanan ekonomik sistemin formasyonu (Lin, vd. 1996:203)

1966 yılında yeni bir 5 yıllık kalkınma ile Mao “Büyük Proleter Kültürel Devrimi” başlatmış bu devrimle Çin devrimini sürekli ayakta tutmayı ve bürokratlaşmayı önlemeyi amaç edinmiştir. Bu hareket çok büyük toplumsal tepkilere ve anarşiye yol açmış ve 1969 yılında başbakan yardımcısı darbe ile devrilmiş ve ordu olaya el koymuştur (Durdular, 2006: 9-12).

Planlı Dönemdeki Çin ekonomisinin genel yapısı özetlenmek istenirse, ülkedeki üretim piyasanın arz talep dengesini gözetilmeksizin tamamen merkezi planlamanın direktifleri doğrultusunda gerçekleşiyordu. Ağır sanayi sektörüne öncelik veren kalkınma planı nedeniyle kaynak dağılımında ve yine işgücüne verilen ücretlerin performansa göre belirlenmemesi nedeniyle teknik etkinsizlik yaşanmıştır.

2.4. SERBEST PİYASA EKONOMİSİNE GEÇİŞ SÜRECİ

1976 yılında Mao'nun ölümüyle birlikte Deng dönemi başlamıştır. Bu tarihten itibaren ÇHC sürekli sınıf çatışması yerine modernleşmeyi temel ilke olarak kabul edip yavaş yavaş daha tutucu ve bir bakıma yenilikçi iç politikayla daha ılımlı bir dış politika izlemiştir (Sander, 2001: 366-370).

Çin'in reform öncesi üretiminde askeri malzemelerin ağırlığı çok büyüktü. Nitekim 1970'li yıllarda Halk Kurtuluş ordusunun elinde 10.000 tank, 5.000 hava aracıyla birlikte dünyanın en büyük filosu bulunmaktaydı ve her geçen gün yenileri üretilmekteydi. Üretim yapılan yerler devasa üretim tesisleri idi. Mesela Pekin'in güneybatısında yer alan Shaanxi ve Hebi eyaletleri sınırında yer alan 5419 numaralı fabrikada yılda 2.500 tankın yapımında kullanılacak yeterlilikte çelik, motorlar ve diğer parçalar üretilabiliyordu. Deng iktidardaki yerini sağlamlaştırdıktan sonra tüm savunma siparişlerini iptal etmiş, ve askeri birliklerde kapsamlı bir terhise gitmiştir. Askeri birliklerin emrine tahsis edilen trenler, havaalanları, kömür madenleri ve çelik işletmelerinin büyük bir kısmının yanı sıra giysiden ilaca her türlü üretim yapan askeri fabrikalar sivillere devredilmeye başlanmıştır (Becker, 2007:69-75). Deng Xiaoping, ülkenin geri kalan ekonomisini ve sosyal bunalımını fark etmiş, ekonomik gelişmişliği ve toplumsal refahı artırıcı bir takım reform hareketlerine girişmiş ve başarılı olmuştur.

Deng ve yandaşlarının bu tarz bir reform hareketlerine girme nedenlerini genel olarak üç ana neden etrafında değerlendirebiliriz. Bunlar:

- Mao'nun kültür devriminin giderek halkın desteğini kaybetmesi,

- Uzun yıllara dayanan devlet planlı uygulamaların kısıtlılıklarla baş edememesi,

- Öteki Uzakdoğu ülkelerinin (Tayvan, Hong Kong, Singapur, Güney Kore) uyguladıkları piyasa ekonomisinin göreceli olarak başarılı sonuçlar elde etmesidir.

1978 yılının sonunda toplanan Çin Komünist Partisinin 11. Merkezi Komitesinin üçüncü toplantısında alınan liberalleşme ve dışa açılma kararları, ekonomik ve sosyal reformların temelini oluşturmaktadır (Karasu, 2004: 32-38).

Reform öncesi Çin ekonomisinde iki önemli sorun dikkati çekmektedir. Bunlar; kaynak tahsisindeki etkinsizlik ve teknik etkinsizlik olarak ele alınabilir. Kaynak tahsisindeki etkinsizlik; Ülkenin kıt bulunan kaynakların sektörlere tahsisinin piyasa şartlarına göre belirlenmeyip siyasi otorite tarafından tahsis edilmesi nedeniyle kaynakların en verimli kullanılacağı yerler yerine daha az verimli alanlarda kullanılmasıdır. Teknik etkinsizlik ise; kaynak tahsisindeki etkinsizlik dışında oluşan yönetim yapısı ve organizasyonundan kaynaklanan etkinsizlikleri de kapsayan etkinsizliktir. Bu iki etkinsizliğin sonucu ekonomik etkinsizliği beraberinde getirmektedir. Yapılan araştırmalarda üretim konusundaki motivasyon eksikliğinin, tarımsal üretimin faktör verimliliğinde yaklaşık % 20 oranında düşüşe yol açtığı düşünülmektedir. Ekonomik etkinsizliğin ortadan kaldırılabilmesi için ekonomideki yapısal dengesizliklerin ortadan kaldırılarak, üretim konusunda motivasyonunun artırılması gerekiyordu. Nitekim 1978'in sonunda başlayan ekonomik reform politikalarının amacı da buydu (Lin vd. 1996:210-227).

Çin Halk Cumhuriyeti'nde uygulanan ekonomik reformlar, dışarıdan gözlemciler tarafından piyasaya uyum reformları olarak isimlendirilse de, bu kavram 1992 yılının sonuna kadar Çin' de kabullenilmemiştir. Bu reformların amacı merkezi planlama sisteminin güçlendirilmesi olarak lanse ediliyordu. 1980'lerin başındaki reformların ana sloganı; “merkezi planlama sistemi öncelikli, piyasa sistemi ise ikincil öncelikli amaç” olarak dile getiriliyordu. Daha sonraları bu iki sistemin en iyi karışımının bulunması hedeflenmekteydi ve amaç merkezi planlama ile piyasa sistemi arasındaki optimal sınırları tespit etmektir. Hatta bu konudaki bir takım önermeler üretimin piyasa sistemine göre, yatırımların ise merkezi planlamaya göre yapılması yönündeydi. Nitekim Çin Halk Cumhuriyeti için 1992 yılına kadar planlı sistemden kopmak fikri çok cazip gelmemekteydi. Deng Xiapoing'in 1992 yılı baharında “ Planlı ekonomi tam olarak sosyalizm değildir, ayrıca kapitalizmde de planlama olabileceği gibi piyasa sistemi de tam anlamıyla kapitalizm değildir, zira

sosyalizmde de piyasa sistemi var olabilir.” şeklindeki sözleri piyasa sistemine ülkenin bakış açısını değiştirerek planlamadan çok daha piyasa odaklı olmaya yöneltti. Nitekim bu tarihten sonraki reformların yönü daha çok serbest piyasanın kurulmasına yönelikti. Bu reformlara bir kavramsal üst yapı gerekti ve bu 1992 yılı Ekimi’nde partinin 14. ulusal kongresinde ilk kez ortaya atıldı. Buna “ Sosyalist Piyasa Ekonomisi” adı verildi.

Resmi olarak kabul edilen Sosyalist Piyasa Ekonomisi sistemi şu 7 ana mesajı içeriyordu. Bunlar şu şekilde ifade edilmiştir;

1-) Bu reform modelinin amacı planlı sistemi geliştirmek yerine etkin bir piyasa sistemi geliştirmektir.

2-) Kaynak dağılımında piyasa sistemi, planlı sisteme tercih edilmelidir.

3-) Mal piyasasının mükemmelleştirilmesinin yanında faktör piyasasında da serbestlik sağlanmalıdır.

4-) Yurtiçi piyasaların uluslararası piyasalarla bağlantısı kurulmalıdır.

5-) Devlet, piyasanın iyi şekilde işlediği durumlarda piyasaya müdahale etmemeli, ancak sadece piyasanın işlerliğini yitirdiği durumlarda piyasaya müdahale etmelidir.

6-) Devlet, ekonominin seyrine yön verirken, düzenleyici yönetsel emirler yerine, ekonomik argümanları kullanmayı tercih etmelidir.

7-) Var olan sosyo-ekonomik kurumlar, piyasa sisteminin işlerliğini kolaylaştıracak şekilde reform edilmelidir (Wang,1995:13-15).

Bu bağlamda Çin Halk Cumhuriyetinin yürüttüğü ekonomik reformlar şu şekilde tasnif edilebilir.

2.4.1.Tarım Reformu

22 Aralık 1978’de hükümet tarımsal üretimde etkinliği sağlayabilmek için üç karar almıştır. Bunlar:

- Tahıl alım fiyatlarında reel % 20’lik bir artış,
- Merkezi yönetim tarafından belirlenen kotalarda % 50’ lik bir artış,
- Tarımsal girdilerde %10-15’lik bir düşüş sağlanmasıdır (Saraçoğlu ve Duran, 2008: 96) .

1978 yılında alınan kararlar uygulamaya konulmak istenen “Sözleşmeli Aile Sorumluluk Sistemi” tarım sektöründeki en önemli reformlardan biridir. Bu sistemde çiftçiler merkezi planlamanın belirlediği miktarın üzerinde ki üretimlerini piyasaya

sürebilmelerini ve serbest fiyattan satabilmelerini serbestleştiriyordu. Bu sistemle amaçlanan halkın üretme isteğini arttırmaktı (Karasu, 2004: 32-38).

1978 yılında uygulamaya konulmak istenen Sözleşmeli Aile Sorumluluk Sisteminin hayata geçirilebilmesi, vatandaşlara yasal olmayan arazi tahsisinin yaygın olması nedeniyle 1980'i bulmuş ve bu tarihte ancak ülkenin en fakir komünlerinin %15-20'sinde uygulamaya konulabilmiştir. 1984 yılına gelindiğinde ise ülke genelinde bulunan 50.000 komün içerisinde sadece bir kaç bu sistemin dışında kalmıştır (Johnson, 1996 :273-275).

Sözleşmeli Aile Sorumluluk Sistemindeki temel felsefe, merkezi otoritenin tarımsal üretim kararının alınmasındaki etkisini azaltarak, aile birimlerinin bu konuda karar mercii olmasını özendirmek ve bu yolla üretimi artırmaktır (Fan,1990: 266-275).

Sözleşmeli Aile Sorumluluk Sistemi ile, ücret üretime bağlanmış, merkeziyetçi yönetim şekliyle adem-i merkeziyetçi yönetim şeklini birbirine bağlayan iki katmanlı bir yönetim şekli uygulamaya konularak bu sayede merkeziyetçiliğe ve tahsise dayalı tarımsal ve yan ürün alımlarına aşamalı olarak son verilmiştir. Bu sistemin uygulamaya girmesi ile birlikte tarımsal ve yan ürün fiyatları üzerindeki denetimler hafifletilerek, uzmanlaşmış, ticarileşmiş ve sosyalleşmiş bir kırsal ekonominin oluşması için kırsal sanayi yapısı yeniden düzenlenmiştir. Böylece kasaba ve köy işletmeleri kurulmuş, dolayısıyla kırsal kesimdeki ihtiyaç fazlası işçilere, toprağı sürmekten başka işler verilmiştir (Qarluq, 2005 :34-35).

Sözleşmeli Aile Sorumluluk Sistemi'nin olumsuz etkilerine değinilecek olursa bunlardan en önemlisi nüfus artışına katkı sağlamasıdır. Fazla üretilen ürünün serbest piyasada satılabilmesi çiftçilerin daha fazla üretme isteğini artırmış, aile efradına katılan her çocuğun (özellikle erkek çocuk) üretime yapacağı katkı düşünülerek birden fazla çocuk yapma isteği artmıştır. Beklenen gelir artışı birden fazla çocuk yapma cezasının da caydırıcılığını azaltmıştır (Banister, 1984: 724-725).

Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1949-1986 yılları arasında tarımsal üretimi yıllık %4 büyümüş olup, bu büyüme oranı sosyalist yönetim sisteminde yönetilen devletler arasında gerçekleşmiş en hızlı büyüme oranı olarak kabul edilebilir. Dönemler itibarı ile 1953 -1978 yılları arasında tarımsal üretim değerindeki yıllık büyüme oranı %2,6 olmasına karşın, 1979-1993 arasında tarımsal üretim değerindeki yıllık büyüme oranı % 6,1 olarak gerçekleşmiştir (Koo ve Lou, 1997: 2-4).

Yine Şu ana kadar birçok gelişmiş ũlkede bu bũyũme hızına bu gũne kadar ulaŐılamamıŐtır. Bu hızlı tarımsal gelişmenin ũlkenin ũretim artışına, kurumsal değişikliklere ve modern girdilerdeki hızlı artışa yol açtığı sŕylenebilir (Fan,1990: 266-275).

McMillan, Whalley ve Zhu' nun 1989 yılında yapmış oldukları çalışmada tarımdaki ortalama verim artışı %5,9'dur. Bu artışın %78'i SŕzleŐmeli Aile Sorumluluk Sistemi"ne bağlanırken; %22'sinin yũksek fiyat temelli olduğu hesaplanmıştır (McMillan vd, 1989: 798-800).

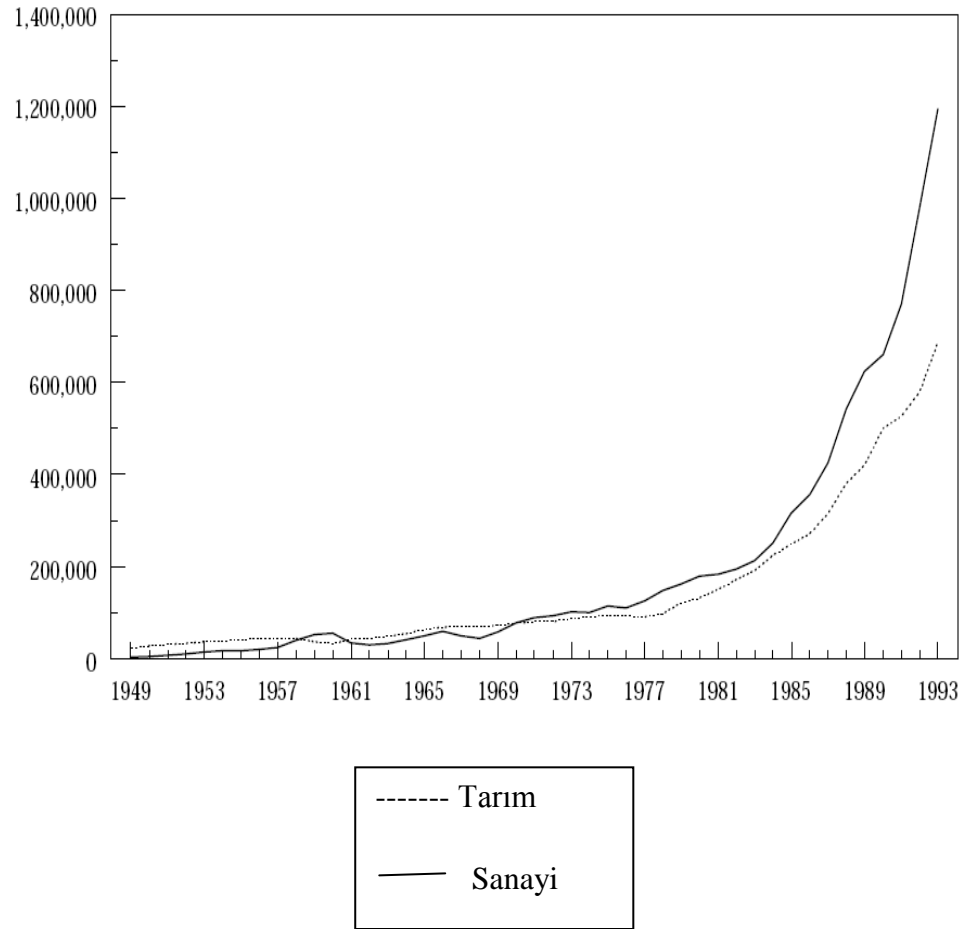
2.4.2.Endũstri Reformu

1949 yılında Çin'de yaşanan devrim sonrası ekonomik kalkınma için birinci ŕncelik ağır sanayi sektŕrŕ olarak belirlendiğinden sanayi sektŕrŕ yatırımlarına hız verilmiş, tarım ağırlıklı bir ekonomiye sahip olan Çin Halk Cumhuriyeti'nde sanayi sektŕrŕnŕn ağırlığı gũn geçtikçe artmıştır. Şekil 2.2. de gŕrŕleceĐi ũzere 1970'li yıllardan sonra sanayi sektŕrŕnŕn ŕzellikle milli gelirdeki oranı hızlı bir Şekilde yũkselmiŐtir.

Endũstri reformunun esas gayesi piyasa odaklı ve kurumsal reformlarla kamu iktisadi teŐebbũslerindeki ũretilimi ve verimliliği arttırmaktır. Bu amaçla ŕncelikle kamu girişimlerinin merkezi planlamadan uzak, otonom yŕnetim sisteminin geliştirilmesi yŕnŕnde adımlar atıldı. ŕncelikle kamu iktisadi teŐebbũslerine piyasa Şartlarına gŕre ũretim kararlarını alma ŕzgũrlũĐŕ tanıandı. Yine kamu iktisadi girişimlerinin kârlarının devlete aktarılması yerine, kâr ũzerinden belirli bir oranın kâr vergisi olarak devlete aktarılması sistemine geçilmiş olup, bu sayede kamu iktisadi teŐebbũslerinin kendi kârlarından daha fazla kaynak kullanması imkanı tanınmıştır (Mengkui ve diğerleri, 2004: 32-37). Reform ŕncesi dŕnemde işçilerin ũretimleri ile ũcretleri arasında kayda değer bir bağlantı bulunmamaktaydı. Kamu iktisadi teŐebbũslerine kendi kârlarından daha fazla kaynak ayrılması ile birlikte yŕneticiler, çalıŐanlara ũretim miktarını artıracak ek primler vermeye başlamış, bu sayede de bu işletmelerde verimlilik artıŐında hızlı artışlar gŕzlemlenmiŐtir. Yine kamu işletmelerinin ŕzerkleŐmesi sayesinde yapılan yatırımların daha etkin alanlara yapıldığı gŕzlemlenmiŐtir. (Mcmillan ve Nauhghton, 1992: 131-134)

1984 yılında baŐlatılan ekonomi sistemi reformu ile kalkınmanın yŕnŕ kırsal alandan kentlere yŕnelmiŐtir. (Saray ve Gŕkdemir, 2007:661-668) Hũkŕmet, kamu iŐletmelerine kota ũstŕ ũretimlerini piyasa fiyatlarından satabilmelerine ve

dolayısıyla kendi üretim planlarını yapabilmelerine müsaade emiştir. Ancak bu uygulama sonrası piyasada hükümetin belirlediği fiyat ve piyasa fiyatı olmak üzere çift yapılı bir fiyat sistemi (dual-track price system) oluşmuştur. Hükümetin çift yapılı fiyat sistemini uygulama amacı kamu teşebbüslerinin üretim kararlarını alırken ortaya çıkabilecek marjinal fiyat çarpıklığının (marginal price distortion) önüne geçmektir. (Lin, vd. 1996: 210-215)

Şekil 2.2. 1949-1993 Yılları arasında tarım ve sanayi sektöründe Milli Gelir artışı. (Koo ve Lou, 1997: 4)

1984 yılında Çin Komünist Partisinin 12. Merkez Komitesi Toplantısında kabul edilmiş olan Ekonomik sistemin modernizasyonu ile ilgili reformun kırsal kesimden, kentsel kesime geçmesine delalet eden aşağıdaki kararlar ana hatları ile şunlardır:

- Mülkiyet yapısında yapılacak değişikliklerle kamu mülkiyetinin egemen olduğu sistemden genel sosyalist ekonomi içinde çeşitli mülkiyet sistemlerinin geliştirildiği sistemin benimsenmesi,

- Devlete ait teşebbüslerin karar verme yetkisinin artırılarak güçlendirilmeleri ve ilgili yasal mevzuata uyulması koşulu ile devlete ait teşebbüslerin karar etkisinin; üretim planları, ürünlerin satın alınması ve pazarlanması, fiyatlandırma, teşebbüs tarafından alıkonulan paraların kullanılması, mülklerin satışı, iş gücü, personel, ücret ve ikramiyelerin belirlenmesi ve ekonomik koordinasyon konularında yetkilerinin artırılması, aynı zamanda, devlete ait işletmelerde bir sözleşme yönetimi sorumluluk sisteminin uygulamaya konulması, işletmeler arasındaki yatay bağlantıların etkin şekilde teşvik edilmesi ve işletme gruplarının oluşturulması,

- Fiyat reformunun uygulanarak, bir piyasa sisteminin geliştirilmesi,
- Planlama, kamu maliyesi ve bankacılık sistemlerinde reformların uygulanması ve makro-ekonomik yönetimin kademeli olarak en işlevsel hale getirilmesi, doğrudan planlamaya dayalı yönetimin kapsamının daraltılması, piyasanın belirleyici rolünün buna uygun olarak güçlendirilmesi,

- Çin'in dış ticaretinin reformu, uluslararası uygulamalar ve Çin'in somut durumuna uygun olarak sürdürülmesi, ihracat sübvansiyonları ve ithalât vergilerinin kaldırılması, ticari mallara ilişkin kotalar ve lisans zorunluluklarının önemli ölçüde azaltılmış olması ve zorunlu ithalât ve ihracat planlamasına son verilmesi,

- Gelir dağıtım sisteminin ıslah edilmesi, “Herkes çalışmasına göre” ilkesinin korunmasıyla birlikte, çok çeşitli gelir dağıtım biçimlerinin kullanılmasıdır (Yavuz, 2006: 25-32).

1985–1991 yıllarını kapsayan dönemde, reformların odağı kamu işletmelerinin modernizasyonu olmuştur. Buradaki hedeflenen gaye, kırsal kesimdeki işletmeler ile emek yoğun çalışan sektörlerde etkinliğin sağlanıp, verimsiz üretim faktörlerinin verimli kesimlere aktarılmasıdır. Bu çalışmalar içerisinde özellikle kamu sektöründen özel sektöre aktarılan üretim faktörleri büyümede önemli bir rol oynamışlardır. Bu dönemdeki büyümenin temeli kırsal alandaki işletmeler ve emek-yoğun üretilen imalat ürünlerine dayalı yapılanmadır. 1985 sonrası alınan vergilerde ve fiyatlarda reforma gidilerek pazarlama ve ticaret ağları kurulmaya çalışılmıştır. Kırsal kesimde tarımsal alanın dışında bir endüstrileşme için büyük çaba harcanmıştır. Bu girişimler öncelikli olarak komünlerdeki üretim fazlasından finanse edilmekteydi ve bu girişimleri genellikle yerel yöneticiler yönetmekteydi. Ana

sloganı “Topraktan ayrıl, ama bölgeden ayrılma, şehre değil fabrikaya gir” olan bu yeni politika Çinli çiftçiler tarafından büyük bir coşkuyla karşılanmıştır. Bu yüzdende tarımsal üretimde büyük oranda düşüş yaşanmış ve milyonlarca tarım işçisi tarım sektöründen ayrılmıştır. 1978-1987 yılları arasında kırsal kesimde tarım dışı çalışan sayısı %15,5 oranında (yaklaşık 50,3 milyon kişi) artış sağlamıştır. Tarım dışı yerel girişimlerin kırsal kesimdeki kişi başı gelirdeki payı 1978 yılında %7 iken, 1992 yılına gelindiğinde bu oran %40'lara ulaşmıştır (Li, 2000:3-4).

1985-1991 yılları arasındaki Ekonomi politikası özellikle, somut veriler esas alınarak uygulanmış, merkezi planlama döneminde uygulanan tek bir politika yerine koşullara göre uygulanan bölgesel ekonomi politikaları seçilmiştir (Saray ve Gökdemir, 2007:661-686).

Sanayi reformu, verimlilik artışı ile birlikte sınaî üretimin artışını hızlı bir şekilde arttırsa da ilk dönemlerinde bu reformlar tarım reformu kadar başarılı olamamıştır. Bunun nedeni sanayi sektörünün, tarım sektöründen daha sermaye yoğun bir sektör olmasıdır. Rekabetçi mallar üretmek için modern makine ve ekipmanlara ihtiyaç duyulmakta ve bunların yurtdışından ithali gerekmektedir. Ülkede yaşanan döviz kıtlığı ve düşük gelir tabanına bağlı düşük tasarruf oranı nedeniyle yurt dışından sermaye malları ithalinde bir takım aksaklıklar yaşanmıştır (Yılmaz ve Koyuncu, 2005: 20-23).

2.4.3.Finansal Sistem Reformu

Çin Halk Cumhuriyeti'nde 1952-1978 arasında sadece Çin Halk Bankası (People's Bank of China) faaliyet göstermekteydi (Mengkui ve diğerleri, 2004: 40-48). 1978 yılında ise banka sayısı üçe çıkmıştır. Yeni kurulan bankalar Çin Bankası (Bank of China) ve Çin İnşaat Bankası'dır (China Construction Bank). Bu üç bankanın yanı sıra ülkede faaliyet gösteren kırsal kredi kooperatifleri mevcuttu. 1979 yılında Çin Tarım Bankası kuruldu. 1984 yılında ise Çin Sanayi ve Ticaret Bankası (Industry and Commerce Bank of China) kurularak Çin Halk Bankasının ticari faaliyetlerini devralmıştır. 1984 yılından sonrada Çin Halk Bankası ticari faaliyetlerden arınıp, piyasada denetleyici rol üstlenerek merkez bankası konumuna gelmiştir. Çin'de ilk özel banka olan Minsheng, 1995 yılında kurulmuştur. Yabancı bankaların ise önceleri sadece bazı şehirlerde kurulmasına ve sadece yabancı şirketlerin döviz işlemleriyle uğraşmasına izin verilirken, zaman içerisinde de bu

sınırlamalar ve ayrımcılık kaldırılmıştır (Yılmaz ve Koyuncu, 2005: 10-13).

Finansal sistemin reformu 4 ana dönemde incelenebilir:

İlk Dönem 1976 – 1986 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönemde tek bankanın olduğu sistemden çıkılmış, Çin Halk Bankası merkez bankası haline getirilmiş, Çin Sanayi ve Ticaret Bankası kurulmuş, büyük ölçekli inşaat yatırımları için Çin İnşaat Bankası kurulmuş, efektif döviz işlemleri ve uluslararası ticaret işlemleri Çin Bankasına, kırsal kesim kredileri ise Çin Tarım Bankasına devredilmiştir. Yine bu dönemde yabancı bankaların temsilcilik açmasına izin verilmiştir. Bu dönemin sonuna doğru yabancı bankaların coğrafi sınırlamalar, ürün kısıtlamaları ve müşteri kısıtlamaları altında ticari şube açmalarına müsaade edilmiştir.

İkinci dönem 1987-1991 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönemde merkezi yönetimin finansal kurumlar üzerindeki etkisi azalmış, banka dışı mali aracı kurumların sayısında hızlı bir artış görülmüştür. Yine bu dönemde 1949 yılında kurulmuş olan Çin Halk Sigorta Şirketine ek olarak 2 adet kamuya ait sigorta şirketi kurulmuş ve kamu kâğıtlarının ikincil piyasada alım satımını gerçekleştirmek üzere bir sermaye piyasası oluşturulmuştur.

Üçüncü dönem 1991- 1996 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönemde Shanghai ve Shanzen menkul kıymet borsaları kurulmuş, interbank piyasası geliştirilmiş ve bazı faiz oranları daha esnek hale getirilmiştir. Yabancı firmaların hayat sigortası ve diğer sigorta işlemlerine girme izni coğrafik ve ürün kısıtlamaları ile birlikte verilmiştir.

Dördüncü dönem 1997-2001 yılları arasını (Dünya Ticaret Örgütüne katılım öncesi dönem) kapsamaktadır. Bu dönemde reformların önceliği, finansal piyasalarda bütünleşik bir yönetimin oluşturulması ve ticari bankaların portföy problemlerinin düzenlenmesine yöneliktir. Bu dönemde Çin Halk Bankası, diğer kamu bankaları tarafından verilen riskli ve batık kredileri üzerinde gözetim yapması hususunda yeniden yapılandırılmıştır. Buna ek olarak Kıymet Yönetim Grubu (Asset Management Company), Çin Tahvilleri Düzenleme Komisyonu (China Security Regulatory Commission) ve Çin Sigorta Düzenleme Komisyonu (China Insurance Regulatory Commission) kurulmuştur. İhtiyaç sahiplerinin taleplerine yönelik finansal ürünler üretilmiş, bunlardan mortgage ve otomobil kredileri, konut ve otomotiv sektörünün hızlı gelişmesine katkı sağlamışlardır. Finansal kurumların şeffaflaşmasına yönelik ilave düzenlemeler yapılmıştır (Bahattasali,2002:2-5).

Çin Halk Cumhuriyeti bu dönemden sonrada eskisi kadar köklü olmasa da reformlara devam etmiştir. Bu bağlamda 2003 yılında Çin Bankacılık Düzenleme Komisyonu kurulmuş olup, bu komisyon Çin Halk Bankasının bankalar üzerindeki düzenleme ve denetleme görevini devralmıştır. Buradaki amaç, para politikası ile bankalar üzerindeki denetleme ve düzenleme görevinin ayrılmasıdır. Bu sayede Çin Halk Bankası piyasa odaklı para politikası üzerine daha fazla odaklanabilmiştir. Otoriteler, bankaların denetim ve gözetiminde iç denetim ve risk yönetiminin daha ön plana çıkması gerektiğini düşünmüş ve bu yönde yapısal ve kurumsal değişikliklere gidilmiştir. Yine bu dönemde yabancı katılımcıların sektöre girişlerine müsaade edilerek, bankaların ticari uyumlarının gelişmesi, sektörde rekabetin artması ve yabancıların teknik tecrübelerinden yararlanılması sağlanmıştır (Prasad, 2004: 46-50).

2.4.4.Dış Ticaret Reformu ve Dışa Açılma

Deng, Mao'nun aksine yabancılardan çekinmiyordu ve aksine ülkenin kalkınmasında yabancı ülkelerle olan ilişkilerin kilit rol oynayacağına inanıyordu. Bu bağlamda özellikle komşu ülkelere birçok ziyaretler gerçekleştirmiştir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin ve Japonya'nın desteğini alan Deng bu ülkelerden almış olduğu kredi ve know-how desteği ile reformlarına hız vermiştir (Karasu, 2004, 32-38).

Reform öncesinde ülkede, hedeflenen yatırımların gerçekleştirilmesi için gerekli teknoloji ve sermaye yoktu. Ayrıca ihtiyaç duyulan ara malzeme ve sermaye mallarının ithaline engel teşkil edecek şekilde ülkede döviz kıtlığı yaşanmaktaydı. Yaşanan bu döviz ve sermaye kıtlığı ilk dönemlerde tarım sektöründe yapılan reformlar sayesinde hızla artan tarımsal ürünlerin ihracatıyla giderilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda tarım sektörü başlangıç yıllarında yatırımların ana finans kaynağı olmuştur. Daha sonraları hızlı ve sürekli bir kalkınmanın sağlanabilmesi açısından gereksinim duyulan teknoloji ve know-how bilgisi, dış yatırımların ki özellikle doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ülkeye çekilmesi ile sağlanmaya çalışılmış ve bu anlamda başarılı olunmuştur.

1979-1987 yılları arasındaki dış ticaret reformlarının odak noktası, dış ticaret üzerindeki devlet tekelinin kırılması ve merkezi planlama sisteminden uzaklaşılmasıdır. Bu dönemde;

- Dış ticaret işlemlerinde denetim ve onay sistemi getirilmiş,

- Dış ticarete yönelik limanların sayısı arttırılmış,
- Endüstriyel, teknolojik ve tarımsal ürünlerin ticareti desteklenmiş,
- İhracatçılara vergi indirimi gibi bir takım ihracatı özendirici uygulamalara geçilmiştir.

1988-1990 yılları arasında reformlar, piyasa ekonomisi faktörlerinin ortaya çıkarılmasına ve yerel yönetimler ile firmalar gibi diğer piyasa oyuncularının desteklenmesine odaklanmıştır. Bu dönemde kontrat sistemine benzer bir sistem uygulamaya konulmuştur. Bu sistemde yerel yönetimler ve firmalar için belirli hedefler konulmaktaydı. Bu hedeflerin aşılması durumunda ise bahsi geçen bu kuruluşlar elde ettikleri dövizin belirli bir yüzdesini alıkoyabiliyorlardı. Yine bu dönemde firmaların döviz ticaretini serbestçe yapabilecekleri, döviz swap piyasaları kurulmuştur. Hükümet dış ticareti desteklemek adına, fiyatlar, döviz kuru, vergi iadesi, ihracat kredisi gibi enstrümanları kullanmıştır.

1991-1993 yılları arasında piyasa, ticari yönetimde daha aktif rol oynamış ve bu dönemde uluslararası standartlara daha fazla riayet edilmiştir. Bu dönemde ihracata yönelik mali destekler kaldırılarak, dış ticaret firmalarının kendi faaliyetlerinden kaynaklanan kar ve zarardan sorumlu olmaları sağlanmış, ihracat dövizini kullanma sistemi (Foreign Exchange Retention Scheme) uygulamaya konularak adil rekabet desteklenmiş, reformlar özellikle kapsamlı bir şekilde döviz kurları ve Gümrük Tarifeleri üzerine odaklanmıştır. Yine bu dönemde döviz alış-verişindeki müdahalecilik sınırlandırılmış ve firmaların kullanabileceği döviz miktarı arttırılmıştır.

1994-2001 yılları arasında piyasa odaklı dış ticaret yönetim sistemi inşa edilmiştir. Bu dönemde Denetimli Dalgalı Döviz Kuru Sistemi (Supervised Floating Exchange Rate) uygulamaya konulmuş, ihracat dövizini kullanma sistemi kaldırılarak, bankacılık sistemi içerisinde döviz satışını ve dövizin ülkede kalmasını sağlayan bir sistem kurulmuştur.

İhracatta vergi iadesi politikası ve ihracat kredisi politikası geliştirilmiş, ayrıca kamuya ait dış ticaret firmaları reforma tabi tutulmuştur. Diğer taraftan gümrük tarifeleri azaltılarak, bazı mallarda uygulanan tarife kısıtlamaları kaldırılmıştır. Renminbi Cari hesap altında konvertibl hale getirilerek, yabancı sermaye yatırımları, finans, dağıtım ve dış ticaret sektörlerine yönlendirilmiştir. Yine bazı üretici ve perakendeci firmalarla, teknoloji enstitülerine dış ticaret yapma yetkisi verilmiştir.

2001 sonrası ise dış ticaretin uluslar arası kabul görmüş kurallar çerçevesinde yapılmasına yönelik reformlar devam etmektedir (Yansheng, 2008: 2-7).

Tablo 2.6' da görüleceği üzere 1982 yılında ortalama gümrük tarife oranı %55,6 iken, 1985 yılında bu oran %43,3' e düşmüştür. 1993 yılında %39,9 oranına düşerken, 1996 yılında ise bu oran %23,6'ya düşmüştür. 2002 yılında ise bu oran %12,3' e düşmüştür.

Tablo 2.6. 1982-2002 yılları arasında Çin Halk Cumhuriyeti'nde ortalama gümrük tarife oranları (Rumbaugh ve Blancher,2004:18)

Yıllar	Gümrük Tarife Oranları
1982	55,6
1985	43,3
1988	43,7
1991	44,1
1992	42,9
1993	39,9
1994	36,3
1995	35,2
1996	23,6
1997	17,6
1998	17,5
2000	16,4
2001	15,3
2002	12,3

Çin Halk Cumhuriyeti'nin piyasa ekonomisine geçiş sürecindeki reform sürecini kronolojik olarak şu şekilde gerçekleştirmiştir:

1979 yılında Joint- Venture Kanunu çıkarılmış, tarımda fiyat liberasyonu başlatılarak kolektif tarımın yerine aile bazında üretim yapan birimler üretime geçmiştir (EIU, 1999: 31).

1980 yılında yerel yönetimlere mali özerklik tanınmış, serbest bölgeler (Special Economic Zones) oluşturulmuş, özel gelir vergisi (Special Income Tax) yürürlüğe konulmuştur.

1981 yılında kent merkezlerinde bireysel girişimler desteklenmeye başlanmıştır.

1982 yılında sınaî ürünlerde fiyat serbestisine gidilmiş, Patent ve Ticari Marka Kanunu çıkarılmıştır.

1983 yılında Kamu İktisadi Teşebbüslerinin karları üzerinden vergilendirilmesi yöntemi uygulanmaya başlamış, Kamu iktisadi teşebbüslerinin fonlanmasında bütçeden pay aktarılmasına son verilerek bu kuruluşların banka kredisiyle kendilerini fonlamaları yöntemine geçilmiş, kolektif girişimler desteklenmeye başlanmış ve Çin Halk Bankası merkez bankasının yürütmesi gereken görevlerden bir kısmını üstlenmeye başlamıştır.

1984 yılında 14 adet kıyı kenti dış yatırımcılara açılmış, üretimde sözleşmeli sorumluluk sistemine geçilerek, planlanan üretimden fazlasının piyasada satılmasına imkan getirilmiş, kasaba ve köy işletmeleri kurulmuştur.

1986 yılında kentlerde yeni başlayan işçiler için ömür boyu istihdam sözleşmelerinin yerine, iş sözleşmeleri yapılmaya başlanılmıştır.

1988 yılında, Kamu İktisadi Teşebbüsleri sözleşmeli sorumluluk sistemine geçirilmiş, bu kurumlardaki yöneticilerle, bazı durumlarda işçilerin gözetim ve denetim hakları tanımlanmıştır. Özel girişimle ilgili düzenlemeler yazılı hale getirilmiş, Girişim ve İflas kanunları çıkarılmıştır.

1989 yılında, şirket birleşmeleri, anonim şirketler ve ticari bankalarla ilgili düzenlemeler yapılmıştır.

1990 yılında, Telif Hakkı Yasası çıkarılmıştır.

1991 yılında, Kamu İktisadi Teşebbüslerine doğrudan ticaret yapma hakkı tanınmış, şirket gruplaşmaları desteklenmeye başlanmıştır.

1992 yılında, Kamu İktisadi Teşebbüsü yöneticilerine, üretim planlarının merkezden belirlenmesini ve fiyat kontrolünü ortadan kaldıracak şekilde özerklik sağlayacak haklar tanımlanmıştır. Patent ve Ticari Marka Kanunu yeniden düzenlenmiştir.

1993 yılında, sosyalist mal ekonomisi yerini, sosyalist piyasa ekonomisine bırakmış, modern işletme sistemine geçiş hedeflenmiş, rekabet kanunu uygulamaya konulmuş ve yeni muhasebe standartları yürürlüğe girmiştir.

1994 yılında şirketler kanunu ile birlikte döviz kuru, mali ve vergi reformu uygulamaya konulmuştur.

1995 yılında, yeni Ticari Bankalar Kanunu, Çin Bankası Kanunu ile Sigorta Kanunu çıkarılmış, yabancı yatırımcıları yönlendirmek üzere geçici düzenlemeler yapılmış, borçlanma piyasası ve hazine bonolarını düzenlemek amaçlı yasal düzenlemeler yapılmıştır.

1996 yılında, 1000 adet kamu girişiminin özerk yapıya kavuştuğu ilan edilmiştir. Küçük işletmelerin kendi aralarında birlikler kurması özendirilmiş ve gümrük tarife oranlarında indirimle gidilmiştir (EIU, 1998: 20).

1997-1999 yılları arasında, devlet anonim ortaklıklarda dahil olmak üzere tüm mülkiyet tiplerinin sosyalizme uygun olduğunu açıklamış, şirket birleşmeleri desteklenmiş ve bu bağlamda binlerce küçük ölçekli kamu teşebbüsleri kapatma ve veya özelleştirme yoluyla devlet portföyünden çıkarılmıştır. Gümrük tarife oranları %17 seviyesine indirilmiştir. 1999 yılının Mart ayında yapılan anayasa değişikliği ile özel sektör, “kamu sektörünü tamamlayıcılıktan”, “ekonominin önemli bir parçası” konumuna yükselmiştir. Yine 1999 yılında hükümet Dünya Ticaret Örgütüne girme konusunda büyük çaplı tavizler verme konusunda istekli olduğu sinyali vermiştir.

2000-2001 yılları arasında, kamu iktisadi teşebbüslerinin rehabilitasyonuna ağırlık verilmiştir. 1997 yılında 6599 adet orta ve büyük ölçekli kamu iktisadi teşebbüsü zarar açıklarken, 2000 yılının sonuna doğru bunların %70’i kara geçmiştir.

2002 yılında hükümet Dünya Ticaret Örgütüne üyelik kapsamında gerekli yasal ve kurumsal düzenlemelere başlamış, bu bağlamda otomotiv ithali üzerindeki gümrük tarifelerini düşürmüş, buda yurt içi otomotiv satışlarında hızlı bir artışa neden olmuştur. 2002 yılı bütçesinde merkezi yönetimle, eyaletlerden elde edilen kurumlar vergisi gelirleri ayrı olarak gösterilmiştir. 2002 yılı kasım ayında yapılan Çin Komünist Partisi 16. beş yıllık kongresinde özel sektörünün gelişimine destek sağlayacak faiz reformu gibi bir takım kararlar alınmıştır.

2003 yılı Mart ayında toplanan Ulusal Halk Kongresinde Devlet Kıymet Yönetim Komisyonu’nun kurulduğu bildirildi. Yine Mart ayında bankacılık sektörü üzerindeki denetimi düzenlemek amacıyla Devlet Bankacılık Düzenleme Komisyonu kuruldu, kırsal kesime yönelik desteklemeler arttırılmıştır (EIU, 2004: 20).

2004 yılında toplanan Çin Halk Kongresinde özel mülkiyete daha fazla yasal koruma sağlanmasına yönelik anayasa değişikliği kararı alınmıştır. Hükümet tarımsal vergilerin oranlarını azaltarak dengeli ve sürdürülebilir büyümeyi sağlamak

amacıyla kırsal kesimi desteklemiştir. Çelik, otomotiv ve gayrimenkul sektörüne verilen kredilerde aşırı ısınmayı önlemek amacıyla kontroller getirilmiş ve bankacılık sektöründe faiz oranlarına risk primi ekleme olanağı getirilmiştir.

2005 yılında Renminbi'nin Amerikan Doları karşısında yavaş şekilde değer kazanmasına olanak sağlayacak döviz kuru sisteminde reforma gidilmiştir. Tekstil ürünlerinin ihracatında Avrupa Birliği ülkeleri ve ABD ile yaşanan anlaşmazlıklar sonucunda tekstil ticaretinde liberalleşmeye gidilmiştir.

2006 yılında tarım vergisi kaldırıldı. İki kere borçlanma faiz oranlarında, üç kerede bankacılık zorunlu rezerv karşılık oranlarında artışa gidilmek suretiyle ekonomide daraltıcı politikalar uygulanmıştır. İflas kanunu 12 yıllık müzakerenin ardından onaylanmış, diğer piyasa ekonomilerindeki yasal düzenlemelere paralel uygulamalar tertip edilmiştir. Ülke çapında artan toplumsal huzursuzluğu gidermek amacıyla kırsal kesime yönelik kamu harcamaları arttırılmıştır.

2007 yılında çıkarılan yeni bir yasayla özel mülkiyet, kamu mülkiyetiyle aynı yasal güvenceye sahip hale getirildi. Mart ayında vergi oranları yerli ve yabancı firmalar için eşit hale getirildi. Yeni iş sözleşmeleri kanunu onaylandı. Hükümet uyguladığı para politikasını ılımlı politikadan, daraltıcı politikaya çevirdiğini ilan etti ve bu bağlamda faiz oranları altı, zorunlu rezerv karşılık oranını 10 defa arttırmıştır (EIU, 2008: 33-34).

2.5. DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜNE KATILIM

Çin, 1948 yılında Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşmasının 23 orijinal imzacısından biri olup, 1949 yılında devrim sonrası sistemden ayrılmıştır. Hükümet bir daha hiçbir zaman bu oluşumun içersinde yer almayacağını ilan etse de 1986 yılında yeniden eski statüsüne kavuşmak için başvuruda bulunmuştur. Çin Halk Cumhuriyeti'nin üyeliğinin değerlendirilmesi için 1987 yılında bir çalışma grubu oluşturuldu. Çalışma grubu öncelikle Çin'in mal ticaret rejimine yönelik incelemeler başlattı. 1995 yılında çalışma grubu Dünya Ticaret Örgütü çalışma grubu adını aldı ve incelemenin kapsamı gümrük tarifelerinin ölçülmesi, fikri mülkiyet hakları ve hizmet ticaretini de içine alacak şekilde genişletildi.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dünya Ticaret Örgütü'ne giriş prosedürünün önemli bir bölümü üye ülkelerle Çin'in karşılıklı olarak bütünleştirilmesini içermekteydi. Yapılan müzakerelerin nihayetlenmesiyle 17 Eylül 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'nün 143. Üyesi olarak yerini almıştır (WTO, 2001).

Çin, üyeliğe giriş tarihinden itibaren 5 yıl içerisinde tüm tarife dışı engeller ve kota uygulamasına son vereceği, gümrük tarifelerinin 2005 yılı itibariyle, sanayi mallarında %8,9'a, tarım ürünlerinde ise 2004 yılı itibariyle %15'e çekeceği, üretimde belirli oranlarda yerli girdi kullanılması zorunluluğuna ve ihracat performansına dayalı uygulamalara ve belirli firmalara tanınan dış ticaret hakkı uygulamalarına son vereceği gibi bir dizi taahhütlerde bulunmuştur.

Ayrıca Çin'in taahhütleri arasında, ithal kotaları, ithal lisansları ve diğer tarife dışı engellerin kaldırılması, hizmet sektörünün yabancılara açılması, fikri mülkiyet haklarının korunması gibi konularda DTÖ kurallarına uyulması ve tarım ürünlerinin ticaretinde engellerin kaldırılması da bulunmaktadır (Çakmak, 2008: 254-257).

Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dünya Ticaret Örgütü'ne giriş anlaşması kapsamında vermiş olduğu taahhütler genel olarak şunlardır:

- DTÖ üyesi tüm ülkelere eşit muamele sağlanacak, tüm yabancı kişi ve kuruluşlar ticaret hakları açısından eşit olacaktır.
- İç pazar ve ihracat için üretilen ürünlerde farklı fiyat uygulaması ve diğer ayrımcı uygulamalar kaldırılacaktır.
- Üç yıl içerisinde tüm işletmelerin çok kısıtlı sınırlamalar dışında tüm ürünlerin ithalat, ihracat ve iç ticaretini yapabilmelerine olanak sağlanacaktır.
- Bazı madenler, tütün, tahıllar ve akaryakıt gibi belirli ürünlerde devlet monopolü devam ederken hâlihazırda yabancılara da kapalı olan diğer alanlar açılacaktır.
- Fikri mülkiyet hakları açısından üyeliğe geçiş ile birlikte TRIPS anlaşmasının hükümleri uygulanmaya başlanacaktır.
- Üyeliği takip eden ilk 12 yıl içerisinde Çin menşeli ürünlerin DTÖ üyesi ülkelere herhangi birinin iç pazarına zarar vermesi veya zarar verme tehlikesi doğurması durumunda özel geçiş dönemi koruma tedbirleri, ilgili ülkelere uygulanabilecektir.
- Gümrük tarifeleri belirli bir takvime göre azaltılacak, söz konusu indirimlerin büyük bir bölümü, 2004'e kadar, diğerleri ise 2010'a kadar yapılacak olup, tüm tavizlerin tamamlanmasından sonra tarım ürünlerinde ortalama vergi %15'e, sanayi ürünlerinde ise %8,9'a düşürülecektir.

- Çin, tarım ürünlerinin ihracatına sübvansiyon vermeyecek, diğer sübvansiyonlarda da verilen sübvansiyon oranı, ürün değerinin %8,5'ini geçmeyecektir.

- Tekstil sektöründe 31.12.2004 tarihinde tüm DTÖ üyesi ülkeler ile Çin arasında uygulanan kotalar kaldırılacak, ancak 2008'e kadar DTÖ üyesi ülkelerde Çin menşeli ürünlerin zarara neden olması durumunda özel önlemler uygulanabilecektir.

- Telekom hizmetlerinde, üyeliği takiben yabancı servis sağlayıcı firmalar, Çin firmaları ile ortak yatırım yapabilecek, ancak yabancı hisseleri %25'i geçmeyecektir. Üyeliği takiben ilk yıl içerisinde bu oran %35'e çıkartılacak ve servis verilebilecek şehir sayısı arttırılacaktır. Dördüncü yıl içerisinde yabancı sermaye payı %49'a çıkabilecek ve beşinci yıl içerisinde servis alanlarını sınırlayan tüm coğrafi sınırlamalar kaldırılacaktır.

- Bankacılık hizmetlerinde, üyeliğin ilk yıllarında yabancı finans kuruluşları müşteri kısıtlaması olmaksızın döviz ile işlem yapabilecek, ikinci yıl içerisinde yabancı kuruluşlar Çin kurumlarına RMB işlemi de yapabileceklerdir. Beşinci yıl içerisinde yabancı bankalar Çin vatandaşlarına gerek döviz gerekse RMB servisi verebileceklerdir.

- Sigortacılık hizmetlerinde, hayat sigortası dışındaki sigorta çeşitlerinde %51'e varan yabancı hisseli ortaklıklar kurulabilecektir. Üyelikten iki yıl sonra yabancılar %100 hisseye sahip olabileceklerdir. Yabancı hayat sigortası şirketleri üyeliğe geçiş ile birlikte %50 hisseli ortaklıklar kurabileceklerdir. Büyük finansal riskler, reinsürans ve navlun sigortalarında üyelikle birlikte %50 ortaklık kurulabilecek, üçüncü yıl içerisinde %51, beşinci yıl içerisinde %100 yabancı sermayeli olabilecektir.

- Turizm, eğlence ve taşımacılık hizmetlerinde üyeliği takip eden 3 ila 5 yıl içerisinde %100 yabancı sermayeli firmaların kurulmasına izin verilecektir (DEİK, 2003: 8-10).

Çin Halk Cumhuriyeti verdiği taahhütler çerçevesinde gözden geçirilen yaklaşık 2300 yasa ve karardan 830'unu yürürlükten kaldırmış, 325'ini ise değiştirmiş, gümrük vergisini 4 kez indirmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti taahhüt ettiği zaman sıralamasına göre 424 adet vergi kategorisindeki mallara yönelik ihracat kotası ve giriş izin belgesi ile ilgili kontrolleri kaldırmıştır (Özdilek, 2007:1-11).

Dünya Ticaret Örgütüne üyelik tarihi olan 2001 yılında Çin'in basit ortalama gümrük vergisi oranı %15,3 iken, bu oran, 2002 yılında %12,3'e, 2004 yılında %10,4'e, 2005 yılında ise %9,9'a indirilmiştir (Çakmak, 2008:256).

2008 yılı tarımsal ürünlerde basit ortalama gümrük vergisi oranı %15,6 tarım dışı ürünlerde %9,1 tüm ürünlerde ise % 9,6'dır (WTO,2009:2-14).

2003 yılında Çin'in Dünya Ticaret Örgütüne uyumu ile ilgili Dünya Ticaret Örgütü'nün hazırlanmış olduğu raporda; Çin Halk Cumhuriyeti'nin gümrük vergilerinin azaltılması ile ilgili taahhütlerini yerine getirme konusunda, her ne kadar vergi indirimlerinde bulunmuş olsa da taahhütlerini tam olarak yerine getirmemiş olduğu, tarım sektörü, hizmet sektörü, fikri mülkiyet hakları ve şeffaflık konularında verilen taahhütlere uyulması noktasında bir takım sorunların yaşandığı, yabancı rakiplere karşı planlı bir ayrımcılığın yürütüldüğü ve yerli üreticilere petrokimyasallardan, biyotıp ürünlerine kadar birçok üründe desteklemede bulunduğu, yarı iletkenler ve gübre gibi ürünlerde katma değer vergisi indirimlerinin yabancı yatırımcılara değil, yerel üreticilere uygulandığı yer almıştır. 1 Ocak 2004 tarihinde Çin, yerel üreticilerin ihracat malları üzerindeki indirimlerini %17'den %3'e indirmiş, ancak otomobil parçaları gibi birçok önemli sektöre bu indirimi yansıtmamıştır. Yine vergi indirimleri için temel oluşturan kıstaslarla kolayca yönlendirilebilmesi nedeniyle yerli firmalar çok daha az vergi ödemektedir (Shenkar,2007:247-249).

Çin'in DTÖ'ye girmesiyle, Çin'de dış ticarete belirli firmalara tanınan ithalat ve ihracat hakkı uygulamalarına son verilmiş olup, bunun yerine kayıt uygulamasına başlanılarak ithalat ve ihracat için belirli koşulları sağlayan firmalara ticaret hakkı verilmesi hükme bağlanmıştır (Saraçoğlu ve Duran, 2008: 105-107).

Çin'in Dünya Ticaret Örgütüne üyeliği sonrasında, SARS krizinin etkilerine ve ekonomiyi aşırı yatırımlardan arındırıp soğutma çabalarına karşılık; önemli ölçüde büyüme ile dış ticaret de muazzam biçimde artış kaydetmiştir. Bu bağlamda 2002–2005 arasındaki dönemde kaydedilen ekonomik büyüme DTÖ'ye üyelikle ilişkilendirilebilir. 2002 döneminden sonra Çin ekonomisi SARS salgınının olumsuz etkilerine karşın 2003 yılında %9,1 büyümüş ve petrol tüketimi de %31 artmıştır. Yine Çin'in GSYİH'si de 1,4 trilyon doları aşmış ve Çin'de kişi başına GSYİH ilk kez 1000 dolar sınırının üzerine çıkmıştır. Ayrıca bu dönemde Çin yaklaşık 54 milyar dolar yabancı sermaye çekebilmeyle de başarabilmiştir. Çin'in yakaladığı bu yüksek büyüme oranları, takip eden yıllarda da devam etmiştir. Ayrıca Çin'in DTÖ'ye dâhil

olmasıyla birlikte 2005 yılında ABD'nin hazır giyim ithalatındaki payı %18'den %50'ye, yine AB pazarında ise Çin'in payı %18'den %29'a fırlamıştır. OECD'nin hazırlamış olduğu bir rapora göre Çin'in DTÖ' ye üyeliğinin iki yönlü sonuçları olmuştur. İlki; Çin'de giderek büyüyen ihracat sektörleri için pazar bulma riski ortadan kalkmıştır. İkincisi ise, uluslararası pazarlardaki ithalatçılar için Çin, eskisinden daha güvenilir bir tedarikçi haline gelmiş ve Çin'in dış ticareti artmıştır (Saray ve Gökdemir, 2007:679-680).

2.6. ÇİN HALK CUMHURİYETİ EKONOMİSİNDE BÜYÜME VE İSTİHDAM

Çin Halk Cumhuriyeti, gerçekleştirdiği ekonomik ve siyasi reformların başarıya ulaşması ile baş döndürücü bir büyüme hızı yakalamıştır. Yapılan hesaplamalarda ÇHC' nin 1981- 2006 yılları arasındaki nominal gayrisafi yurtiçi hasıla büyüme oranı %15,81, reel gayrisafi yurtiçi hasıla büyüme oranı % 9,81 olarak belirlenmiştir (Feng ve Wu, 2008:102-103). 2007 yılında gayrisafi yurtiçi hasıla bir önceki yıla göre %16, 2008 yılında ise %11,3 büyümüştür (OECD, 2010).

Yaşanan küresel krizle birlikte GSYİH büyüme oranı 2009 yılında düşüş gösterse de %9,1 olarak gerçekleşmiş, krizin etkilerinin azaldığı 2010 yılında ise aynı oran %10,5'e yükselmiştir. IMF'nin yapmış olduğu tahminlere göre 2011 yılında ülkede GSYİH büyüme oranının %9,6 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir (IMF, 2010-b,63-64).

Dünyanın en kalabalık ülkesi olan Çin Halk Cumhuriyeti'nde istihdam ve işsizlik sorunu sürekli olarak ekonomik problemlerin başında gelmektedir. Ülkenin ekonomi politikası aktörlerinin öncelikli hedefleri arasında istihdamın artırılması üst sıralarda yer almaktadır

Tablo 2.7. Çin Halk Cumhuriyeti Gayri Safi Yurtiçi Hasılasının yıllar itibariyle değişimi (China Statistical Year Book, 2009, IMF Country Report, 2010)

(Milyar Yuan)

Yıllar	GSYİH	Yıllar	GSYİH
1978	364,52	1995	6.079,37
1979	406,26	1996	7.117,66
1980	454,56	1997	7.897,30
1981	489,16	1998	8.440,23
1982	532,34	1999	8.967,71
1983	596,27	2000	9.921,46
1984	720,81	2001	10.965,52
1985	901,60	2002	12.033,27
1986	1.027,52	2003	13.582,28
1987	1.205,86	2004	15.987,83
1988	1.504,28	2005	18.321,74
1989	1.699,23	2006	21.192,35
1990	1.866,78	2007	25.730,56
1991	2.178,15	2008	30.067,00
1992	2.692,35	2009	34.051,00
1993	3.533,39	2010	37.151,00
1994	4.819,79		

Ekonomik ve siyasi reformların hayata geçirilmesiyle ülkede üretim ve istihdam artmıştır. Reformların başlangıç yılı olarak kabul edilen 1978 yılında ülkede istihdam edilen işçi sayısı 401,52 milyon kişi iken, 2008 yılına gelindiğinde bu rakam yaklaşık %92 artış göstererek 774,8 milyon kişiye ulaşmıştır. 2009 yılında istihdam edilen kişi sayısı bir önceki yıla göre %0,6 artış göstererek 779,9 milyon kişiye ulaşmıştır (China Statistical Year Book, 2010).

Tablo 2.8. ÇHC’nde yıllar itibariyle istihdam edilen kişi sayısı ve işsizlik oranı
(China Statistical Yearbook, 1999-2010)

(1.000 Kişi)

Yıllar	İstihdam Edilen Kişi Sayısı	İşsizlik Oranı (%)	Yıllar	İstihdam Edilen Kişi Sayısı	İşsizlik oranı (%)
1978	401.520	-	1998	706.370	3,1
1980	423.610	-	1999	713.940	3,1
1985	498.730	-	2000	720.850	3,1
1990	647.490	-	2001	730.250	3,6
1991	654.910	2,3	2002	737.400	4,0
1992	661.520	2,3	2003	744.320	4,3
1993	668.080	2,6	2004	752.000	4,2
1994	674.550	2,8	2005	758.250	4,2
1995	680.650	2,9	2006	764.000	4,1
1996	689.500	3,0	2007	769.900	4,0
1997	698.200	3,1	2008	774.800	4,2
			2009	779.950	4,3

2.7.EKONOMİDEKİ BELLİ BAŞLI SEKTÖRLER

2.7.1. Tarım Sektörü

Dünyanın en kalabalık ülkesi olan Çin Halk Cumhuriyeti’nde mevcut halkın iâşe ihtiyaçlarının giderilmesi sorunu, ülkede tarım sektörünün ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Çin Halk Cumhuriyeti çok büyük araziye sahip olmasına karşın, bu arazinin sadece %10’luk kısmı tarım alanı olarak ekilebilmektedir. Azımsanamayacak derecede büyük olan ve yaklaşık 9,6 milyon km² olan bu arazi dünyada ki tarıma elverişli arazilerin yaklaşık %7’sine tekabül etmektedir ve bu araziden elde edilen ürünlerle dünya nüfusunun %22’si doymaktadır (Akçıl, 2008; 31-34).

Çin Halk Cumhuriyeti’nde tarım, önemli bir sektör olmasına karşın 2006 yılında Gayri Safi Milli Hasıla’dan sadece %11,7 pay almıştır. Ülke istihdamının %44’ü yani yaklaşık 325 milyon kişi yaşamını, tarım, hayvancılık, balıkçılık ve ormancılık yaparak idame ettirmektedir (EIU, 2008: 39-40). Gelişmiş olan ülkelerde bu oranın %3 civarında olduğu göz önüne getirilirse, Çin ekonomisinin tarımsal

üretimde olan duyarlılığı daha iyi anlaşılabilir. 1978 yılında kırsal alanda uygulanmaya başlanan Sözleşmeli Aile Sorumluluk Sistemi'nin tarımsal üretime çok büyük katkıları olmuştur. Özellikle 1985 yılı sonrası tarımsal üretimde %6,5 gibi büyük artışlar yaşanmıştır. Ancak sanayileşme atılımına girişen ülkede hayvancılık artış göstermesine rağmen, tarımsal üretimde yıllar itibariyle düşüş gözlemlenmiştir. Ülke nüfusundaki artış, sanayileşme nedeniyle artan ihtiyaç ve artan milli gelir nedeniyle talebin artması ülkede gıda kıtlığının yaşanabileceği korkusunu ortaya çıkarmıştır. Özellikle küresel ısınmaya bağlı değişen iklim koşulları bu korkuyu ziyadesiyle arttırmaktadır (Akçıl, 2008; 31-34).

Tarım sektörünün önemli sıkıntılardan birisi de gelir seviyesinin düşük olması ve kırsal kesim ile kent nüfusu arasındaki gelir dağılımı bozukluğunun gittikçe artmasıdır. Kırsal kesimin kişi başı net reel geliri 1978-2001 yılları arasında sürekli bir artış gösterse de, 1990'ların sonuna kadar bu artış oranı, bir önceki yılın büyüme oranından daha düşük gerçekleşmiştir. 2000-2006 yılları arasında ise kırsal kesimin kişi başı reel geliri ortalama %9,8 artış kaydetmiştir. Hükümet tarımsal vergileri azaltarak bu artışın devam etmesini sürdürmeye çalışmaktadır. 2000 yılından 2006 yılına kadar kırsal kesimdeki kişi başı net reel gelir %59 artmışken, kentsel nüfusta bu oran %87 olarak gerçekleşmiştir. Bu da gelir dağılımındaki dengesizliğin kırsal kesim aleyhine gittikçe bozulduğunun bir göstergesidir (EIU, 2008: 39-40).

Tablo 2.9'da görüldüğü üzere, tarımsal işletme sayısı 2006 yılında 1896 iken, 2009 yılında 1818'e düşmüştür. Tarım makinelerinin sayısında artış kaydedilirken, buna bağlı olarak tarımda istihdam edilen çalışan sayısı yıllar itibariyle genel olarak düşüş kaydetmiştir. Tarım sektöründe genel olarak makineleşme yoluna gidildiği söylenebilir.

Tarımsal üretim için ekilen araziler 2006 yılında 5.633,4 hektar iken, 2009 yılında 6.073,3 hektara çıkmıştır.

2006-2009 yılları arasında gayrisafi tarımsal üretim değeri yaklaşık % 52 artış göstermiştir. Bu artışın kaydedilmesinde tarımsal mekanizasyon, kimyasal gübre tüketiminin ve devletin tarıma olan desteğinin artmasının önemi büyüktür. Hububat, pamuk, çay, şeker, meyve ve kauçuk üretiminde kayda değer artışlar göze çarparken, iplik üretimi için elyaf ve yağ üretimi için yağlık tohumların üretiminde ciddi düşüşler yaşanmıştır. Et, süt ve yumurta üretiminde genel bir artış

gözlemlenmiştir. Deniz mahsullerinde de 2006- 2009 yılları arasında yaklaşık % 23' lük bir artış yakalanmıştır.

Tablo 2.9. Çin Halk Cumhuriyeti'nin tarım sektörü ile ilgili istatistikler, (China Statistical Yearbook, 2010)

Unsurlar	2006	2007	2008	2009
Tarımsal işletmeler	1896	1885	1893	1818
Çalışan sayısı (10.000 kişi)	435,2	426,3	410,1	339,7
Tarımsal makinelerin toplam gücü (100 milyon watt)	153,9	168,2	180	197,1
Tarım makineleri sayısı				
Büyük ve orta boyutlu traktörler	90300	103600	117200	131900
Küçük boyutlu traktörler	286000	301100	315000	323600
Tarımsal sulama ve drenaj makineleri	204000	216600	220000	247000
Kombine biçerdöverler	23000	25900	29000	32000
Tarımsal amaçlı kullanılan yük araçları	61775	69307	73500	73500
Kimyasal gübre tüketimi (10.000 ton)	173,1	194,2	204,6	210,8
Gayri safi tarımsal üretimin değeri (100 milyon Yuan)	1252,7	1452,3	1667,7	1906,6
Tarımsal üretim için ekilen arazi (1.000 hektar)	5509,0	5633,4	5831,0	6073,3
Hububat üretimi için	3677,3	3725,5	3948,8	4384,3
Pamuk üretimi için	674,0	803,8	756,0	656,2
Yağ üretimi için	361,7	338,9	409,6	371,1
Şeker üretimi için	16,5	121,2	117,6	101,9
İplik (Elyaf) üretimi için	1,1	39,5	31,0	7,9
Çay fideleri için (yılsonu itibariyle)	30,9	31,8	31,5	31,3
Dut üretimi için (yılsonu itibariyle)	1,9	2,0	1,9	1,9
Meyve üretimi için (yılsonu itibariyle)	263,6	270,6	296,7	322,6
Kauçuk üretimi için (yılsonu itibariyle)	446,1	465,8	471,8	465,2
Temel tarımsal ürünlerin üretim miktarı				

Tablo 2.9. (devam/cont.)

Hububat (10 000 ton)	2055,6	2162,3	2421,5	2773,2
Pamuk (10 000 tons)	141,7	157,6	163,6	141,2
Yağlık tohumlar (10 000 tons)	64,6	60,4	78,4	81,1
Şeker (10 000 tons)	820,9	864,3	846,0	758,2
Elyaf (10 000 tons)	22,0	13,8	11,7	3,6
Çay (10 000 tons)	4,8	5,1	5,0	4,7
Meyve (10 000 tons)	209,6	239,6	250,6	307,8
Kauçuk (10 000 tons)	32,4	33,5	28,2	31,7
Damızlık hayvan sayısı				
Büyükbaş hayvan (10.000baş)	319,4	300,0	306,9	317,2
Domuz (10.000 baş)	786,9	878,2	968,7	1053,4
Küçükbaş hayvan (10.000 baş)	1625,1	1345,7	1452,3	1268,9
Hayvansal üretim (10.000 ton)				
Et üretimi	139,6	145,1	157,1	172,6
Süt üretimi	271,7	291,2	320,8	344,7
Yumurta	22,6	24,0	25,6	31,3
Koyun yünü	3,2	2,9	2,5	2,5
Deniz ürünleri (10 000 ton)	87,1	95,0	97,1	107,7

Tablo 2.9’da görüleceği üzere tarım sektöründe istihdam edilen kişi sayısı 2006 yılında 4.352.000 kişi iken, 2007 yılında 4.263.000 kişiye, 2008 yılında 4.100.000 kişiye ve 2009 yılında 3.397.000 kişiye düşmüştür. Tarımsal üretimin artış göstermesine karşın, istihdamda yaşanan bu düşüş, tarımsal mekanizasyondaki artışa bağlanabilir. Yine tarımsal üretimdeki artış ve istihdamdaki azalış, tarımsal üretimde verimlilik artışının bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

2.7.2. Enerji Sektörü

Çin enerji kaynakları bakımından kendi ihtiyacını gidermekle birlikte, fazla üretimini ihraç edebilen ve bu bakımdan zengin enerji kaynaklarına sahip sayılan bir ülkedir. Ülkenin enerji tüketimi bakımından dünyanın ikinci büyük ülkesi konumunda olduğu göz önünde bulundurulursa ülkenin enerji üretiminin yabana

atılmaması gerekir. Yıllık ortalama %15 enerji tüketim artışının beklendiği ülke bazı enerji sektörlerini uluslararası rekabete açmak zorunda kalmıştır. Ancak bu rekabetin verimlilik artışını beraberinde getireceği beklenmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti enerji üretiminde fay bloğu petrol ve gaz arama tekniği, Daqing petrol sahasının su basma ve polimer çıkarma teknikleri, yeni kömür madenciliği teknikleri ve 500 kw D.C. nakil ve dönüştürme teknolojisi gibi bazı yeni teknolojiler ile sektörde uluslararası standartları yakalamış durumdadır. Çin'in elektrik üretiminin büyük oranda kömür ve hidroelektrik santrallerine dayanmasına rağmen, ülke doğal gazlı santrallerle ve nükleer santrallerle üretime geçmeye başlamıştır. Ülkede hali hazırda faaliyet gösteren 10, yapılmakta olan da 4 adet nükleer santral bulunmaktadır. 2020 yılında ülkede 40 faal nükleer santralin bulunması hedeflenmektedir. Ülkede toplam enerji üretimi içerisindeki payı %3,9 civarında olan doğalgazlı santrallerin payının % 5,4'e çıkarılması ve bu yönde gereksinim duyulan sıvı doğalgazın Avustralya ve Endonezya'dan temini konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Kömür ülkenin en önemli enerji kaynağıdır. Dünyanın en büyük ikinci kömür rezervleri ülke sınırları içerisinde bulunmaktadır. Şu ana dünya üzerinde en çok kömür üreten ve tüketen ülke Çin Halk Cumhuriyetidir. Ülkenin Shanxi'deki Datong, Hebei'deki Kailuan, Kenan'daki Pingdingshan, Anhui'deki Huaibei, Shandong'daki Yanzhou, Jiangsu'daki Xuzhou, Heilongjiang'daki Jixi ve Liaoning'deki Tiefsa madenlerinde yılda yaklaşık 10 milyon ton kömür üretilmektedir. 1963 yılında 6,48 milyon ton petrol üreten Çin Halk Cumhuriyeti kendi petrol ihtiyacını karşılayabilmekteydi. 1965'e gelindiğinde ham petrol ve ürünlerinin ihracatına başlayan Çin, 1978 yılında gerçekleştirdiği yaklaşık 100 milyon ton üretimle dünyanın önemli petrol üreticileri arasında bulunmaktaydı. Çin'de bu güne kadar 425 adet petrol sahası, 125 adet de doğalgaz sahası keşfedilmiştir. 2006 yılındaki araştırmalara göre ülkede 18,3 milyar varil petrol rezervi olduğu tahmin edilmektedir. Ancak ülkenin gittikçe artan nüfusu ve üretimi nedeniyle ülkenin kendi üretimi ülkeye yetmemekte, ülkeyi OPEC ülkelerinden daha fazla petrol çekmeye itmektedir (Wuzhou, 2010:12-17).

Tablo 2.10. Çin Halk Cumhuriyeti'nin bölgeler itibarı ile toplam enerji rezervi
(China Statistical Yearbook, 2010)

Bölge	Petrol	Doğal Gaz	Kömür
	(10 000 Ton)	(100 milyon m3)	(100 milyon ton)
Ülke Toplamı	294.919,80	37.074,20	3.189,60
Pekin			7,00
Tianjin	3.436,80	311,10	3,00
Hebei	26.380,70	294,00	56,30
Shanxi			1.055,50
Inner Mongolia	7.618,30	6.721,30	772,70
Liaoning	14.937,70	187,10	43,80
Jilin	18.223,60	677,00	12,80
Heilongjiang	54.519,90	1.338,00	69,00
Jiangsu	2.568,10	22,60	14,50
Zhejiang			0,50
Anhui	180,90		83,70
Fujian			4,20
Jiangxi			7,20
Shandong	32.636,30	353,80	82,10
Henan	5.051,90	84,10	114,70
Hubei	1.224,10	4,40	3,30
Hunan			18,90
Guangdong	8,30	0,30	1,90
Guangxi	181,70	3,40	7,70
Hainan	2,70	2,50	0,90
Chongqing	161,70	1.969,80	21,30
Sichuan	105,10	6.487,00	52,30
Guizhou		4,50	128,10
Yunnan	12,20	2,50	77,50

Tablo 2.10. (devam/cont.)

Tibet			0,10
Shaanxi	22.490,20	5.658,70	268,70
Gansu	13.798,80	163,60	58,40
Qinghai	4.361,70	1.377,30	20,00
Ningxia	190,90	2,20	55,50
Xinjiang	46.664,00	8.354,10	148,00
Okyanus	40.164,50	3.054,80	

Çin Halk Cumhuriyeti'nin ham petrol tüketimi 2007 toplam enerji tüketiminin %19,7'sini oluşturmuştur. Bu tüketim göz önüne alındığında Çin ABD'den sonra dünyanın en fazla ham petrol tüketen ikinci ülkesi konumundadır. Son on yılda yıllık ortalama % 6,2 büyüyen ham petrol tüketiminin 2010 yılında da 300 milyon tahmin edilmektedir. Buna karşın üretim ise yıllık ortalama %2'den az artış göstermekte; dolayısıyla ülke giderek ithalata daha bağımlı hale gelmektedir.

Doğalgaz tüketimi ülkenin enerji tüketimi içerisinde %3 lük bir paya sahiptir. Doğalgaz tüketiminin toplam enerji tüketimine oranının dünyada %24 olduğu göz önünde bulundurulursa Çin bu alanda dünya ortalamasının çok altında kalmıştır. (DEİK, 2007:14)

2006 yılında Çin Halk Cumhuriyeti yenilenebilir enerji yasasını çıkarmıştır. Yenilenebilir enerji yasasının çıkmasıyla birlikte bu alanda yapılan kamu yatırımlarının artış hızı yıllık %20'ye ulaşmıştır. Bunun yanı sıra özel sektöre bu alanda yatırım yapması için 2008 yılında verilen destek 3,8 milyar Yuan düzeyinde seyretmiştir. Çin devlet başkanı Hu JINTAO'nun geçen yıl New York'ta düzenlenen BM İklim Zirvesi'nde yaptığı konuşmada 2020 yılına kadar ülkenin, enerji tüketiminde fosil kökenli olmayan yakıt payının %15'e ulaşacağını belirtmiştir. Yine 2050 yılına kadar toplam enerji üretiminde yenilenebilir enerji türlerinin payının, şuan ki %9 düzeyinden %40'a çıkması hedeflenmektedir (Wuzhou, 2010:12-13)

Çin Halk Cumhuriyeti'nin geleceğe yönelik enerji politikasında rotasını yenilenebilir enerji projelerine çevirmesiyle birlikte ülkede bu alanda birçok projenin hayata geçirilmesine başlanılmıştır. Özellikle Jiangsu Eyaletinde yer alan "Denizdeki Üç Boğaz Projesi" olarak anılan 10 milyon kw'lık rüzgâr ve gelgit enerjisi santrali, Gansu Eyaletinde bulunan "Karasal Üç Boğaz Projesi" olarak anılan 12,71 kw'lık

rüzgar enerjisi santrali ve Gansu Eyaletinde bulunan 10 bin kw'lık fotovoltaik güneş enerjisi santrali projeleri ön plana çıkmaktadır.

Tablo 2.11. Çin Halk Cumhuriyeti'nin yıllar itibarı ile toplam enerji üretimi ve elde edildiği kaynaklar (China Statistical Yearbook, 2010)

Yıllar	Toplam Enerji Üretimi (10.000 ton Standart Kömür Eşdeğeri)	Toplam Enerji Üretimindeki %'lik payı			
		Kömür	Ham Petrol	Doğal Gaz	Hidro Enerji, Nükleer Enerji Rüzgâr Enerjisi
1978	62770	70,3	23,7	2,9	3,1
1980	63735	69,4	23,8	3,0	3,8
1985	85546	72,8	20,9	2,0	4,3
1990	103922	74,2	19,0	2,0	4,8
1995	129034	75,3	16,6	1,9	6,2
2000	128978	72,0	18,1	2,8	7,2
2001	137445	71,8	17,0	2,9	8,2
2002	143810	72,3	16,6	3,0	8,1
2003	163842	75,1	14,8	2,8	7,3
2004	187341	76,0	13,4	2,9	7,7
2005	205876	76,5	12,6	3,2	7,7
2006	221056	76,7	11,9	3,5	7,9
2007	235445	76,6	11,3	3,9	8,2
2008	260000	76,7	10,4	3,9	9,0
2009	274618	77,3	9,9	4,1	8,7

Ülkede yenilenebilir enerji geliştirme ve kullanım projeleri, öncelikle kredi kolaylıklarına ve benzer sübvansiyonlar gibi finans kurumlarının sağlayacağı mali teşviklere ihtiyaç duymaktadır. Bu amaçla Çin Devlet Konseyi'ne bağlı fiyat kontrol komisyonu, rüzgârdan sağlanan elektrik için fiyatları yeterli miktarda belirlemeye

(kw/h 0,54 Yuan) çalışmaktadır. Yine fiyat kontrol komisyonu rüzgar, su ve güneşten elde edilen enerji için belirlediği fiyatlarla bir yandan enerji tüketim maliyetlerini kontrol altında tutmaya çalışırken, bir yandan da elektrik üreten şirketler için kabul edilebilir bir kar marjı sağlamaya çaba göstermektedir. Yine yeşil enerji projelerinin inşasında kullanılan bazı malzemeler devlet tarafından sübvansede edilmektedir.

Hükmet bazı konularda teşvik sağlamak amacıyla bütçede yenilenebilir enerji fonunun oluşturmuştur. Yenilenebilir enerji fonunun kapsamına giren konular şunlardır:

- Bilimsel ve teknolojik araştırmalar, standartların oluşturulması ve yenilenebilir enerji gelişimi ve kullanımı konulu pilot proje uygulamaları,
- Kentsel ve kırsal bölgelerde konutlarda yenilenebilir enerji kullanımını sağlayacak projelerin geliştirilmesi
- Ücra bölgelerde ve adalarda yenilenebilir enerji kullanımını sağlayacak bağımsız projelerin devreye girmesi,
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının belirlenmesi ve kapasite ölçümü ile bağlantılı bilgi sistemlerinin kurulması,
- Yenilenebilir enerji türlerinin geliştirilmesi ve kullanımı için gerekli ekipmanın yerinde üretilmesi,
- Fotovoltaik güneş enerjisi kullanan binalar için teşvikler (Wuzhou, 2010:12-17).

Çin Halk Cumhuriyeti'nin yenilenebilir enerji üretimiyle ilgili olarak diğer bir projesi de biyokütle teknolojisiyle biyogaz, biyoelektrik, sıvı ve katı biyoyakıtlar üretimidir. Bu bağlamda ülkenin kırsal kesimlerinde hane kullanımına yönelik 28 milyon metan havuzu ve hayvan çiftlikleri ile endüstriyel projelere bağlı 2200 büyük ölçekli tesis bulunmaktadır. 2007 yılında hayvan ve insan dışkı ile endüstriyel atık suyun hammadde olarak kullanıldığı tesislerde 100 milyar metreküp biyogaz üretilmiştir. Ülkede halihazırda kurulu, sap ve samandan üretim yapan ve 3 milyon kilovat civarında elektrik üreten biyoelektrik tesisleri bulunmakta ve benzer nitelikte 100'den fazla tesisin yapımına devam edilmektedir (Yayuan, 2010: 18-21).

Tablo 2.12. Çin Halk Cumhuriyeti'nin yıllar itibarı ile toplam enerji tüketimi ve dağılımı (China Statistical Yearbook, 2010)

Yıllar	Toplam Enerji Tüketimi (10.000 ton standart kömür eşdeğeri)	Toplam Enerji Üretimindeki %'lik payı			
		Kömür	Ham Petrol	Doğal Gaz	Hidro Enerji, Nükleer Enerji Rüzgar Enerjisi
1978	57.144	70,7	22,7	3,2	3,4
1980	60.275	72,2	20,7	3,1	4,0
1985	76.682	75,8	17,1	2,2	4,9
1990	98.703	76,2	16,6	2,1	5,1
1991	103.783	76,1	17,1	2,0	4,8
1992	109.170	75,7	17,5	1,9	4,9
1993	115.993	74,7	18,2	1,9	5,2
1994	122.737	75,0	17,4	1,9	5,7
1995	131.176	74,6	17,5	1,8	6,1
1996	138.948	74,7	18,0	1,8	5,5
1997	137.798	71,7	20,4	1,7	6,2
1998	132.214	69,6	21,5	2,2	6,7
1999	133.830	69,1	22,6	2,1	6,2
2000	138.553	67,8	23,2	2,4	6,7
2001	143.199	66,7	22,9	2,6	7,9
2002	151.797	66,3	23,4	2,6	7,7
2003	174.990	68,4	22,2	2,6	6,8
2004	203.227	68,0	22,3	2,6	7,1
2005	224.682	69,1	21,0	2,8	7,1
2006	246.270	69,4	20,4	3,0	7,2
2007	265.583	69,5	19,7	3,5	7,3
2008	285.000	68,7	18,7	3,8	8,9
2009	306.647	70,4	17,9	3,9	7,8

2.7.3. Demir-Çelik Sektörü

1950’li yıllarda Çin Halk Cumhuriyetinde en önemli sektör olan demir-çelik sektörü yıllar itibariyle gelişim göstermiş ve günümüzde ÇHC, dünyanın en önemli demir-çelik üreticilerinden birisi haline gelmiştir (Hong ve Mu, 2010:1-3).

1950’li yıllarda ülkede 400 özelliğe göre 100 çeşit çelik üretilebilirken, bu gün modern üretim teknikleri ile 20.000 civarındaki özelliğe göre 1400 çeşit çelik üretilebilmektedir.

Demir Çelik sektöründe 2004 yılında 65 büyük firma 120 milyar dolar değerinde satışta bulunmuşlardır. 2005 yılında küresel arzın yetersiz kalması, fiyatların yüksek seyretmesi ve iç talepteki artışlar nedeniyle demir üretiminde hızlı bir artış sağlanarak 340 bin tonun üzerinde pik demir ve 350 bin tonun üzerinde ham çelik üretimi gerçekleştirilmiştir. 2008 yılında gerçekleşen ham çelik üretimi 500,9 bin ton’dur. Çin Halk Cumhuriyeti şu an dünya demir-çelik üretiminde birinci sırada, tüketiminde ise ikinci sıradadır (DEİK, 2007:15).

Ülkede 1978 yılında 34.790 bin ton pik demir, 31.780 bin ton ham çelik, 22.080 bin ton silindir şeklinde çelik üretilirken 2009 yılına gelindiğinde pik demir üretimi yaklaşık 16 kat artış göstererek 552.830 bin tona, ham çelik üretimi 18 kat artış göstererek 572.180 bin tona, silindir şeklinde çelik yaklaşık 31 kat artarak 694 bin tona yükselmiştir (China Statiscal Yearbook, 2010)

Demir-çelik sektörünün göstermiş olduğu bu gelişmede hızlı ekonomik büyüme ve güçlü iç talebin payı büyüktür. İç talebin yüksek seyretmesinin en önemli nedeni ise kamu yatırımlarının ülkenin demir-çelik sektörünün geleceği düşünülerek demir- çelik tüketiminin fazla olduğu sektörlerle yapılmasıdır.

Çin demir-çelik sektörü bir kaç büyük ölçekli devlet teşekkülü ve çok sayıda küçük ve orta ölçekli firmadan oluşmaktadır. Sektörde 7000’den fazla firma faaliyet gösterirken, ilk beş firmanın üretimlerinin toplamı toplam üretimin %27’si civarındadır. Bu bağlamda Çin demir-çelik sektörü rekabetin az olduğu, büyük ancak güçlü olmayan bir sektör görünümü vermektedir.

Demir-çelik sektörü enerji tüketiminin yoğun olduğu bir sektör olmasından dolayı ülkenin enerji bağımlılığının artmasına her geçen gün daha fazla katkı sağlamaktadır. Demir-çelik sektörünün olumsuz bir yönü de çevreye olumsuz etkisidir. Yapılan hesaplamalara göre atmosfere salınan karbondioksit gazının %50’si demir-çelik üretiminden kaynaklanmaktadır (Hong ve Mu, 2010:1-5).

Tablo 2.13. Çin Halk Cumhuriyeti'nin yıllar itibari ile demir- çelik üretimi (China Statistical Yearbook, 2010)

Yıllar	Pik Demir (10.000 Ton)	Ham Çelik (10.000 Ton)	Silindir Şeklinde Çelik (10.000 Ton)
1978	3.479	3.178	2.208
1980	3.802	3.712	2.716
1985	4.384	4.679	3.693
1990	6.238	6.635	5.153
1991	6.765	7.100	5.638
1992	7.589	8.094	6.697
1993	8.739	8.956	7.716
1994	9.741	9.261	8.428
1995	10.529	95.36	8.979
1996	10.722	10.124	9.338
1997	11.511	10.894	9.978
1998	11.863	11.559	10.737
1999	12.539	12.426	12.109
2000	13.101	12.850	13.146
2001	15.554	15.163	16.067
2002	17.084	18.236	19.251
2003	21.366	22.233	24.108
2004	26.830	28.291	31.975
2005	34.375	35.324	37.771
2006	41.245	41.914	46.893
2007	47.651	48.928	56.560
2008	47.067	50.091	58.488
2009	55.283	57.218	69.405

2009 yılı rakamlarına göre ülkede 21,3 milyar ton, demir cevheri, 185,76 milyon ton manganez cevheri, 5,2 milyon ton krom cevheri, 12,7 milyon ton vanadyum ve 232 milyon ton titanyum rezervi bulunduğu tahmin edilmektedir. Ülkede en zengin demir cevheri yatakları Liaoning dolaylarında, en zengin manganez cevheri yatakları, Guangxi bölgesinde ve en zengin krom cevheri yatakları, Tibet bölgesinde bulunmaktadır (China Statistical Yearbook, 2010).

Tablo 2.14. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Bölgeler itibarı ile metal rezervleri (China Statistical Yearbook, 2010)

Bölge	Demir Cevheri	Manganez Cevheri	Krom Cevheri	Vanadyum	Titanyum
	(100 milyon ton)	(10 000 Ton)	(10 000 Ton)	(10 000 Ton)	(10 000 Ton)
Ülke Toplamı	213,0	18.576,6	522,5	1258,9	23.291,4
Pekin	3,0			0,2	7,1
Tianjin			6,9		
Hebei	35,7	4,8		13,7	373,4
Shanxi	5,8	12,9			
Inner Mongolia	15,8	568,7	126,7	0,8	
Liaoning	70,2	1364,6			
Jilin	2,4	0,4			
Heilongjiang	0,4				
Jiangsu	1,8			5,4	
Zhejiang	0,2				
Anhui	7,3	9,5		8,3	
Fujian	3,6	69,8			
Jiangxi	1,7			2,2	
Shandong	9,7				99,5
Henan	1,7				0,5
Hubei	3,9	857,1		49,8	
Hunan	1,6	5881,6		226,1	
Guangdong	1,2	215,8			
Guangxi	1,1	3848,1		171,5	
Hainan	0,3				
Chongqing		1806,9			
Sichuan	28,9	32,1		689,8	22763,3

Tablo2.14. (devam/cont.)

Guizhou	0,5	2479,6			
Yunnan	4,2	582,4	0,1	0,1	
Tibet	0,3		209,1		
Shaanxi	4,1	287,5	1,1	0,9	
Gansu	3,9	132,4	125,1	89,9	
Qinghai	0,1		0,8		
Ningxia					
Xinjiang	3,6	422,4	52,7	0,2	47,6

2.7.4. Ulaştırma Sektörü

Batı ve kırsal kesimlerinde yeterli ulaşım altyapısını sağlayamayan Çin Halk Cumhuriyeti'nde doğu ve kıyı kesimleri gelişmiş ulaşım imkânlarına sahiptir. Ulaştırma sektöründe demiryolu ulaşımı ağırlığını göstermektedir. 2006 yılı rakamlarıyla ülkede yaklaşık 75 bin km demir yolu ağı bulunmaktadır ve ülkenin yolcu ve yük taşımacılığının 1/3' ü bu yolla gerçekleşmektedir. 2020 yılının sonunda toplam demiryolu uzunluğunun 100.000 km'ye ulaşması hedeflenmektedir. Demiryolu yük taşımacılığının büyük bölümünü kömür taşımacılığı oluşturmaktadır.

Ülkede karayolu ulaşımına da büyük önem verilmektedir. 1990' lı yıllarda eyaletlerin birçoğunun arasında karayolu mevcut değilken, şuan karayolu yapımına ayrıca önem gösterilmektedir. 2000 yılında ülkede 1,4 milyon km olan toplam karayolu uzunluğu 1,8 km'ye yükselmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti 14500 km boyunca 200 adet limana sahiptir. Söz konusu limanlarda 1990 yılında 483 milyon ton yük boşaltımı yapılmışken, 2003 yılında bu rakam 2 milyar tona yükselmiştir. Ülkenin en büyük ve derin limanı Ningbo kentindedir. Ayrıca Dalian, Tianjin, Xiamen, Guangzhou ve Shenzen büyük limanlar arasında yer almaktadır.

Ülke havayolu taşımacılığında da büyük atılımlar gerçekleştirmiştir. Havayolu taşımacılığı şuan 9,5 milyar \$' lık hacme ulaşmıştır. 2003 yılı rakamları ile 81 milyonu iç sefer olmak üzere 87,6 milyon yolcu uçuşu gerçekleştirilmiştir. Buna

ilave olarak 2,2 milyon tonluk yük taşımasında yine havayolu ile gerçekleştirilmiştir (DEİK, 2007:15-16).

2.7.5. Otomotiv ve Yedek Parça Sektörü

Otomotiv ve yedek parça sektörü ülke ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Ülkede 2005 tarihinde 2,9 milyon adedi binek tipi olmak üzere toplam 6 milyon otomobil üretilmiştir. Ülkenin Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olması ile birlikte ithalat üzerinden alınan gümrük tarifelerinden binek otomobillerde % 25, oto yedek parçada ise %10'luk indirim yapılması nedeniyle yerli üreticilerin daha sıkı bir rekabetle karşılaşması beklenmektedir (DTM, 2007a).

2.7.6. Turizm Sektörü

Kökeni 5000 yıl öncesine dayanan, kendine has uzak doğu kültürü olan ve geçmişten gelen tarihsel mirası ile Çin, turistlerin yoğun ilgisini çekmektedir.

Tablo 2.15. Çin Halk Cumhuriyeti'nde turizm sektörü ile ilgili istatistikler

(China Statistical Yearbook, 2010)

	2006	2007	2008	2009
Ülkeyi ziyaret eden Yabancı Turist Sayısı (10.000 kişi)	2.221,03	2.610,97	2.432,53	2.193,75
Hong Kong ve Macao'dan gelen Çin Vatandaşları (10.000 kişi)	9.831,84	10.113,57	10.131,65	10.005,44
Tayvan'dan gelen Çin Vatandaşları (10.000 kişi)	410,92	441,35	438,56	448,40
Yerli Turist Sayısı (milyon kişi)	1.212	1.394	1.712	1.902
Uluslar arası Turizmden Elde Edilen Gelir (100 milyon USD)	292,96	339,49	408,43	396,75
Yerli Turistlerden Elde Edilen Gelir (100 milyon Yuan)	5.285,86	6.229,74	8.749,30	10.183,69

Tablo 2.15'de görüleceği üzere ülkeyi ziyaret eden turistlerin büyük çoğunluğunu yerli turistler ile diğer ülkelerde yaşayan Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşlarının oluşturduğu söylenebilir. 2009 yılında 21 milyondan fazla yabancı turist ülkeyi ziyaret ederken, Hong kong, Macao ve Taiwan'dan toplamda 100 milyondan fazla Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşı ülkeyi ziyaret etmiştir. Yine 2009 yılında 1,9 milyar yerli turist turizm sektörüne katkıda bulunmuş olup, aynı yıl yabancı turistlerden elde edilen gelir 39 milyar dolar, yerli turistlerden elde edilen

gelir ise 1 trilyon Yuan'ın üzerinde gerçekleşmiştir (China Statistical Yearbook, 2010).

2.7.7. Finans Sektörü

Çin Halk Cumhuriyeti'nde bankacılık faaliyetleri Dünya Ticaret Örgütüne üyelik öncesi yoğun bir şekilde kamu denetimi altındaydı. Serbest piyasa kurallarına göre işlemeyen bankacılık sektöründe krediler, verimli alanlara siyasi baskılar nedeniyle yönlendirilemiyor, bu da finans sektörünün sağlıklı işlememesine neden oluyordu. 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütüne üyelik kapsamında gerçekleştirilen reformlar dâhilinde 2007 yılında finans sektörü dışa açılmıştır. Artık yabancı finans kurumlarına uygulanan ayrımcı yaptırımlar kaldırılacaktır ve yerli finans kurumları ile yabancı finans kurumları arasında rekabet eşit şartlarda olacaktır.

2007 yılı itibarı ile yabancı bankaların toplam aktifleri 105,1 milyar dolar civarında olup bankacılık sektöründeki payları ise %1,9 civarındadır. Yabancı bankaların toplam mevduatı 33,4 milyar dolar, kullanılan krediler toplamı da 54,9 milyar dolardır. Şu an ülkede yabancı banka ve ortak teşebbüs statüsünde 14 banka ve bu bankalara bağlı 17 şube faaliyetini sürdürmektedir. Yine 22 farklı ülkeden 73 banka ülkenin 24 şehrinde 191 şube ve 41 alt-şube ağına sahip şekilde faaliyetlerini sürdürmekte olup, 41 ülkeden 183 yabancı banka da temsilcilik düzeyinde faaliyette bulunmaktadır. Finans sektörünün rekabete açılması ile birlikte yabancıların sektörden daha fazla pay alması beklenmektedir.

Çin Halk Cumhuriyeti'nde finans sektörünün en önemli sorunu haline gelen batık krediler toplam krediler içerisinde %40'a ulaşmış, ancak sürdürülen çalışmalar neticesinde bu oran % 8'lere kadar inmiştir (Akçil, 2008; 46-47).

2.7.8. Kimya Sanayi

Çin Halk Cumhuriyeti ekonomisinin önemli sektörlerinden biriside kimya sektörüdür. Ülkede 40 bin çeşidi aşkın kimyevi madde üretilmektedir. Çin sentetik amonyak, suni gübre, sülfürik asit, soda külü ve araç lastiği gibi ürünlerde dünya üretiminde söz sahibi ülkeler arasındadır. Ülkede konuşlanan başlıca kimya sanayine suni gübre, tarım ilaçları, temel inorganik hammaddeler (asit, alkaliler ve kalsiyumlu karbit dahil), temel organik hammaddeler, sentetik elyaf monomerler, sentetik lastik, ışığa karşı hassas malzemeler, lastik ürünler, plastik ürünler, petrokimya ürünleri, ev kimyasalları ve ilaç üretimi örnek gösterilebilir. Şangay, Pekin, Tianjin, Qingdao, Dalian ve Shengyang, Çin'in önemli kimyasal madde üretiminde ülkede önde giden

şehirler olup, Guangzhou, Nanjing, Chong-qing, Changzou, Wuhan, Xi'an, Harbin, Taiyuan, Kunming, Urumqi, Daqing, Tangshan, Weifang, Lianyungang, Zhenhai, Yinchuan, An-qing, Zibo ve Dushanzi'de de bu alanda yatırımlar arttırılmaktadır. Çin kimyasal üretiminde kendi kendine yetmekle birlikte aynı ürünlerin önemli miktarda ihracatını da yapmaktadır (DTM, 2007a).

2.7.9. Tekstil Sanayi

Çin tekstil üretimine çok eski çağlarda başlamıştır. Ülkeler arası ticarete özellikle ipek dokumasında Çin'de üretilen tekstil ürünleri önemli ağırlığa sahiptir. Çin'de üretilen ürünlerin diğer ülkelere ihraç edilebilmesi için dünyanın en eski ve en uzun ticaret yolu olan ipek yolu oluşturulmuştur.

19. yüzyılda modern tekstil üretimine geçen Çin' de 1949 yılında 5 milyon İğ, 64 bin dokuma tezgâhı, yün kumaş üretimi için 130 bin İğ ve 1.950 dokuma tezgahı, 40 bin ipek dokuma tezgahı ile 1,3 milyar metrelik pamuk basma ve boyama kapasitesi bulunmaktaydı. Bu üretim kapasitesinin %70'i Şangay, Qingdao ve Tianjin kentlerinde bulunmaktaydı. Özellikle Şangay kentinde toplam İğ kapasitesinin %25'i bulunmaktaydı. İç kesimlerde ise makineleşmeye dayalı tekstil sanayi yok denecek kadar azdı. Özellikle 1970'lerden sonra Çin'de dev ve bağımsız tekstil fabrikaları kurulmaya başladı ve seri üretime geçti. Ülkede faaliyet gösteren tekstil sanayine pamuklu dokuma, basma ve boyama, yünlü ve keten dokuma, ipek, sentetik elyaf, örülmüş mallar ve elbise imalatlarını örnek gösterebiliriz (DTM, 2007a).

2006 yılında özellikle Amerika Birleşik Devletinin uyguladığı kotalar yüzünden tekstil ihracatı düşüş yaşamıştır. Ancak Dünya Ticaret Örgütüne üyelik dahilinde Çin, dünya çapında kotalardan kurtulma şansı yakalamıştır. Ancak örgüte üyelik nedeniyle anti-damping ve anti-sübvansiyon önlemleri almakla yükümlü olmuştur (Akçil, 2008; 49).

Tablo 2.16. Çin Halk Cumhuriyeti'nde yıllar itibarı ile tekstil ürünleri üretimi (China Statistical Yearbook, 2010)

Yıllar	Kimyasal Elyaf (10.000 ton)	İplik (10.000 ton)	Kumaş (100 milyon metre)
1978	28,46	238,20	110,30
1980	45,03	292,60	134,70
1985	94,78	353,50	146,70
1990	165,42	462,60	188,80
1991	191,03	460,80	181,70
1992	213,04	501,70	190,70
1993	237,37	501,50	203,00
1994	280,33	489,50	211,30
1995	341,17	542,20	260,18
1996	375,45	512,21	209,10
1997	471,62	559,83	248,79
1998	510,00	542,00	241,00
1999	600,00	567,00	250,00
2000	694,00	657,00	277,00
2001	841,38	760,68	290,00
2002	991,20	850,00	322,39
2003	1181,15	983,58	353,52
2004	1699,80	1291,34	482,10
2005	1664,79	1450,54	484,39
2006	2073,18	1742,96	598,55
2007	2413,78	2068,17	675,26
2008	2415,00	2123,33	710,00
2009	2747,28	2393,46	753,42

2.7.10. İnşaat ve Dekorasyon Malzemeleri Sanayi

İnşaat ve dekorasyon malzemeleri imali Çin Halk Cumhuriyeti'nde 1400 çeşit ve standartta 80 tür ürünün bulunduğu ve yaklaşık 110.000 firmanın faaliyet gösterdiği, bu firmalardan 1300 kadarının büyük ve orta ölçekte faaliyetlerini sürdürdüğü önemli bir sanayi koludur. Bu sektörde ülkede yaklaşık 10 milyon 340 bin kişi istihdam edilmektedir. İnşaat ve dekorasyon sektöründe özellikle çimento, düz cam, mimari ve sıhhi seramik, grafit ve talk pudrası üretimi dünya ölçeğinde üst sıralarda yer almaktadır. Dekorasyon ve restorasyon pazarının 2011 yılına kadar

yıllık %25 ila 30 arasında büyüyerek 70 milyar dolarlık hacme ulaşacağı beklenmektedir.

Çin 2005 yılı rakamları ile çimento sektöründe 1 milyar ton üretimle dünya çimento üretiminin %45'ini gerçekleştirmiştir. Dünya çimento üretiminde 2005 yılında dünya genelinde herhangi bir artış gerçekleşmezken Çin'in çimento sektörü, %7 büyümüştür. Yine aynı yıl 22,2 milyon ton ihracatla dünya çimento ihracatında Çin birinci sıradadır.

Tablo 2.17. Çin Halk Cumhuriyeti'nde yıllar itibarı ile çimento üretimi (10.000 ton)
(China Statistical Yearbook, 2010)

Yıllar	Üretim Miktarı	Yıllar	Üretim Miktarı
1978	6524,00	1998	53600,00
1980	7986,00	1999	57300,00
1985	14595,00	2000	59700,00
1990	20971,00	2001	66103,99
1991	25261,00	2002	72500,00
1992	30822,00	2003	86208,11
1993	36788,00	2004	96681,99
1994	42118,00	2005	106884,79
1995	47560,59	2006	123676,48
1996	49118,90	2007	136117,25
1997	51173,80	2008	140000,00
		2009	164397,78

Ülkenin liberalleşme uygulamaları sırasında özel mülkiyete izin verilmesi ile inşaat sektörü büyük bir ilerleme kaydetmiştir. Hükümet inşaat sektöründe yıllık % 20- 30 arasında büyüme yaşanmasını tahmin ettiklerini açıklamışlardır.

Çin, içerisinde bulunduğumuz dönem içerisinde mobilya üretim ve satışında da dünya pazarından % 8'lik pay alarak dünyada söz sahibi bir ülke haline gelmiştir. Ülkede bu sektörde yapılan yatırımlarla dünya pazarından alına payın zaman içerisinde daha da artacağı beklenmektedir (DTM, 2007a).

2.7.11. Makine İmalat Sanayi

Önceki dönemlerde birkaç kıyı kentinde bulunan ve karmaşık olmayan basit makinelerin üretilebildiği makine imalat sektörü, şuan ülkenin en önemli sektörü halindedir. Çin makine imalatı sanayi, büyük yüksek fırınlar, büyük sürekli levha ve kütük demir döküm makineleri, büyük soğuk ve sıcak haddelenmiş levhalar için çift hadde tezgahları, büyük dikişsiz çelik boru merdaneleri, 600 bin kw ve 300 bin kw

elektrik jeneratörleri, 220 bin kw (veya üzerinde) nakil ve dönüştürme birimleri, büyük açık kömür madenlerinde sürekli ve yarı sürekli maden çıkarma işlemleri için komple donanım, üç ile beş milyon ton yıllık kapasiteye sahip komple kömür yıkama tesisleri, büyük suni gübre fabrikaları için temel donanım (yıllık 800 bin ton üretim kapasitesine sahip hidrolik ayırma donanımı, yıllık 300 bin ton kapasiteye sahip sentetik amonyak donanımı, yıllık 520 bin ton kapasiteli üre donanımı ve günde 1,6 milyon m³ gaz üretimi için komple donanım takımları gibi), petrol ve sismik arama donanımı, 4.500-6.000 m. petrol sondajları, yıllık 2,5 milyon ton kapasiteli petrol rafinerileri, günde 700-2.000 ton çimento üretim kapasitesine sahip harici fırın ayrıştırma üretim hatları için komple donanım takımları, günlük 300 ila 500 ton eritme kapasitesine sahip dökme cam tesisleri, metro ve elektrikli trenler için komple donanım takımları, elektrikli lokomotifler ve dizel lokomotifler yanı sıra dijital kumandalı tezgahlar, program kumandalı telefon santralleri, çiftlik ve hayvancılık makineleri, otomobiller, otobüsler, ağır görev kamyonları, çeşitli tipte özel taşıtlar, 150 bin tonluk tankerler ve dökme yük gemileri, konteynır gemileri, çok amaçlı gemiler ve yolcu gemileri gibi çeşitli yüksek düzeyde araç, gereç ve makine üretebilme teknolojisine ve kapasitesine sahiptir.

Çin 2004 yılında gerçekleştirdiği 41 milyar dolarlık makine ve aksamı ithali ile dünyada makine ithal eden ülkeler arasında Almanya ve Amerika'dan sonra üçüncü sıraya yerleşmiş, 2005 yılında gerçekleştirdiği 150 milyar dolar civarındaki ihracatla da dünya makine ve aksamı ihracatı pazarında yine Almanya ve Amerika'nın ardından üçüncü sırada yer almıştır. Çin'de makine aksamı ihracatı 2001 -2005 yılları arasında % 341 oranında artış göstermiştir (DTM, 2007a).

2.7.12. İlaç Sanayi

Çin Halk Cumhuriyeti'nde faaliyet gösteren ilaç firmaları büyük oranda kamuya ait olup, genellikle basit teknoloji kullanan jenerik ilaçlar üretmektedirler. Jenerik ilaç; orijinal ilaçların patent koruma süreleri bittikten sonra, aynı etken maddeyi aynı oranda içeren ve ilacı bulan şirketten izin alınmadan üretilip, satılan ilaçlardır. Devlet tarafından üretilen ilaçların ihtiyaçtan fazla üretilmesi nedeniyle devlete ait olan ve ilaç üreten kuruluşlar sürekli olarak zarar etmektedir.

İlaç dağıtım ağında hastaneler önemli bir yer tutmaktadır ve hastane gelirlerinin %25 ila %60'ı reçeteli ilaç satışından elde edilmektedir. Çin ilaç sanayi

2004 yılı rakamları ile 1,4 milyar dolar hacminde ve dünya sıralamasında 9. sıradadır (Akçıl, 2008: 48-49).

2.8.TÜRKİYE – ÇİN HALK CUMHURİYETİ TİCARİ İLİŞKİLERİ

Türkiye ile Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ekonomik ilişkiler 1974 tarihli Ticaret Anlaşması ile yasal zeminine kavuşmuştur. Bu tarihten itibaren ekonomik, sinai ve teknik işbirliği, standardizasyon, bilim, çifte vergilendirme ve kaçakçılığı önleme, sivil havacılık gibi birçok alanda anlaşmalar imzalanmıştır (Pekin Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2007: 70).

Türkiye- Çin Halk Cumhuriyeti arasında imzalanan ticari ve ekonomik antlaşmalar kronolojik sıraya göre şunlardır (Konya Ticaret Odası, 2006: 28-29)

- Sivil Havacılık Anlaşması 14 Eylül 1972 (Ankara)
- Ticaret Anlaşması 16 Temmuz 1974 (Pekin)
- Ekonomik, Sinai ve Teknik İşbirliği Anlaşması 19 Aralık 1981
- Standardizasyon Alanında İşbirliği Anlaşması 19 Mart 1990 (Ankara)
- Bilimsel ve Teknoloji İşbirliği Anlaşması 30 Ekim 1990 (Pekin)
- Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Teşviki Anlaşması 13 Aralık 1990 (Pekin)
- Turizm İşbirliği Anlaşması 9 Mayıs 1991 (Pekin)
- Hukuki, Ticari ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşması 28 Eylül 1992 (Pekin)
- Sağlık Alanında İşbirliği Anlaşması 10 Ekim 1992 (Pekin)
- Denizcilik Anlaşması 23 Ekim 1992 (Ankara)
- Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması 23 Mayıs 1995 (Pekin)
- Su Kaynaklarının Geliştirilmesi Alanında Bilimsel ve Teknik İşbirliği Protokolü Nisan 1997
- Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü ile ÇHC Arazi İdaresi Başkanlığı arasında ikili işbirliği ve Karşılıklı Yardımlaşma Protokolü Ekim 1997 (Pekin)
- 12. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı 23 Nisan 1998 (Pekin)
- DTM ile MOFTEC Arasında Ticari İstişare Mekanizması Kurulması Hakkında Mutabakat Zaptı 12 Mart 1999 (Ankara)

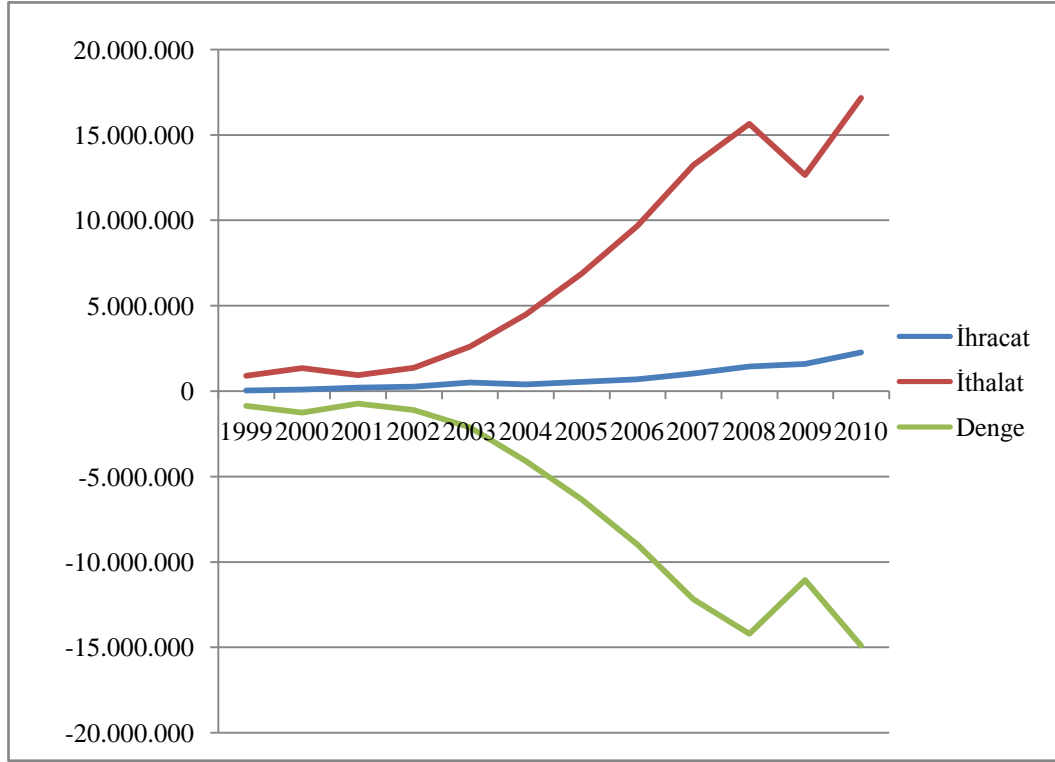
- Demiryolları Alanında İşbirliği Yapılmasına İlişkin Niyet Protokolü 7 Nisan 2000
- 13. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı 19 Nisan 2000 (Ankara)

Tablo 2.18. Türkiye- Çin Halk Cumhuriyeti ikili ticareti (1.000 USD) (DTM, 2011)

YILLAR	İHRACAT	DEĞİŞİM (%)	İTHALAT	DEĞİŞİM (%)	DENGE
1999	36.649	-4,7	894.813	5,8	-858.164
2000	96.010	162,0	1.344.731	50,3	-1.248.721
2001	199.373	107,7	925.620	-31,2	-726.247
2002	268.229	34,5	1.368.317	47,8	-1.100.088
2003	504.626	88,1	2.610.298	90,8	-2.105.672
2004	391.585	-22,4	4.476.077	71,5	-4.084.492
2005	549.764	40,4	6.885.400	53,8	-6.335.636
2006	693.038	26,1	9.669.110	40,4	-8.976.072
2007	1.039.523	50,0	13.234.092	36,9	-12.194.569
2008	1.437.204	38,3	15.658.210	18,3	-14.221.006
2009	1.599.140	11,3	12.655.075	-19,2	-11.076.935
2010	2.269.175	41,8	17.180.806	35,76	-14.911.631
2011/5	863.000	-	8.745.000	-	-7.882.000

Türkiye ile Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ihracat ve ithalat gelişimi izlendiğinde, dış ticaret açığının Türkiye'nin aleyhine zamanla büyüdüğü gözlemlenmektedir. 1999 yılında Türkiye'nin Çin Halk Cumhuriyeti'ne olan ihracatı 36,6 milyon dolarken 2010 yılı itibariyle yaklaşık 62 kat artarak 2,26 milyar dolara ulaşmış, ithalatı ise 1999 yılında 894 milyar dolarken, 2010 yılı itibariyle yaklaşık 19

kat artarak 17,18 milyar dolara yükselmiştir. Yine 1999 yılında Türkiye'nin Çin Halk Cumhuriyeti ile arasındaki dış ticaret açığı 858 milyon dolar civarındayken, 2010 yılının itibariyle yaklaşık 17,3 kat artarak 14,91 milyar dolara ulaşmıştır (DTM, 2011).

Şekil 2.3. 1999-2009 Yılları arasında Türkiye'nin Çin Halk Cumhuriyeti'ne olan ihracatı ve ithalatının seyri (DTM, 2011)

Tablo 2.19'da görüleceği üzere Türkiye'nin Çin Halk Cumhuriyeti'ne yaptığı ihracatta ilk sırayı, 621 milyon dolarla metal cevherleri, kırıntı, döküntü ve hurdaları alırken bunu sırasıyla, 502 milyon dolarla mineral maddeler, gübre ham maddeleri, 445 milyon dolarla kayağan taşı, mermer, granit, porfir vb. mamuller, 316 milyon dolarla kobalt, krom, tungsten, diğer metal cevherleri ve 164 milyon dolarla anorganik kimyasallar, radyoaktif, nadir elementlerin bileşikleri kalemleri izlemektedir.

Tablo 2.19. Türkiye'nin Çin Halk Cumhuriyeti'ne 2009/2010 yılı Ocak-Eylül dönemi yapılan ihracatında başlıca maddeler (DTM, 2010)

	2009 (9)	2010(9)	
	DOLAR	DOLAR	DEĞ.(%)
ÜRÜN ADI			
Metalevherleri, kırıntı, döküntü, hurdaları	369.911.491	621.005.324	67,88
Kobalt, krom, tungsten, diğer metal cevherleri	166.756.885	316.434.026	89,76
Mineral maddeler, gübre ham maddeleri	257.999.196	502.027.007	94,58
Kayağan taşı, mermer, granit, porfir vb.	226.667.805	445.248.784	96,43
Anorganik kimyasallar, radyoaktif, nadir elementlerin bileşikleri	96.091.467	164.071.098	70,74
Siyanürler, fulminatlar, silikatlar, boratlar, peroksi asit tuzları	81.649.414	120.335.974	47,38
Demir ve çelik	81.361.425	8.353.218	-89,73
Ferro alyajlar (ferro manganez hariç)	32.428.762	6.152.165	-81,03
Tekstil elyafı ve mamulleri	33.647.254	50.343.289	49,62
Perdeler, iç storlar, perde diğer ; mefruşat eşyası	5.001.614	6.217.607	24,31
Tekstil lifleri	30.364.487	41.945.801	38,14
Sentetik filament (devamlı lifler) demetleri	14.435.513	17.108.234	18,51
Demir dışı metaller, Mamulleri	17.556.54	10.002.960	-43,02
Bakır-ham, rafine, alaşımları	16.661.21	8.534.571	-48,78
Debagat ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, boyayıcı maddeler	17.296.683	20.953.844	21,14
Debagatte kullanılan Sentetik maddeler, Enzimli müstahzarlar	16.248.535	18.846.878	15,99
Değişik sanayi kollarında kullanılan makina ve cihazlar	14.888.717	14.912.152	0,16
Palangalar, yük kaldıracıları, bucurgatlar, ırgatlar	4.745.236	4.998.956	5,35
Belirli sanayi kollarında kullanılan makine ve cihazlar	13.266.139	16.776.154	26,46
Belirli sanayi kolları için geliştirilmiş makine ve cihazlar	3.582.365	4.269.515	19,18
Toplam	932.383.405	1.450.390.847	55,55

Yine Tablo 2.20’de görüleceği üzere Türkiye’nin Çin Halk Cumhuriyeti’nden yaptığı ithalatta ilk sırayı 1,5 milyar dolarla elektrikli makine ve cihazlar alırken bunu sırasıyla 1,19 milyar dolarla büro makineleri ve bilgi işlem makineleri, 1,087 milyar dolarla haberleşme, hayal-ses kayıt cihazları, 1,087 milyar dolarla tekstil elyafı ve mamulleri ve 791 milyon dolarla çeşitli mamul eşya kalemleri izlemektedir.

1995 yılında Dünya Ticaret Örgütü’nün Marakeş’te yaptığı toplantıda alınan karara göre, 1 Ocak 2005 tarihinde tekstil ithalatına uygulanan kotalar tamamen kaldırılacaktı. Türkiye o tarihlerde Çin’in etkisi hesaba katılmaması nedeniyle bu karara olumlu bakmıştır. 1 Ocak 2005’de kotaların kaldırılmasıyla birlikte, Türkiye’nin tekstil imalatçıları yurtdışında pazar kaybına uğramış, buna ilaveten yurtiçi piyasaya da Çin kaynaklı tekstil ürünlerinin dolmasıyla birlikte yurtiçi pazarda da ciddi kayıplara uğramışlardır. Kotaların kaldırılmasından önce de dünya tekstil piyasasındaki payını artıran Çin, kotaların kaldırılmasıyla dünya tekstil ihracat pazarlarını ele geçirmiş, kuşkusuz bu gelişme, Türk tekstil ihracatçıları açısından ciddi bir sorun haline gelmiştir (Şimşek, 2006: 19) .

Tablo 2.20. Türkiye’nin Çin Halk Cumhuriyeti’nden 2009/2010 yılı Ocak-Eylül dönemi yapılan ithalatında başlıca maddeler (DTM, 2010)

	2009	2010	
	DOLAR	DOLAR	DEĞ.(%)
ÜRÜN ADI			
Elektrikli makine ve cihazlar	1.118.078.270	1.589.109.662	42,13
Mıknatis, elektrikli işaret, emniyet, kontrolcih. ,elk. için kömür eşya	311.979.445	462.006.021	48,09
Büro makineleri, bilgi işlem makineleri	1.033.554.900	1.193.227.184	15,45
Sayısal otomatik bilgi işlem makineleri	587.660.425	662.274.270	12,70
Haberleşme, hayal-ses kayıt cihazları	967.624.730	1.087.994.155	12,44
Telefon, telgraf cihazları, santralleri	209.403.933	255.001.118	21,77
Tekstil elyafı ve mamulleri	630.360.224	1.087.920.132	72,59
Sentetik filamentlerden dayanıklı iplikler	66.220.507	118.261.747	78,59
Çeşitli mamul eşya	525.823.924	791.330.839	50,49
Çocuklar için bisiklet, pedallı araba, insan şeklinde bebek, oyuncaklar	114.638.967	184.187.390	60,67

Tablo 2.20. (devam/cont.)

Değişik sanayi kollarında kullanılan makine ve cihazlar	636.775.937	775.589.749	21,80
Vakum pompaları; hava pompaları, kompresörleri; davlumbazlar	68.023.189	107.965.731	58,72
Giyim eşyası ve aksesuarları	389.696.190	674.358.925	73,05
Örme kazak, süveter, hırka, yelek vb.eşya	57.987.962	96.156.095	65,82
Enerji üreten makine ve cihazlar	562.553.844	607.615.312	8,01
Pistonlu motorlu elektrojen grupları, turbo jeneratörleri	54.841.731	309.187.518	463,78
Metallerden nihai ürünler	294.977.201	471.925.385	59,99
Demir, çelikten vida, cıvata, somun, perçin çivileri, rondelâlar	55.507.611	122.462.996	120,62
Demir ve çelik	235.994.879	385.721.266	63,44
Demir, çelik yassı hadde mamulleri	76.180.798	93.156.994	22,28
Toplam	6.395.440.099	8.664.792.609	35,48

Çin Halk Cumhuriyetiyle ticari ve ekonomik ilişkilerde karşılaşılan başlıca sorunlar şu şekilde sayılabilir:

Fikri Mülkiyet Hakları: Fikri mülkiyet hakları ihlalleri ve taklitçilik, Çin Halk Cumhuriyeti'nde büyük oranlarda devam etmekte, yabancı firmaların ürünlerinin sahteleri piyasaya gerçeklerinden çok daha ucuz fiyatlarda sürülerek olumsuz bir durum yaratmaktadır. Çin hükümeti bu konuyla ilgili olarak mevzuat açısından gerekli önlemleri almış ve son olarak 22 Aralık 2004 tarihinde çıkartılan yasayla fikri mülkiyet haklarını yasal koruma altına almıştır. Ancak, bu yasaların uygulamada çok fazla etkili olmadığı, taklitçiliğin devam ettiği gözlemlenmektedir. Taklit ürünlerin 2004 yılı içerisinde ABD, Avrupa ve Japon firmalarını toplam 60 milyar dolarlık zarara uğrattığı hesaplanmıştır. Bununla birlikte, bazı Çinli girişimciler, henüz ülkelerinde tescil edilmemiş olan uluslararası markaların haklarını satın almakta ve bu şekilde kendilerine bir avantaj sağlamaya çalışmaktadırlar. Fikri mülkiyet ihlalleri ve taklit ürünlerle ilgili olarak ülkedeki yabancı firmalar bir araya gelerek "Kalite Markaları Koruma Komitesi"ni kurarak, kanunların daha etkin uygulanması için hükümet nezdinde lobi faaliyetlerine başlamışlardır. Halen 119 üyesi bulunan bu komitenin Türk üyesi yoktur.

Mevzuat ve Bürokrasi: Bu alandaki en büyük sıkıntılar, mevzuatın yeterince şeffaf olmaması ve yerel uygulamalarda farklılıkların söz konusu olabilmesidir.

Ekonomik faaliyetleri düzenleyen yasa ve düzenlemelerdeki değişiklikler firmalara zamanında ve etkin biçimde duyurulmamakta, yasa taslakları açıklandığı zaman çoğunlukla firmaların hiç haberleri olmamakta ya daha çok kısa bir süre verildiği için geri bildirimde bulunma şansları kalmamaktadır. Bu alanda 2004 yılında özellikle Çin Ticaret Bakanlığı (MOFCOM) önemli gelişmeler kaydetmesine rağmen, diğer kamu kuruluşları henüz yeterli şeffaflığı sağlayamamışlardır. Prosedürel engeller birçok alanda varlığını sürdürmektedir. Diğer bir önemli konu da, yasaların uygulanmasında merkezi ve yerel yönetimler arasında farklılık olabilmesidir. Bu durum, genel anlamda belirsizliğe yol açsa da kimi zaman yabancı yatırımcılar için avantajlar da sağlayabilmektedir. Yerel yönetimler, kendi bölgelerine daha fazla yabancı sermaye çekebilmek amacıyla firmalara merkezi yönetim tarafından tanınan teşviklerin üzerinde imkânlar sunabilmekte, ancak aynı zamanda yerel sanayileri de korumaktadır. Bu gibi durumlarda zaman zaman merkezi yönetimin yerel yönetimlere sert uyarıları söz konusu olsa da, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dünya Ticaret Örgütüne yükümlülükleri ve Pekin'in bu doğrultudaki girişimleri ile yerel ekonomik çıkarların arasındaki yapısal asimetri yüzünden yabancı yatırımcılar büyük ölçüde yerel uygulamalar çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu durum, teşviklerde olduğu kadar gümrük uygulamalarında da geçerlidir.

İç Pazara Giriş: 1 Temmuz 2004 itibariyle yürürlüğe giren yeni Dış Ticaret Kanunu ile yabancı firmaların iç pazara girmeleri konusunda önemli bir liberalleşme sağlanmış ve tüm firmalara ilgili kurumda kayıtlarını yaptırmaları şartıyla, dış ticaret yapabilme hakkı tanınmıştır. Yaşanan bu olumlu gelişmeye rağmen, Çin'de faaliyet gösteren birçok yabancı firma kayıt konusunda sıkıntı yaşadığını ve dolayısıyla ticaret yapmaya başlayamadığını bildirmektedir. Bunun sıkıntının sebebi kanunun uygulanmasının ve ilgili düzenlemelerin henüz gerçekleştirilmemiş olmasıdır. Ayrıca yeni kanunla birlikte, Çin Ticaret Bakanlığı'na belirli sektörlerde ticaret faaliyetlerini kısıtlama, gerekli görülen durumda tedbirler uygulama ve teknoloji ihracatı ve ithalatını sınırlama yetkileri de verilmiştir. Çin'de yabancı kaynaklı firmalara kendi dağıtım ağlarını kurma, perakende ve toptan satış yapma hakkı da verilmiştir. Ancak uygulamada benzer sıkıntılar bu alanda da yaşanmaktadır.

Standartlar: DTÖ üyeliği çerçevesinde ticareti engelleyici unsurları kaldırmakla yükümlü olan Çin, bazı alanlarda halen standartları ve asgari teknik özellikleri ithalatı engelleyici bir unsur olarak kullanmakta, kalite onay işlemleri

uzun sürmekte ve yeterince şeffaf yürütülmemektedir. Uygulanan standartlar ulusal düzeyde aynı olmayıp, eyaletler bazında farklılar gösterebilmektedir. Halen Çin'in Standardizasyon Kurumu, ülkedeki 20 bin ulusal standardı (%40'ı eski ya da DTÖ ile uyumsuz) gözden geçirmekte ve yeni standartlar onaylamamaktadır.

Ticari Bankacılık İşlemleri: Çin'de dış ticaret-finans bağlantısının büyük bir bölümü Bank of China tarafından kontrol edilmekle birlikte, son dönemde People's Construction Bank of China, Industrial and Commercial Bank of China, Agricultural Bank of China ve CITIC Industrial Bank gibi bankalar da giderek artan oranda akreditif düzenlemektedir. Dünya Ticaret Örgütü üyeliğinden sonra Çin'de faaliyet gösteren yabancı bankaların şubelerine de akreditif düzenleme yetkisi verilmiştir. Diğer taraftan Türk firmaları tarafından dile getirilen en önemli sorun, Çin bankalarının teyitli akreditif açmaması, Çin veya diğer ülke bankalarınca açılan akreditiflere teyit eklememesi veya diğer ülkelerde bankalarının Çin bankaları tarafından açılan akreditiflere teyit eklemesini engellemesidir. Ayrıca dış ticaret ödemelerine ilişkin kuralların yeterince oturmamış olması sıkıntılar meydana getirmektedir. Bu sorunların DTÖ üyeliğinin ardından zaman içinde çözülmesi beklenmekle birlikte, uzun süreli ticari ilişki kurulmadan ve firmalar arası güven ortamı oluşmadan herhangi bir firmanın bu ülke firmaları ile teyitli akreditif olmadan alım-satım ilişkisine girmesi riskli kabul edilmektedir. Zira pazar koşullarındaki değişiklikler söz konusu olduğunda, Çinli firmaların üzerinde anlaşılmış alım-satım koşulları üzerinde değişiklikler yapmak istemesi, Türk firmalarını ürünlerini gümrüklerden çekemeyecekleri baskısı ile yeni koşullar üzerinde anlaşmaya zorlamaları zaman zaman karşılaşılan durumlar arasında yer almaktadır. Türk ve Çin bankacılık sektörleri arasında gelişmiş bir muhabir banka ilişkisinin mevcut olmaması da diğer bir sıkıntı kaynağıdır. Uluslararası bankacılık uygulamalarına göre, çok daha kısa sürelerde çözülebilecek olan bazı sorunların giderilmesi bu nedenle uzamakta, firmalar için zaman ve maddi kayıplara neden olmaktadır. İlk kez bir Türk bankasının (Garanti Bankası) Şanghai'da bir temsilcilik ofisi açması, bu konuda atılan en somut ve umut vaat edici adımdır (Sakarya, 2007:60-63).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. MATERYAL

“Çin Halk Cumhuriyeti Ödemeler Bilançosu Analizi” isimli çalışmada birçok kitap, dergi, rapor gibi yayımlar taranmış, internetten konu ile ilgili araştırmalar yapılmıştır.

Çalışmada Dış Ekonomik İlişkiler Kurumu ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın Çin Halk Cumhuriyeti ile ilgili yayınlamış ülke bültenlerinden, EIU Country Report'lardan ve Çin Halk Cumhuriyeti ile ilgili yazılmış yerli ve yabancı dergilerdeki makalelerden faydalanılmıştır. Ayrıca istatistikî verilerin derlenmesinde IMF, UNCTAD, WTO, Çin İstatistik Kurumu, Çin Ticaret Bakanlığı ve Çin Ticaret Bakanlığı'na bağlı Yatırım Ajansının internet adreslerinden yararlanılmıştır.

Çalışmada İstatistikî verilerin değerlendirilmesi aşamasında kurumlar arası veri farklılıklarının bulunduğu tespit edilmekle birlikte mümkün olduğunca istatistikî veri yayınlayan kurumlar tarafından yayınlanan verilerin ortak olanları kullanılmaya çalışılmıştır. Ancak farklı veriler arasında tercih yapılması gerektiğinde Çin Halk Cumhuriyeti'nin resmi istatistik kurumunun her yıl yayınlamış olduğu “China Statistical Yearbook” serilerinde yer alan veriler tercih edilmiştir. Bu tercihin yapılmasında literatür taraması sırasında bulunan ve çalışmada kaynak olarak gösterilen makale ve çalışmaların Çin İstatistik Kurumu'nun verilerini baz alması rol oynamıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE TARTIŞMA

4.1. ÇİN HALK CUMHURİYETİNİN ÖDEMELER BİLANÇOSUNUN ANALİZİ

4.1.1.Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dış Ticaret Yapısının Gelişimi

Çin ekonomisi, esas olarak dış ticaret temelli bir yapıya sahip bulunmaktadır. 1978 yılında başlayan reformlarla uygulamış olduğu kendi kendine yeterlilik ve dışa kapalı ekonomi modelinden uzaklaşarak dışa açık bir ekonomi politikası izlemiş ve bunda başarılı olmuştur. 1978 yılında Çin Halk Cumhuriyeti 9,75 milyar dolar ihracat ve 10,8 milyar dolar ithalat gerçekleştirmişken, 2008 yılında ülkenin gerçekleştirmiş olduğu ihracat 1,4 trilyon dolara, ithalat ise 1,1 trilyon dolara yükselmiştir (China Statistical Yearbook, 2009).

1953-1959 yılları arasında ülkenin dış ticaret hacminin milli gelire oranı yıllık ortalama %12,2 iken, 1960'lı yıllarda %8,4'e gerilemiş, 1970-1976 yılları arasında ise %9 olarak gerçekleşmiştir. Gerçekleşen rakamlardan da anlaşılacağı üzere 1949 yılında kurulan Çin Halk Cumhuriyeti 1976 yılına kadar dış ticarete başarılı olamamış, uluslar arası ticarete yeterince söz sahibi olamamıştır. Bunda ulusal ekonomik altyapının güçsüz olması, üretim teknolojilerinin eski ve işçi verimliliğinin düşük olmasının etkisi büyüktür. Yine batılı ülkeler tarafından ülkeye 1950'li yıllarda uygulanan ekonomik ambargo ülke ekonomisinde dış ticaretin payının düşük seyretmesine yol açmıştır. Bu ambargo nedeniyle Çin Halk Cumhuriyeti dış ticaretinin önemli bir kısmını Sovyetler Birliği, Doğu Avrupa ülkeleri ve bazı gelişmekte olan ülkelerle genellikle mal takası şeklinde sürdürmüştür. 1978 yılında gerçekleştirilen ekonomik reformlar sayesinde ülke ekonomisinde dış ticaretin payı ve önemi gittikçe artmıştır (Nianlu ve Xiaowei,1993:2-10).

Dünya Ticaret Örgütü'nün 2010 yılında yayınlamış olduğu istatistiklerde Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1948 yılında dünya mal ihracatındaki payı % 0,9 dünya mal ithalatındaki payı ise % 0,6 iken, 2009 yılı sonunda dünya mal ihracatındaki payı % 9,9'a dünya mal ithalatındaki payı ise % 8,1'e yükselmiştir (WTO, 2010).

Tablo 4.1. Çin Halk Cumhuriyeti'nin dünya mal ticaretindeki payı (1948-2009) (WTO, International Trade Statistics, 2010)

Yıl	İhracat payı (%)	İthalat Payı (%)
1948	0,9	0,6
1953	1,2	1,6
1963	1,3	0,9
1973	1,0	0,9
1983	1,2	1,1
1993	2,5	2,7
2003	5,9	5,4
2009	9,9	8,1

Çin Halk Cumhuriyeti'nde 1978–2005 dönemindeki dış ticaret artışlarının temel nedeni, dış ticaret bileşimindeki yapısal değişikliklerdir. Örneğin imalat sanayinin dış ticaretteki payı 1978- 2005 yılları arasında %50'den %90'lara çıkmıştır. Bu artışın temelinde ise emek-yoğun imalat sanayiye ağırlık verilmesi yatmaktadır.

1990'lara gelindiğinde ise makine ve taşıma araçları ihracatında hızlı bir artış görülmekte, bu sektörün 1990'lı yıllarda %10 olan toplam ihracattaki payının, 2003'de %45'e yükseldiği gözlemlenmektedir.. İhracat/GSYİH oranı ise 1980'lerde %6 iken, 2003'de %30'lara çıkmıştır. Bütün bu olumlu gelişmelerin sonucunda dış ticaret önemli artılar vermeye başlamıştır

Dış ticaretin seyrini belirleyen diğer önemli bir etken de döviz kuru olup, ülkede döviz kuru 1994'deki devalüasyona kadar sabit kaldığı gözlemlenmiştir. Bu anlamda Çin'in döviz kurunun konusunda katı bir tutumu olduğu söylenebilir (Saray ve Gökdemir, 2007:669-670).

1994 yılı ocak ayında resmi döviz kurları, swap piyasalarında oluşan hakim ortalama kur seviyesine getirilmiş ve bu sayede döviz kurunda yaklaşık %50 oranında bir devalüasyon yaşanmıştır. Yine bu dönemde elde edilen döviz kurlarının üzerine konulan kotalar ve alıkoyma yöntemleri kaldırılmış, ihracat üzerinden alınan vergilerde düzenlemelere gidilmiştir. Bu düzenlemelerden önce ihracatçılar resmi döviz kurları ile swap piyasalarında oluşan döviz kurları arasındaki oluşan yüksek farktan olumsuz etkilenmekte, yine ihracat yoluyla elde edilen dövizler üzerine uygulanan kota ve zorunlu devir politikaları ülke ihracatını olumsuz yönde etkilemekteydi. Ancak yeni düzenlemeler bu sıkıntıları gidermiş, ülke ihracatı hızlı bir şekilde artmıştır.

Yine yapılan düzenlemelerle zorunlu ithalat planı lağvedilmiş, ithalata uygulanan kota ve ithalatçılar için zorunlu tutulan lisanlar kaldırılmıştır (Cerra ve Gulati, 1999:6-8).

4.1.2. Çin Halk Cumhuriyeti Ödemeler Dengesi Bilançosu Kalemleri

Çin Halk Cumhuriyeti'nin ödemeler bilançosu kayıt sistemi 1996 yılından sonra uluslar arası sisteme ve IMF'ye uyumluluk yönünden değişikliğe uğramıştır.

Yeni sistem uluslararası ticari işlem raporlama sistemi (International Transactions Reporting Systems) ve bir dizi periyodik yayından elde edilen bilgilerin derlenmesinden meydana gelmektedir. 1997 yılından itibaren ödemeler dengesi bilançosu verilerinin düzenlenmesi, eski yöntemde olduğu gibi birçok hükümet ajansı tarafından toparlanması yerine Çin'in dövizden sorumlu kamu kuruluşunun (State Administration for Foreign Exchange) sorumluluğuna verilmiştir.

Yeni sistemde veriler ülke çapındaki 32 eyalete bağlı yüzlerce yerel ofislerden elde edilmektedir. Veriler genel olarak bankalar tarafından gerçekleştirilen 300.000 doların üzerindeki yabancı döviz işlemlerinin raporlanmasıyla elde edilmektedir (IMF Balance of Payments Statistics Newsletter, 1998).

4.1.2.1. Cari işlemler hesabı dengesi

Çin Halk Cumhuriyeti ödemeler dengesi bilançosu cari işlemler dengesi hesabının alt kalemleri şöyle sıralanmaktadır (China Statistical Yearbook, 2009):

- Cari İşlemler Dengesi
 - Mal ve Hizmet Dengesi

- Mallar
- Hizmetler
 - Taşımacılık
 - Turizm
 - İletişim Hizmetleri
 - Mütcaahhitlik Hizmetleri
 - Sigortacılık Hizmetleri
 - Finansal Hizmetleri
 - Bilgisayar ve Bilişim Hizmetleri
 - Patent ve Telif Ücretleri
 - Danışmanlık Hizmetleri
 - Reklam ve Tanıtım Hizmetleri
 - Film ve Video Ürünleri
 - Diğer Ticari Hizmetler
 - Hükümet Hizmetleri ve diğer sınıflandırılmayan hizmetler
- Gelir ve Kar Dengesi
 - İşçi Tazminatları
 - Yatırımlardan elde edilen gelirler
- Cari Transferler
 - Hükümet
 - Diğer

4.1.2.2. Sermaye ve Finans hesabı dengesi

Çin Halk Cumhuriyeti ödemeler dengesi bilançosu sermaye ve finans hesabının alt kalemleri şöyle sıralanmaktadır (China Statistical Yearbook, 2009):

- Sermaye ve Finans Hesabı
 - Sermaye Hesabı
 - Finans Hesapları
 - Doğrudan Yatırımlar

- Çinlilerin Dışarıya Yatırımları
 - Ülkeye Gelen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları
- Menkul Kıymetler

- Varlıklar
 - ❖ Sermaye Stoku
 - ❖ Borç Stoku
 - ❖ Uzun Dönemli Bonolar
 - ❖ Para Piyasası Araçları
- Yükümlülükler
 - ❖ Sermaye Stoku
 - ❖ Borç Stoku
 - ❖ Uzun Dönemli Bonolar
 - ❖ Para Piyasası Araçları

- Diğer Yatırımlar

- Varlıklar
 - ❖ Ticari Krediler
 - Uzun Dönem
 - Kısa Dönem
 - ❖ Borçlar
 - Uzun Dönem
 - Kısa Dönem
 - ❖ Efektif ve Mevduatlar
 - ❖ Diğer Kıymetler
 - Uzun Dönem
 - Kısa Dönem
 - Yükümlülükler
 - ❖ Ticari Krediler
 - Uzun Dönem
 - Kısa Dönem
 - ❖ Borçlar
 - Uzun Dönem
 - Kısa Dönem

- ❖ Efektif ve Mevduatlar
- ❖ Diğer Kıymetler
 - Uzun Dönem
 - Kısa Dönem

4.1.2.3. Rezerv varlıklar ve Net hata ve noksanlar hesapları

Çin Halk Cumhuriyeti ödemeler dengesi bilançosu rezerv varlıklar dengesi hesabının alt kalemleri ve net hata ve noksanlar hesabı şöyle sıralanmaktadır (China Statistical Yearbook, 2009):

- Rezerv Varlıklar
 - Altın Rezervleri
 - Özel Çekim Hakları (SDR)
 - Çin'in IMF'deki Pozisyonu
 - Döviz
 - Diğer Kreditor Hakları
- Net Hata ve Noksanlar Hesabı

4.1.3.Çin Halk Cumhuriyeti'nin Ödemeler Bilançosu Kalemleri'nin Analizi

4.1.3.1. Cari işlemler hesabı

Çin Halk Cumhuriyeti'nin "Tek Çatı Altında Dışa Açılma Modeli" olarak adlandırılan dış ticaret politikası ülkenin yüksek büyüme başarısını yakalamasında önemli bir paya sahiptir (Yiğın, 2009:20).

Çin Halk Cumhuriyeti'nin cari işlemler dengesi incelendiğinde dış ticaretin önemli bir paya sahip olduğu görülür. 2008 yılında cari işlemler dengesi hesabında yer alan işlemlerin % 82'sini dış ticaret dengesi oluşturmaktadır.

4.1.3.1.1. Mal ve hizmet dengesi

Esas olarak ihracat odaklı bir dış ticaret politikası izleyen Çin Halk Cumhuriyeti bu politikasında başarılı olarak yüksek ihracat artışları sağlamış özellikle 1994 yılındaki devalüasyon sonrası ülke sürekli olarak dış ticaret fazlası vermiştir.

1978 yılında yaklaşık 9,75 milyar dolar olarak gerçekleşen toplam ihracat, 1980 yılına geldiğinde %86 'lık bir artış göstererek 18,1 milyar dolara yükselmiş, yine aynı tarihlerde toplam ithalat %84'lük bir artış göstererek 10,8 milyar dolardan 20 milyar dolara yükselmiştir. Dış ticaret açığı da 1978 yılında 1,14 milyar dolardan 1980 yılında 1,9 milyar dolara yükselmiştir.

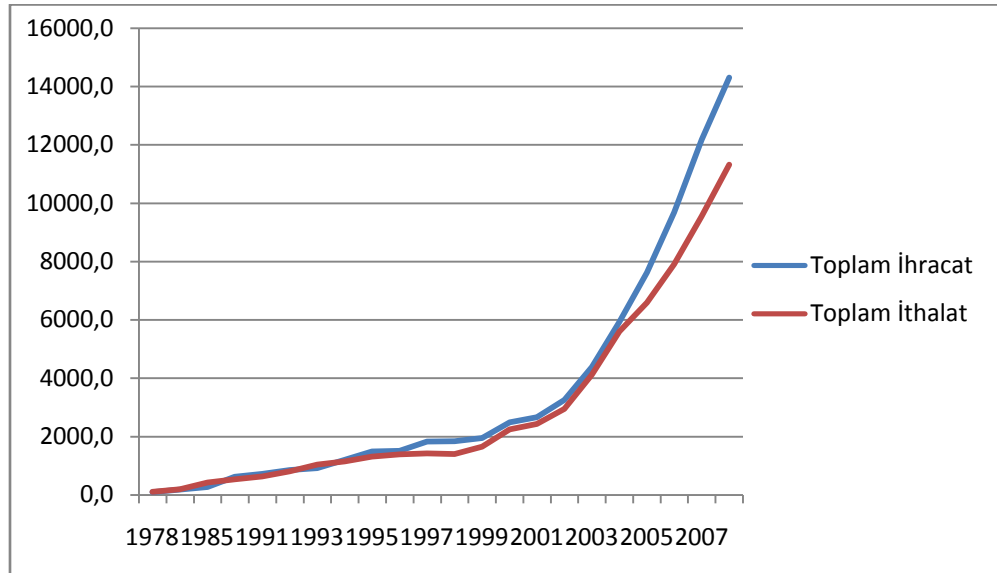
Ekonomik reformun başlangıç yıllarında ülke dış ticaret açığı verirken 1990'lı yıllara geldiğinde yüksek dış ticaret fazlası vermeye başlamıştır. 1990 yılında toplam ihracat yaklaşık 62 milyar dolar olarak gerçekleşirken, toplam ithalat 53,3 milyar dolar, dış ticaret fazlası ise toplam dış ticaret hacminin %7,5 ine denk gelen 8,7 milyar dolar dolayında gerçekleşmiştir.

1992 ve 1993 yıllarında doğrudan yabancı sermaye girişindeki hızlı artış nedeniyle yurtdışından gereksinim duyulan makine ve ekipman miktarının artması, (<http://www.chinability.com/CurrentAccount.htm>) ihracat bir önceki yıla göre %8 artarak 84,9 milyar dolardan 91,7 milyar dolara yükselirken, ithalattaki artış %29 oranında gerçekleşerek 80,5 milyar dolardan 103,9 milyar dolara yükselmiştir. Bu nedenle de aynı yıl ülke ekonomisinde 12,2 milyar dolar dış ticaret açığı kaydedilmiş ve bu açık günümüze kadar ülkenin yaşadığı son dış ticaret açığı olarak kayda geçmiştir. 1994 yılında Renminbi' nin devaüle edilmesiyle ihracattaki artış, ithalattaki artışı geçmiş ve ülke sürekli olarak dış ticaret fazlası vermiştir (China Statisal Yearbook, 2009). 1997 yılında patlak veren Asya krizinde bile ihracat artışı devam etmiş, ülke krizden fazla etkilenmeden çıkabilmiştir.

17 Eylül 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'nün 143. Üyesi olarak yerini alan Çin Halk Cumhuriyeti'nin bu tarihten sonra ihracatında ve ithalatında hızlı bir büyüme gözlemlenmiştir (WTO, 2001). Dünya ticaret Örgütüne üyelik kapsamında Çin üyeliğe giriş tarihinden itibaren 5 yıl içerisinde tüm tarife dışı engeller ve kota uygulamasına son vereceği, gümrük tarifelerini de kademeli olarak indireceği taahhüdünde bulunmuştur. Özellikle 2002 yılından sonra gözlemlenen ithalat artışının nedeni olarak, bu taahhütlerin yerine getirilmesi gösterilebilir.

Yine Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dünya Ticaret Örgütüne üyelik antlaşmasında 31.12.2004 tarihinden sonra örgüte üye bütün ülkelerle arasında tekstil kotalarının kalkması ile Çin Halk Cumhuriyeti'nin ihracatında hızlı bir artış

yaşanmış, 2005 yılında ihracat bir önceki yıla göre %28 artış göstererek yaklaşık 762 milyar dolara ulaşmıştır (DEİK, 2003: 8-10) .

Şekil 4.1. Çin Halk Cumhuriyeti'nin yıllar itibari ile ihracat ve ithalat rakamları (China Statistical Yearbook, 2009)

Bu gelişmeler ışığında ülkenin dış ticaret hacmi baş döndürücü bir hızla artış göstermiş, 1978 yılındaki 9,75 milyar dolarlık dış ticaret hacmi, 2001 yılında 266 milyar dolara ulaşmış, Dünya Ticaret Örgütü'ne üyelikle birlikte günden güne artan dış ticaret hacmi 2008 yılına gelindiğinde 1,4 trilyon dolara ulaşmıştır. Yine Dünya Ticaret Örgütüne katılım tarihi olan 2001 yılında dış ticaret fazlası 22,5 milyar dolarken, 2008 yılına gelindiğinde fazla 10 kattan fazla artarak 298 milyar dolara ulaşmıştır (China Statistical Yearbook, 2009) .

Çin Halk Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı'nın verilerine göre 2010 yılı ihracatı 1,577 trilyon dolar, ithalatı ise 1,394 trilyon olarak gerçekleşmiştir (Ministry of Commerce People's Republic of China, 2011).

Ülkenin kaydettiği dış ticaret fazlası ödemeler dengesi bilançosuna olumlu yansımış, cari işlemler dengesi 1990 yılından itibaren (1993 yılı hariç) hemen hemen her yıl fazla vermiştir. 1990 yılında cari işlemler hesabı fazlası Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın %1,3 'ine denk gelirken, 1993 yılında hızlı artan doğrudan yabancı sermaye yatırımları nedeniyle cari işlemler hesabı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın %0,8'i oranında açık vermiştir.

Dünya Ticaret Örgütüne üyelik tarihi olan 2001 yılında cari işlemler fazlasının GSYİH'ya oranı %0,5 iken, üyelikle birlikte bu oran 2002 yılında yaklaşık 2 katına çıkarak %1'e yükselmiştir

Tablo 4.2. Çin Halk Cumhuriyetinin yıllar itibariyle ihracat, ithalat, dış ticaret dengesi ve dış ticaret hacmi (1978-2008) (100 Milyon Dolar) (Ministry of Commerce People's Republic of China, China Statistical Yearbook, 2009)

Yıllar	Toplam İhracat	Toplam İthalat	Dış Ticaret Hacmi	Dış Ticaret Dengesi
1978	97,50	08,90	206,40	-11,40
1980	181,20	200,20	381,40	-19,00
1985	273,50	422,50	696,00	-149,00
1990	620,90	533,50	1.154,40	87,40
1991	719,10	637,90	1.357,00	81,20
1992	849,40	805,90	1.655,30	43,50
1993	917,40	1.039,60	1.957,00	-122,20
1994	1.210,10	1.156,10	2.366,20	54,00
1995	1.487,80	1.320,80	2.808,60	167,00
1996	1.510,50	1.388,30	2.898,80	122,20
1997	1.827,90	1.423,70	3.251,60	404,20
1998	1.837,10	1.402,40	3.239,50	434,70
1999	1.949,30	1.657,00	3.606,30	292,30
2000	2.492,00	2.250,90	4.742,90	241,10
2001	2.661,00	2.435,50	5.096,50	225,50
2002	3.256,00	2.951,70	6.207,70	304,30
2003	4.382,28	4.127,60	8.509,88	254,68
2004	5.933,20	5.612,30	11.545,50	320,90
2005	7.619,50	6.599,50	14.219,10	1.020,00
2006	9.689,36	7.914,61	17.603,96	1.774,80
2007	12.177,76	9.559,50	21.737,26	2.618,25
2008	14.306,93	11.325,62	25.632,55	2.981,31
2009	12.016,60	10.056,00	22.072,60	1.960,60
2010	15.770,00	13.940,00	29.710,00	1.830,00

2005 yılında Dünya Ticaret Örgütü üyeleriyle Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki tekstil kotalarının kalkmasıyla cari işlemler fazlasının GSYİH'ya oranı bir önceki yıla göre %100 oranında artarak %3'e yükselmiş ve cari işlemler fazlasının GSYİH'ya oranı 2008 yılına kadar her yıl artmaya devam etmiştir.

OECD, Çin Halk Cumhuriyeti'nin cari işlemler fazlasının GSYİH'ya oranının 2009 yılından itibaren azalarak devam edeceğini tahmin etmektedir (OECD, Economic Outlook 88 Country Summary, 2011) .

Cari işlemler dengesinin sürekli olarak fazla vermesi nedeniyle ülkeye ait döviz rezervleri sürekli artış göstermiş, reform sürecinin başlangıç yıllarında döviz sıkıntısı yaşayan ülke 2010 yılı haziran ayı itibarı ile 2 trilyon 454,3 milyar doları bulan döviz rezervleri ile dünyanın en büyük döviz rezervine sahip ülke konumuna gelmiştir (Tüsiad, Temmuz-Ağustos, 2010).

Tablo 4.3. Çin Halk Cumhuriyeti cari işlemler dengesinin gayri safi yurtiçi hasılasına oranı (1990-2008) (OECD, Factbook,2010)

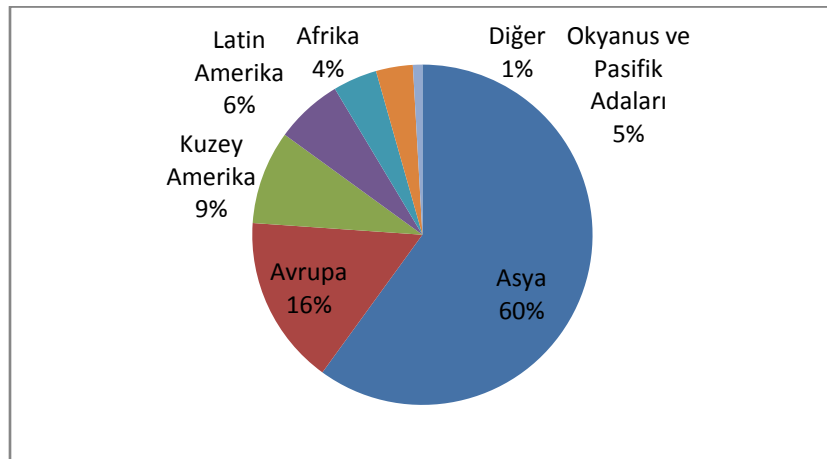
Yıl	Cari İşlemler Dengesi/GSYİH
1990	1,3
1991	1,3
1992	0,5
1993	-0,8
1994	0,4
1995	0,1
1996	0,4
1997	1,6
1998	1,3
1999	0,8
2000	0,7
2001	0,5
2002	1
2003	1,1
2004	1,5
2005	3
2006	4,1
2007	5,2
2008	5,4

Cari işlemler dengesinin makro ekonomik denklığı yazılmak istenirse,

$CA = (T-G) + (S-I)$ olarak ifade edilebilir. Burada CA, Cari işlemler dengesini, T vergileri, G, Hükümet harcamalarını, S tasarrufları, I ise yatırımları ifade etmektedir. Buradan hareketle cari işlemler dengesi (T-G) hükümetin nakit dengesi ve (S-I) dengesinin toplamına eşittir. Diğer bir ifadeyle Çin Halk Cumhuriyetinde görüldüğü üzere cari işlemler dengesinin fazla vermesi durumunda; nakit dengesinin (T-G) fazla vermesi veya tasarrufların yatırımlardan fazla olmasını gerektirir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin nakit dengesi incelendiğinde 2000 -2003 yılları arasında nakit dengesinin gayri safi yurtiçi hasılaya oranı (T-G/GDP) % -2,84, 2004-2006 yılları arasında ise -1,66 olarak gerçekleşmiştir. Yine tasarrufların yatırımları aşan kısmının gayri safi yurtiçi hasılaya oranı (S-I/GDP) 2000-2003 yılları arasında % 4,97, 2004- 2006 yılları arasında ise % 2 oranında gerçekleşmiştir (Uegaki, 2010).

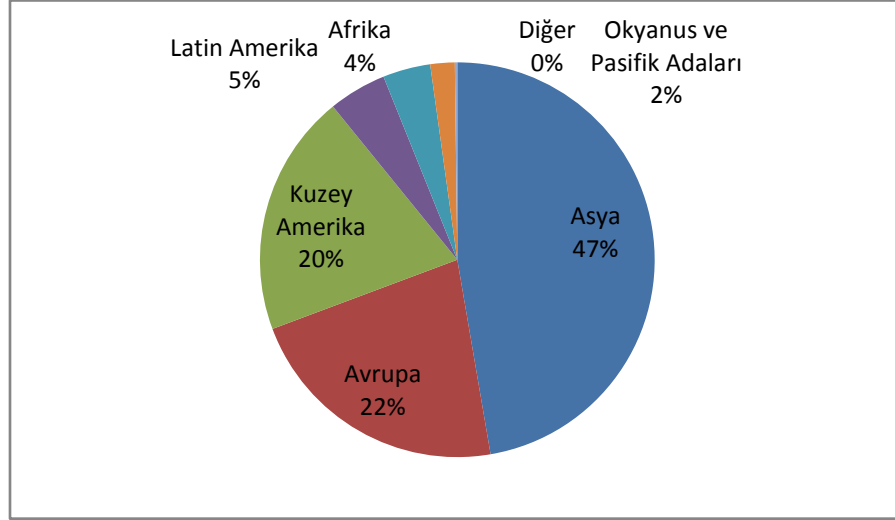
1980 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nin toplam ithalatı içerisinde Avrupa Birliği ülkelerinden yaptığı ithalatının oranı %15,8 iken, 2003 yılına gelindiğinde bu oran %12,9'a düşmüş, ABD'den yapılan ithalat oranı ise aynı dönemde %19,6'dan %8,2'ye düşmüştür. Yine aynı yıllar arasında komşu ülkelerle yapılan ithalat miktarının ülkenin toplam ithalat miktarına oranı %15'den %52,8'e yükselmiştir (Prasad, 2004: 6).

2009 yılına gelindiğinde Avrupa Birliği ülkelerinden ve ABD'den yapılan ithalatın, toplam ithalata oranı sırasıyla %16 ve %7,7 olarak, Asya ülkelerinin payı ise % 60 olarak gerçekleşmiştir.

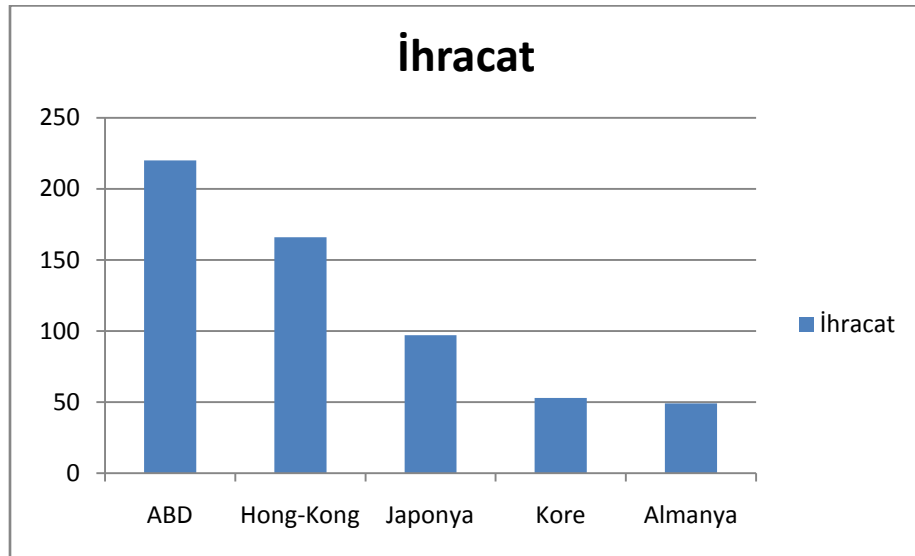
Şekil 4.2. Çin Halk Cumhuriyeti'nin 2008 yılındaki ithalatının bölgelere göre dağılımı (China Statistical Yearbook, 2010)

Yine aynı yıl Çin Halk Cumhuriyeti'nin yaptığı toplam ihracatın %47'si Asya, %22'si Avrupa, %20'si Kuzey Amerika, %5'i Latin Amerika, %4'ü Afrika ve %2'si Okyanus ve Pasifik ülkelerine gerçekleştirilmiştir.

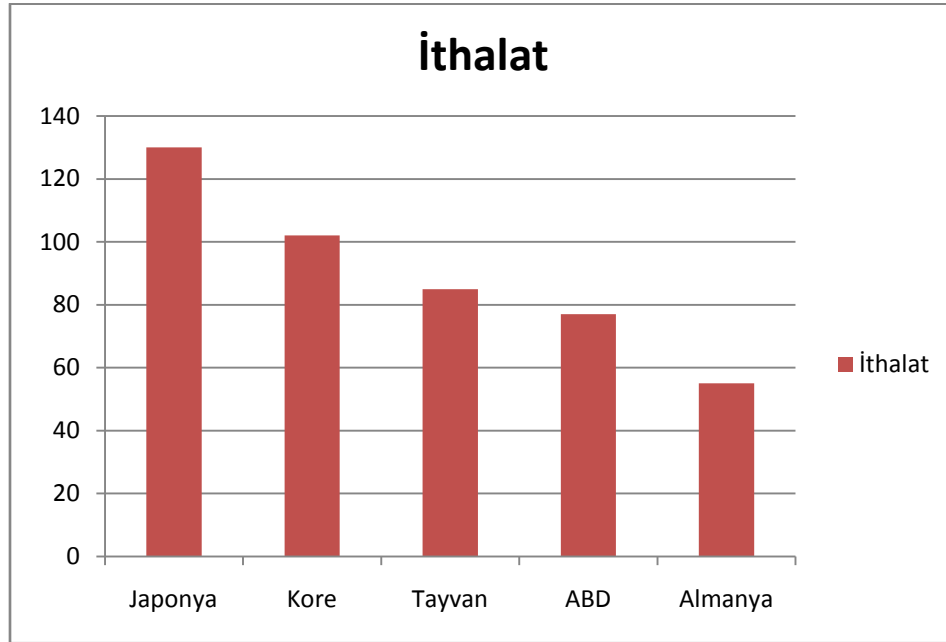
Şekil 4.3. Çin Halk Cumhuriyeti'nin 2008 yılındaki ihracatının bölgelere göre dağılımı (China Statistical Yearbook, 2010)

Ülke bazında incelendiğinde 2009 yılı rakamları ile Çin Halk Cumhuriyeti'nin en çok ihracat yaptığı ilk beş ülke sırasıyla 220 milyar dolar ile ABD, 166 milyar dolarla Hong-Kong, 97 milyar dolarla Japonya, 53 milyar dolarla Kore, 49 milyar dolarla Almanya'dır.

Şekil 4.4 Çin Halk Cumhuriyeti'nin 2008 yılında en çok ihracat yaptığı beş ülke (China Statistical Yearbook, 2010)

Çin'in 2009 yılında en çok ithalat yaptığı ilk beş ülke ise sırasıyla 130 milyar dolarla Japonya, 102 milyar dolarla Kore, 85 milyar dolarla Tayvan, 77 milyar dolarla ABD ve 55 milyar dolarla Almanya'dır (China Statistical Yearbook, 2010) .

Şekil 4.5 Çin Halk Cumhuriyeti'nin 2009 yılında en çok ithalat yaptığı beş ülke (China Statistical Yearbook, 2010)

4.1.3.1.1.1.Mal dengesi

Çin Halk Cumhuriyeti'nin ihracatında daha önceleri hafif imalat sanayi ve tekstil ürünleri ağırlıklı bir paya sahipken, zamanla bu ürünlerin toplam ihracat içerisindeki ağırlığı azalmış, ihraç edilen ürün çeşidi artmıştır. 1990'lı yılların başlarında, ayakkabı, giysi ve oyuncak gibi, hafif imalat sanayine dayanan ürünlerin toplam ihracattaki payı %40'ın üzerindeydi. Bunun dışında kalan ihracat ürünlerinin büyük bölümü ise imalat ve basit elektronik cihazlar oluşturuyordu. Ancak son yıllarda Çin'in ihracatında kompleks elektronik ürünler (ofis makineleri, otomatik veri işleme cihazları, iletişim ve ses ekipmanları ve elektronik makineler gibi), mobilya ve endüstriyel ürünlerin payı gün geçtikçe artmaktadır. 1993 yılında toplam ihracat içerisindeki payı %17 olan makine ve ulaşım ürünlerinin 2003 yılında ki payı %41'e çıkmıştır. Yine muhtelif mallar kaleminin payı ise %42'den %28'e düşmüştür (Prasad, 2004: 5).

2009 yılına gelindiğinde Çin Halk Cumhuriyeti'nin başlıca ihraç ürünleri içerisinde ilk sırada %49'luk bir payla makine ve ulaşım araçları grubu yer almakta, bunu sırasıyla %25 pay oranıyla muhtelif ürünler grubu ve %15 pay oranıyla hafif tekstil, kauçuk, madeni ve metalürji ürünleri grubu izlemektedir.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin ihracat yapısı incelendiğinde toplam ihracat içerisinde imalata yönelik ürünlerin ağırlığının oldukça yüksek olması ihracat endüstrisinin ülke ekonomisiyle sıkı sıkıya bağlı olmasının bir göstergesidir. Bu nedenle de ihracattaki artış ülkenin üretiminde de bir atış meydana getirecektir (Uegaki, 2010).

Tablo 4.4. Çin'in ürün gruplarına göre ihracat değerleri (China Statistical Yearbook, 2010) (100 milyon \$)

Ürünler	1980	1990	2000	2009
Toplam	181,19	20,91	2492,03	12.016,12
Birincil Ürünler	91,14	158,86	254,60	631,12
Gıda ve Canlı Hayvanlar	29,85	66,09	122,82	326,38
İçecekler ve Tütün	0,78	3,42	7,45	16,41
Tüketilemeyen Hammaddeler	17,11	35,37	44,62	81,53
Mineral Yakıtlar, Yağlar. vb.	42,80	52,37	78,55	203,74
Hayvansal ve Bitkisel Yağlar	0,60	1,61	1,16	3,16
İmalat Ürünler	90,05	462,05	2.237,43	11.384,83
Kimyasal Ürünler	11,20	37,30	120,98	620,17
Hafif tekstil, kauçuk, Madeni ve Metalürji Ürünleri	39,99	125,76	425,46	1.848,16
Makine ve Ulaşım Araçları	8,43	55,88	826	5.902,74
Muhtelif Ürünler	28,36	126,86	862,78	2.997,47
Diğer ürünler	2,07	116,25	2,21	16,29

Çin Halk Cumhuriyeti'nin başlıca ithalat ürünleri içerisinde de ilk sırada yine %40 pay oranına sahip makine ve ulaşım araçları grubu yer almakta, bunu sırasıyla %14 pay oranıyla tüketilemeyen hammaddeler grubu ve %12,3 pay oranıyla mineral yakıtlar, yağlar. vb. grubu izlemektedir.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin İhracat ve ithalat kalemleri incelendiğinde, ihracatının yaklaşık %40'lık bir kısmının ithal edilen yarı mamul ve hammaddelerin işlenerek yurtdışına satılması şeklinde gerçekleşmektedir. Diğer bir ifadeyle ihracatın

ithalata bağımlılık oranı yüksektir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin bu bağlamda çevre ülkelerle üretim konusunda dikey bir bütünleşme sergilediği söylenebilir. Nitekim çevre ülkelerle yapılan dış ticaret miktarı bunu açıkça göstermektedir. (China Statistical Yearbook, 2009)

Tablo 4.5. Çin'in ürün gruplarına göre ithalat değerleri (China Statistical Yearbook, 2010) (100 milyon \$)

Ürünler	1980	1990	2000	2009
Toplam	200,17	533,45	2250,94	10.059,23
Birincil Ürünler	56,59	98,53	467,39	2.898,04
Gıda ve Canlı Hayvanlar	29,27	33,35	47,58	148,27
İçecekler ve Tütün	0,36	1,57	3,64	19,54
Tüketilemeyen Hammaddeler	3 5,54	41,07	200,03	1.413,47
Mineral Yakıtlar, Yağlar. vb.	2,03	12,72	206,37	1.240,38
Hayvansal ve Bitkisel Yağlar	2,39	9,82	9,77	76,39
İmalat Ürünler	130,58	34,92	1.783,55	7.161,19
Kimyasal Ürünler	29,09	6,48	302,13	1.120,90
Hafif tekstil, kauçuk, Madeni ve Metalürji Ürünleri	41,54	89,06	418,07	1.077,39
Makine ve Ulaşım Araçları	51,19	168,45	919,31	4.077,97
Muhtelif Ürünler	5,42	21,03	127,51	851,86
Diğer ürünler	3,34	89,90	16,53	33,07

4.1.3.1.1.2. Hizmet dengesi

Çin Halk Cumhuriyeti ödemeler bilançosu hesaplarından hizmet dengesi hesabı yıllar itibariyle genellikle açık veren bir hesaptır. 1998 -2009 yılları arasında hizmet dengesi hesabı hep negatif seyir izlemiştir.

Tablo 4.6. Çin'in Hizmet Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi (China Statistical Yearbook, 1999,2000,2001,2002,2003,2004,2005,2006,2007,2008,2009,2010) (1000 \$)

Yıllar	Hizmetler Dengesi
1998	- 492.474
1999	-7.509.180
2000	-5.600.122
2001	-5.931.014
2002	-6.783.903
2003	-8.572.648
2004	-9.698.632
2005	-9.391.392
2006	-8.833.913
2007	-7.904.790
2008	-11.811.638
2009	-29.397.653

Hizmet dengesi gelişmiş ekonomilerde her geçen gün ekonomi içerisindeki payını arttırmakta, Çin Halk Cumhuriyeti'nin de yakalamış olduğu yüksek büyüme hızları ve sağladığı ekonomik gelişme nedeniyle ekonomideki hizmet sektörünün payı her geçen gün artmaktadır. Reformların başlangıç yılı olan 1978 yılında hizmet sektörünün Gayrisafi Yurtiçi Hasıla içerisindeki payı %23,9 iken bu oran 2000 yılında %39 olarak gerçekleşmiştir (Liping,2010:1-10). 2009 yılına gelindiğinde ise hizmet sektörünün Gayrisafi Yurtiçi Hasıla içerisindeki payı, %40 olarak gerçekleşmiştir (China Statistical Yearbook, 2010).

Yapılan hesaplamalara göre 1978-2004 yılları Çin Hal Cumhuriyeti'nin hizmet sektörünün büyüme hızı ortalama yıllık %10,4 olarak hesaplanmıştır. 2004 yılında hizmet sektörünün Gayrisafi Yurtiçi Hasılası'nın %54,2'sini oluşturduğu

Hindistan'ın bile hizmet sektörünün 1978-2004 yılları arasında yıllık ortalama %7 büyüdüğü düşünülürse, Çin Halk Cumhuriyeti'nin hizmet sektöründeki bu yüksek artış daha iyi değerlendirilebilir (Wu, 2007:1-8).

Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dünya Ticaret Örgütü' katılımıyla birlikte yerine getirdiği taahhütlerin etkisiyle hizmet sektöründe önemli gelişmeler yaşanmıştır. 30 Haziran 2003 tarihinde Hong-Kong özel bölgesiyle Çin arasında imzalanan antlaşma ile Çin ile Hong- Kong arasında hizmet ticareti serbestleştirilerek bu sektörde ekonomik entegrasyon sağlanmış, bu anlaşmayı destekleyici yönde 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında ilave antlaşmalar imzalanmıştır. Bu antlaşmalarla Hong-Konglu firmaların Çin'de hukuk, bilişim hizmetleri, sağlık, danışmanlık ve piyasa araştırması, telekomünikasyon, temizlik, fuarcılık ve teşhir, turizm ve nakliye hizmetleri sektörlerine giriş hakları tanınmıştır.

Yine 2007 yılında hizmet ticareti ile ilgili olarak Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği ile bir anlaşma imzalanmıştır. Yapılan bu anlaşmaya göre üye ülkelerin yatırımcıları, yazılım, veri işleme, gayrimenkul, gemi nakliyesi acenteliği, gibi sektörlerde kendi işletmelerini kurabilecekler, Çin Halk Cumhuriyeti ayrıca ilerleyen dönemlerde piyasa araştırma, proje yönetimi, inşaat ve temizlik sektörüne işgücü temini, motorlu taşıt tamiri ve yolcu taşımacılığı gibi sektörlerde de bezer hakları sunacaktır.

Çin Halk Cumhuriyeti'nde hizmetler dengesi sürekli açık vermekte, bu açık genel olarak taşımacılık, sigortacılık ve patent ve telif ücretleri hizmetleri hesabından kaynaklanmaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin işgücü ağırlıklı sektörlerde avantaj sahibi olduğu düşünüldüğünde taşımacılık, sigortacılık ve patent ve telif ücretleri hizmetleri işgücü yoğun sektörler olmadığından bu sektörlerde açık verilmesinin nedeni anlaşılmaktadır.

Çin'de hizmet ticaretinin hızlı gelişmesinde hükümet desteklerinin de önemli katkısı bulunmaktadır. Bu bağlamda birçok hizmet sektöründen çok düşük vergi alınmakta, ayrıca hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin işçilerine ödediği ücretlerden herhangi bir gelir vergisi kesilmemektedir (Liping, 2010:3-18).

Hizmet sektöründeki hızlı gelişmenin Çin ekonomisi üzerindeki önemli katkılarından biride istihdama olumlu katkı sağlamasıdır. Hizmet sektöründe

sağlanan gelişme iş çeşitliğini artırmış, işsizliğin azalmasına olumlu katkı sağlamıştır. Yapılan araştırmalarda, hizmet sektöründe daha kalifiye işgücünün istihdam edilmesi nedeniyle hizmet sektöründeki işgücü talebinin tarım veya sanayi sektöründe istihdam edilenlerden karşılanmadığını dolayısıyla da istihdamı arttırdığı sonucunu ortaya koymaktadır (Judge,2005:17-20).

4.1.3.1.1.2.1. Taşımacılık Hizmetleri Dengesi Hesabı

Çin Halk Cumhuriyeti'nin gerçekleştirmiş olduğu dış ticaret reformlarına bağlı olarak artan dış ticaret hacmi dolaylı olarak ülkenin taşımacılık hesabını da etkilemiş ve bu hesap hizmet dengesi hesabı içerisinde önemli bir yere sahip olmuştur. Taşımacılık hesabı 2007 yılından sonra ülkenin önemli gelir kaynaklarından birisi olan Turizm hesabını geçerek hizmet dengesi hesabı içerisinde en yüksek hacimli kalem olarak yerini almıştır.

Çin'in dünyanın üretim üssü haline gelmesiyle diğer Asya ülkelerinin de gelişmesine öncülük etmiş ve böylece ülkenin jeopolitik önemi her geçen gün artmıştır. Bu bakımdan Çin dünya tedarik zincirinde kilit rol oynamaktadır. Gelişmiş ülkelerle artan ticaret, taşımacılık ağının gelişmesine neden olmuştur (Zhang ve Figliozi, 2010:2).

1998-2009 yılları arasındaki zaman dilimi incelendiğinde taşımacılık hizmetleri hesabının sürekli olarak negatif bir seyir izlediği görülmektedir. Taşımacılık hesabı dengesinin negatif seyir izlemesindeki en büyük etkenler;

- Düşük etkinlik ve yüksek taşıma maliyetleri
- Büyüyen ekonomi ve ulaşım ihtiyaçları karşısında yetersiz kalan ulaşım altyapısı,
- Bürokratik engeller ve yerel korumacılık,
- Düşük bilişim teknolojisi altyapısı,
- Gelişmemiş antrepo hizmetleri olarak sayılabilir. (Zhang ve Figliozi, 2010:7-10)

Tablo 4.7. Çin'in Taşımacılık Hizmetleri Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi (China Statistical Yearbook, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010) (1000 \$)

Yıllar	Taşımacılık Hesabı
1998	- 6.610.260
1999	- 5.477.758
2000	- 6.725.148
2001	- 6.689.078
2002	-7.891.696
2003	-10.326.425
2004	-12.476.266
2005	-13.021.024
2006	-13.353.741
2007	-11.946.920
2008	-11.911.179
2009	-23.005.007

4.1.3.1.1.2.2. Turizm Hizmetleri Dengesi Hesabı

Ülkenin tarihsel geçmişi ve kültürel mirasının fazla olması, Çin Seddi gibi nadide tarihsel kalıntıları bünyesinde bulundurması ülkeyi dünyanın en çok turist çeken ülkelerden birisi konumuna getirmiştir. Nitekim 2007 yılına kadar ödemeler bilançosunda hizmet dengesi hesabının en yüksek hacimli hesabı olarak yer alan turizm hesabı, 2007 yılında yerini taşımacılık hesabına bırakmıştır.

Ülkenin turizm potansiyeli nedeniyle turizm hesabı genellikle pozitif seyir izlemekle birlikte 1998-2008 yılları arasında sürekli olarak pozitif seyir izlemiş, 2009 yılında ise negatif seyir izlemiştir.

2009 yılında 21 milyondan fazla yabancı turist ülkeyi ziyaret ederken, yabancı turistlerden elde edilen gelir 39 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir. (China Statistical Yearbook, 2010).

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün tahminlerine göre 2020 yılında Çin'e 210 milyon turist gelmesi ve böylece Çin'in dünyanın en büyük turizm merkezi olması beklenmekte ve yine 2020 yılında turizm sektörünün gelirinin 302 milyar dolara ulaşarak ülkenin Gayrisafi Yurtiçi Hasılası'nın %8'i ile %11'i arasına ulaşması tahmin edilmektedir (Judge, 2005:80).

Tablo 4.8. Çin'in Turizm Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi (China Statistical Yearbook, 1999, 2000,2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010) (1000 \$)

Yıllar	Turizm Hesabı
1998	3.396.300
1999	3.233.970
2000	3.117.313
2001	3.883.173
2002	4.986.584
2003	2.218.728
2004	6.589.704
2005	7.536.930
2006	9.627.296
2007	7.446.950
2008	4.686.000
2009	-4.026.673

4.1.3.1.1.2.3. İletişim Hizmetleri Dengesi Hesabı

Çin Halk Cumhuriyeti'nde yıllık yaklaşık %15-%25 arasında büyüyen devasa bir piyasadır. Ekonomik reformlarla birlikte artan gelir seviyesi ve ortaya çıkan ortan sınıfın talepleri doğrultusunda her geçen gün 3G ve İnternet Protokollü Televizyon gibi yeni uygulamalar piyasaya sürülmektedir (Ure,2007:9).

Çin Halk Cumhuriyeti ödemeler bilançosunda iletişim hizmetleri hesabı dalgalı bir seyir izlemiştir. 1998-2009 yıllar arasındaki veriler incelendiğinde; 1998-2001 yılları arasında pozitif seyir izleyen iletişim hizmetleri hesabı 2001 yılında negatif seyir izlemiştir. 2002-2008 yılları arasında ise iletişim hizmetleri hesabı 2004, 2005 ve 2006 yıllarında negatif seyir izlerken 2002, 2003, 2007 ve 2008 yıllarında pozitif seyir izlemiştir.

Tablo 4.9. Çin'in İletişim Hizmetleri Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi (China Statistical Yearbook, 1999, 2000,2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010) (1000 \$)

Yıllar	İletişim Hizmetleri Hesabı
1998	611.430
1999	396.199
2000	1.103.482
2001	-54.858
2002	79.688
2003	211.026
2004	-31.735
2005	-118.173
2006	-26.202
2007	92.890
2008	59.585
2009	-11.285

4.1.3.1.1.2.4. Müteahhitlik Hizmetleri Dengesi Hesabı

1979 öncesi Çin Halk Cumhuriyeti'nin uluslararası ticarete müteahhitlik hizmetleri genellikle diğer ülkelere ekonomik ve teknik yardım şeklinde gerçekleştirilmiştir. Yani hükümetler arası anlaşmalar çerçevesinde Çin Hükümeti, diğer ülkelerde herhangi bir ticari amaç gütmeyen uluslararası yardım şeklinde müteahhitlik hizmetleri yapmıştır.

13 Ağustos 1979 yılında Çin Devlet Konseyi Çinli özel firmaların diğer ülkelere yatırım yapmalarına izin vermiştir. Daha sonra bu izin kapsamında devlete ait inşaat firmaları ticari firmalar şeklinde örgütlenmiştir. China Construction Engineering Corporation firması bu bağlamda kurulan Çin'in ilk uluslar arası inşaat firmasıdır.

1990 yılında sonra yurtdışı pazarlara daha fazla Çinli firma açılmış ve uluslararası müteahhitlik hizmetlerinde Çinli firmaların almış olduğu pay her geçen gün artmıştır. (Ofori, 2006)

1990'lı yılların başında Çin Halk Cumhuriyeti'nin dünya inşaat harcamaları içerisindeki payı %1'in altında iken 2007 yılına gelindiğinde bu oran %10'a yükselmiştir.

Özellikle 2008 yılında Pekin'de düzenlenen Yaz Olimpiyatları inşaat sektörünü hareketlendirmiş, Olimpiyatlar için 36 milyar dolarlık ticari inşaat

projeleri yapılmıştır. 1998-2008 yılları arasında Çin Halk Cumhuriyeti'nin İnşaat sektörü %16 büyümüştür (IHS Global Insight, 2009).

Müteahhitlik Hizmetleri Dengesi Hesabı 2001 yılına kadar negatif bir seyir izlerken, 2002 yılından sonra sürekli pozitif seyir izlemiştir.

Tablo 4.10. Çin'in Müteahhitlik Hizmetleri Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi (China Statistical Yearbook, 1999, 2000,2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010) (1000 \$)

Yıllar	Müteahhitlik Hizmetleri Dengesi Hesabı
1998	-525.610
1999	-554.578
2000	-392.131
2001	-16.815
2002	282.587
2003	106.416
2004	128.662
2005	973.567
2006	702.918
2007	2.467.280
2008	5.965.493
2009	3.595.155

4.1.3.1.1.2.5. Sigortacılık Hizmetleri Dengesi Hesabı

Çin Sigortacılık sektörü yıllık yaklaşık %25 büyüme oranıyla büyüyen gelişmeye açık bir sektördür. Ülke ekonomisinde hane halkı tasarrufunun sürekli olarak arttığı göz önünde bulundurulursa bu sektörün hızlı bir şekilde gelişimini sürdüreceği söylenebilir (Judge, 2005:66). Bu sektörde yaklaşık 80 firma faaliyet göstermekte ve bunların yaklaşık yarısının yabancı sermayeli kuruluşlardan oluşmaktadır (Wassmuth, 2007: 21). Sigortacılık sektörünün ağırlıklı payı genel olarak 3 yerli sigorta şirketi tarafından paylaşılmaktadır. Bu üç firmanın piyasa payı yaklaşık %70'in üzerindedir (Judge, 2005:66-67).

1998-2009 yılları arasında Sigortacılık Hizmetleri Dengesi Hesabı incelendiğinde hesabın sürekli olarak negatif seyir izlediği görülmektedir. Negatif

seyrin sigortacılık sektörünün Çin'in avantaj sahibi olduğu emek yoğun bir sektör olmamasından kaynaklandığı ileri sürülebilir.

Tablo 4.11. Çin'in Sigortacılık Hizmetleri Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi (China Statistical Yearbook, 1999, 2000,2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010) (1000 \$)

Yıllar	Sigortacılık Hizmetleri Dengesi Hesabı
1998	-1.373.710
1999	-1.728.905
2000	-2.363.620
2001	-2.483.687
2002	-3.036.793
2003	-4.251.432
2004	-5.742.792
2005	-6.650.142
2006	-8.282.919
2007	-9.760.430
2008	-11.360.128
2009	-9.712.793

4.1.3.1.1.2.6. Finansal Hizmetler Dengesi Hesabı

Çin finans sektörü, yaklaşık 30.000 finansal kurumun, 500.000 banka şubesinin bulunduğu, 2,8 milyondan fazla kişinin görev yaptığı dünyanın en büyük finans sektörlerinden birisidir (Wassmuth, 2007: 21).

Çin finansal hizmetler piyasası daha çok banka odaklı bir görünüm sergilemekle birlikte, sermaye piyasaları her geçen gün daha fazla gelişmektedir. Özellikle yakalanan hızlı ekonomik büyüme finans sektörü altyapısının hızlı gelişimine katkı sağlamaktadır.

Yine Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dünya Ticaret Örgütü'ne katılımıyla birlikte birçok sektörde olduğu gibi finansal hizmetler sektörü de rekabete açılmış, özellikle 2007 yılında sonra Dünya Ticaret Örgütü'ne üyeliğin etkileri daha iyi hissedilmeye başlanılmıştır (Isern vd., 2007:4).

1998-2009 yılları arası Finansal Hizmetler Dengesi Hesabı incelendiğinde hesabın 1999 ve 2001 yılları hariç negatif bir seyir izlediği gözlemlenmektedir.

Tablo 4.12. Çin'in Finansal Hizmetler Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi (China Statistical Yearbook, 1999, 2000,2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010) (1000 \$)

Yıllar	Finansal Hizmetler Dengesi Hesabı
1998	-136.470
1999	75.529
2000	-19.637
2001	21.662
2002	-38.832
2003	-80.565
2004	-44.151
2005	-14.244
2006	-746.042
2007	-326.440
2008	-250.884
2009	-288.777

4.1.3.1.1.2.7. Bilgisayar ve Bilişim Hizmetleri Dengesi Hesabı

Son 10 yıl içerisinde dünya elektronik bilişim endüstrisi %5'in üzerinde, yazılım ve bilişim sektörü ise çift haneli rakamlarla büyüme kat etmiştir. Dünya bilgisayar ve bilişim hizmetleri sektöründe %11 pay sahibi olan Çin Halk Cumhuriyeti bu gelişmeden fazlasıyla payını almıştır.

2008 yılında Çin Halk Cumhuriyeti elektronik bilişim hizmetleri endüstrisi bir önceki yıla göre yıllık % 8,6 büyüyerek 6,3 trilyon Yuan'a ulaşmıştır. 2008 yılı rakamlarına göre yazılım ve ilişkili sektörlerde 16.194 firma faaliyet göstermekte ve 8,5 milyon kişi istihdam edilmektedir.

2000-2008 yılları arasında Bilgisayar ve Bilişim Hizmetleri ihracatı yıllık ortalama %44,1 oranında artmış ve hizmet ihracatı içerisindeki payı %1,2'den % 4,3'e yükselmiştir. Yine aynı dönemde Bilgisayar ve Bilişim Hizmetleri ithalatı yıllık ortalama %47,2 oranında büyümüş ve hizmet ithalatı içerisindeki payı % 0,7'den %2'ye yükselmiştir. 2009 yılında Çin Halk Cumhuriyeti yazılım sektörü %20 büyümüş ve hala iki haneli rakamlarla büyümeye devam etmektedir (MOFCOM, 2008).

Tablo 4.13. Çin'in Bilgisayar ve Bilişim Hizmetleri Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi (China Statistical Yearbook, 1999, 2000,2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010) (1000 \$)

Yıllar	Bilgisayar ve Bilişim Hizmetleri Dengesi Hesabı
1998	-199.460
1999	41.711
2000	90.934
2001	116.752
2002	-494.687
2003	66.363
2004	384.401
2005	217.676
2006	1.218.860
2007	2.136.680
2008	3.086.931
2009	3.279.140

4.1.3.1.1.2.8. Patent ve Telif Ücretleri Dengesi Hesabı

Çin Halk Cumhuriyeti Patent ve telif ücretleri ile ilgili olarak ilk düzenlemesini 1982 yılında, Patent ve Ticari Marka Kanunu çıkararak yapmış, daha sonra 1990 yılında, Telif Hakkı Yasası çıkarılmıştır (EIU, 1998: 20).

Ancak Telif Hakkı Yasası, fikri mülkiyet hakkı korsanlığı yapılan alanlarda ortak yatırımları gidilmesi yönünde zaman kazanılması için yasa 1993 tarihinde yürürlüğe sokulmuştur. Ancak uluslar arası alanda Çin Halk Cumhuriyeti'nin patent ve telif hakları ihlaline göz yumduğu yönünde birçok şikâyet bulunmaktadır.

Telif hakları konusunda karşılaşılan sorunlar önce Ulusal Telif Hakları İdaresi nezdinde çözülmeye çalışılmakta, sonuç alınmadığı durumda Çin mahkemelerine başvurulabilmektedir. Halen Pekin, Şanghay, Guangzhou kentlerinde özel mülkiyet hakları mahkemeleri bulunmaktadır (Çakıroğlu, 2008:22).

Çin Halk Cumhuriyeti Patent ve Telif Ücretleri Dengesi Hesabı dengesi genellikle negatif seyir izlemektedir.

Tablo 4.14. Çin'in Patent ve Telif Ücretleri Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi (China Statistical Yearbook, 1999, 2000,2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010) (1000 \$)

Yıllar	Patent ve Telif Ücretleri Dengesi Hesabı
1998	-356.970
1999	-717.081
2000	-1.200.624
2001	-1.827.964
2002	-2.981.182
2003	-3.441.148
2004	-4.260.246
2005	-5.163.852
2006	-6.429.577
2007	-7.849.430
2008	-9.748.930
2009	-10.635.819

4.1.3.1.1.2.9. Danışmanlık Hizmetleri Dengesi Hesabı

Çin Halk Cumhuriyeti'nin hızlı sanayisel gelişimi çevre kirlenmesini de beraberinde getirmiştir. Dünya Bankasının 2004 yılında yapmış olduğu bir araştırmaya göre dünyanın en çok çevre kirliliğine sahip 30 şehrin 20'si Çin'de bulunmaktadır. Yaşanan bu çevre kirliliğinin önlenmesi hükümetin en çok önem verdiği konular arasında yer almaktadır. Nitekim 11. beş yıllık kalkınma planında hükümet çevre koruma ile ilgili çalışmalara 150 milyar dolarlık bir kaynak ayırmıştır.

Yaşanan çevre sorunları ve bunların çözümleri ancak bu konuda tecrübe sahibi olan firmaların danışmanlığı çerçevesinde yapılabilen ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin yurt dışında satın almış olduğu danışmanlık hizmetinin büyük bölümü çevre koruma ile ilgili alanlarda kullanılmaktadır (U.S. Commercial Services).

Çin Halk Cumhuriyeti Danışmanlık Hizmetleri Dengesi Hesabı genellikle negatif seyir izlemekle birlikte, 2007 yılından sonra pozitif seyir izlemeye başlamıştır.

Tablo 4.15. Çin'in Danışmanlık Hizmetleri Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi (China Statistical Yearbook, 1999, 2000,2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010) (1000 \$)

Yıllar	Danışmanlık Hizmetleri Dengesi Hesabı
1998	-240.170
1999	-244.033
2000	-284.016
2001	-612.843
2002	-1.345.589
2003	-1.564.592
2004	-1.581.794
2005	-861.408
2006	-555.066
2007	724.180
2008	4.605.315
2009	5.205.743

4.1.3.1.1.2.10. Reklam ve Tanıtım Hizmetleri Dengesi Hesabı

Çin Halk Cumhuriyeti'nde piyasa ekonomisinin gelişimi, artan dış ticaret miktarı reklam ve tanıtım hizmetleri sektörünün de gelişimini beraberinde getirmiştir.

Çin Halk Cumhuriyeti'nde ticari reklamcılık ve tanıtım hizmetleri 1979 yılında başlamış olup, 2005 yılına gelindiğinde ise 84.272 ajansın bulunduğu 940.415 kişinin istihdam edildiği bir sektör haline gelmiştir (Wang, 2008:1-2).

Çin reklam ve tanıtım hizmetleri sektörü son 30 yılı aşkın süredir yıllık ortalama %35 gibi çok yüksek bir oranda büyüyerek ülkenin en hızlı gelişen sektörlerinden birisi haline gelmiştir. Bu gelişimiyle birlikte Çin reklam ve tanıtım hizmetleri sektörü dünyanın en büyük reklam piyasaları arasında yerini almakla

birlikte her geçen gün ivme kazanarak gelişimini sürdürmeye devam etmektedir (Chen ve Chan, 2009: 14-15).

Ülkede yerli firmaların yanı sıra birçok yabancı firmada faaliyet göstermekte olup, reklam politikaları devlet tarafından belirlenmektedir

Ülkede tanıtım amacıyla yayınlar, televizyon, radyo, billboard ve promosyon gibi araçların yanı sıra ticaret sergileri ve fuarlar sıkça kullanılmaktadır (Çakıroğlu, 2008:23-24).

1998 -2009 yılları arasında Reklam ve Tanıtım Hizmetleri Dengesi Hesabı incelendiğinde hesabın 1998 ve 2002 yılları arası hariç sürekli olarak pozitif seyir izlediği görülecektir.

Tablo 4.16. Çin'in Reklam ve Tanıtım Hizmetleri Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi (China Statistical Yearbook, 1999, 2000,2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010) (1000 \$)

Yıllar	Reklam ve Tanıtım Hizmetleri Dengesi Hesabı
1998	-54.050
1999	1.589
2000	21.018
2001	19.228
2002	-21.601
2003	28.380
2004	150.293
2005	360.521
2006	490.073
2007	575.350
2008	261.668
2009	357.719

4.1.3.1.1.2.11. Film ve Video Ürünleri Dengesi Hesabı

Film ve Video Ürünleri Dengesi hesabı incelendiğinde genellikle negatif seyir izleneceği görülecektir. Nitekim 1998-2009 yılları arasında 2006-2008 yılları arası hariç hesabın sürekli olarak negatif seyir izlediği görülecektir. Hesabın negatif

seyir izlemesinde Amerikan ve Avrupa film sektörünün ülkenin rekabet edemeyecek kadar güçlü olmasının etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 4.17. Çin'in Film ve Video Ürünleri Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi (China Statistical Yearbook, 1999, 2000,2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010) (1000 \$)

Yıllar	Film ve Video Ürünleri Dengesi Hesabı
1998	-23.660
1999	-27.301
2000	-26.122
2001	-22.324
2002	-66.350
2003	-36.092
2004	-134.838
2005	-20.096
2006	15.954
2007	162.570
2008	163.322
2009	-181.183

4.1.3.1.1.2.12. Diğer Ticari Hizmetler Dengesi Hesabı

Çin Halk Cumhuriyeti Diğer Ticari Hizmetler Dengesi Hesabı genellikle pozitif seyir izleyen bir hesap kalemidir.

1998-2009 yılları arası Diğer Ticari Hizmetler Dengesi Hesabı incelendiğinde 1999 yılı hariç hesabın sürekli olarak pozitif seyir izlediği görülecektir.

Tablo 4.18. Çin'in Diğer Ticari Hizmetler Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi (China Statistical Yearbook, 1999, 2000,2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010) (1000 \$)

Yıllar	Diğer Ticari Hizmetler Dengesi Hesabı
1998	776.440
1999	-1.970.027
2000	966.651

Tablo 4.18. (devam/cont.)

2001	1.538.180
2002	3.829.110
2003	8.591.991
2004	7.472.617
2005	7.497.029
2006	8.432.227
2007	8.676.790
2008	2.885.059
2009	5.916.410

4.1.3.1.1.2.13. Hükümet hizmetleri ve diğer sınıflandırılmayan hizmetler dengesi hesabı

Hükümet Hizmetleri ve Diğer Sınıflandırılmayan Hizmetler Dengesi Hesabı Çin Halk Cumhuriyeti'nde dalgalı seyir izleyen hesap türlerinden birisidir. 1998-2008 yılları arası incelendiğinde 1998, 1999, 2002, 2003, 2004, 2005, 2007 ve 2008 yıllarında hesabın negatif, 2000, 2001, 2006 ve 2009 yıllarında ise pozitif seyir izlediği görülmektedir.

Tablo 4.19. Çin'in Hükümet Hizmetleri ve Diğer Sınıflandırılmayan Hizmetler Dengesi Hesabının tarihsel gelişimi (China Statistical Yearbook, 1999, 2000,2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010) (1000 \$)

Yıllar	Hükümet Hizmetleri ve Diğer Sınıflandırılmayan Hizmetler Dengesi Hesabı
1998	-188.550
1999	-538.495
2000	111.778
2001	197.557
2002	- 85.142
2003	- 95.299
2004	-152.487
2005	-128.175
2006	72.306
2007	- 304.260
2008	-253.890
2009	109.717

4.1.3.1.2. Gelir ve Kar Dengesi Hesabı

Çin Halk Cumhuriyeti ödemeler bilançosunda gelir ve kar dengesi hesabı alt hesabı yıllar itibarı ile dalgalı bir seyir izlemiştir. 1998-2009 yılları arasındaki dönem incelendiğinde 1998-2004 yılları arasında hesabın sürekli olarak negatif seyir izlediği, 2004-2009 arasında ise pozitif seyir izlediği görülmektedir.

Gelir ve kar dengesi incelendiğinde ise 2005 yılına kadar hesap negatif bir seyir izlemekte, 2003 yılında işçi tazminatları hesabının artıya geçmesiyle birlikte biraz toparlanma görülse de yatırımlardan elde edilen karlar hesabının olumsuz seyri nedeniyle negatif durumdan pozitif duruma geçememektedir. Ancak 2005 yılında yatırımlardan elde edilen karlar hesabının artıya geçmesiyle birlikte gelir ve kar dengesi artıya geçmiş, ve daha sonra sürekli olarak pozitif bir seyir izleyerek cari işlemler hesabına olumlu yansımıştır (China Statistical Yearbook, 2009).

Tablo 4.20. Çin'in Gelir ve Kar Dengesi Hesabı (China Statistical Yearbook, 1999, 2000,2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010) (1000 \$)

Yıllar	Gelir ve Kar Dengesi
1998	- 16.643.710,00
1999	- 17.973.033,00
2000	- 14.665.541,00
2001	-19.173.258,40
2002	-14.668.849,58
2003	- 7.838.360,00
2004	- 3.522.670,00
2005	10.635.139,00
2006	11.754.608,00
2007	25.688.490,00
2008	31.437.960,00
2009	43.282.194,00

4.1.3.1.2.1. İşçi Tazminatları Dengesi Hesabı

İşçi tazminatları Dengesi hesabı incelendiğinde 2003 yılına kadar negatif seyir izlediği, 2003 yılından itibaren ise hızlı bir artış kaydederek sürekli olarak pozitif bir seyir izlediği ve gelir ve kar dengesi hesabına olumlu yansıdığı görülmektedir.

Yine gelir ve kar dengesi hesabının bir alt hesabı olan yatırımlardan elde edilen karlar hesabı 2005 yılına kadar sürekli olarak negatif bir seyir izlemekte, 2005 yılından sonra ise hızlı bir artış kaydederek sürekli olarak pozitif bir seyir izlediği ve gelir ve kar dengesi hesabına olumlu yansıdığı görülmektedir.

Tablo 4.21. Çin'in İşçi Tazminatları Dengesi Hesabı (China Statistical Yearbook, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010) (1000 \$)

Yıllar	İşçi Tazminatları Dengesi
1998	- 107.400,00
1999	- 376.980,00
2000	- 477.490,00
2001	- 554.144,73
2002	- 276,58
2003	162.362,00
2004	632.191,00
2005	1.519.648,00
2006	1.989.500,00
2007	4.340.070,00
2008	6.400.156,00
2009	7.157.833,00

4.1.3.1.2.2. Yatırımlardan Elde Edilen Gelirler Dengesi Hesabı

Yatırımlardan Elde Edilen Gelirler Dengesi Hesabı 2004 yılına kadar negatif seyir izlerken, 2005 yılından sonra pozitif seyir izlemiştir.

1998 yılında Yatırımlardan Elde Edilen Gelirler Hesabının alacak kalemi 5,4 milyar dolarken, 2009 yılında 99,3 milyar dolara yükselmiş, borç kalemi 1998 yılında 22 milyar dolardan, 2009 yılında 63 milyar dolara yükselmiştir.

Tablo 4.22. Çin'in Yatırımlardan Elde Edilen Gelirler Dengesi Hesabı (China Statistical Yearbook, 1999, 2000,2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010) (1000 \$)

Yıllar	Yatırımlardan Elde Edilen Gelirler
1998	-16.536.310,00
1999	- 17.596.053,00
2000	- 14.188.051,00
2001	- 18.619.113,67
2002	- 14,668,573
2003	- 8.000.722,00
2004	- 4.154.861,00
2005	9.115.491,00
2006	9.765.108,00
2007	21.348.420,00
2008	25.037.804,00
2009	36.124.361,00

4.1.3.1.3. Cari transferler dengesi

Çin Halk Cumhuriyeti ödemeler bilançosunda cari transferler dengesi sürekli olarak fazla vermektedir. Cari transferler dengesi hesabının alt hesabı olan hükümet tarafından gerçekleştirilen cari transferler 2000 yılına kadar pozitif seyir izlerken, 2002 yılından sonra (2003 yılı hariç) negatife dönmüştür. Yine Cari transferler dengesi hesabının alt hesabı olan ve diğer departmanların gerçekleştirdiği cari transferlerin izlendiği hesap sürekli olarak pozitif seyir izlemiştir

Tablo 4.23. Çin'in Cari Transferler Dengesi Hesapları Hesabı (China Statistical Yearbook, 1999, 2000,2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010) (1000 \$)

Yıllar	Cari Transferler	Hükümet	Diğer
1998	4.278.450,00	90.660,00	4.187.780,00
1999	4.943.465,00	107.914,00	4.835.551,00
2000	6.311.305,00	53.573,00	6.257.732,00
2001	8.492.313,08	- 66.628,00	8.558.941,08
2002	12.984.445	- 73,65	13,058,095
2003	17.634.195,00	8.038,00	17.626.157,00
2004	22.898.189,00	- 89.056,00	22.987.245,00
2005	25.385.468,00	- 176.234,00	25.561.702,00
2006	29.199.241,00	- 146.541,00	29.345.782,00
2007	38.667.520,00	- 165.960,00	38.833.480,00
2008	45.798.979,00	-181.611,00	45.980.590,00
2009	33.748.246,00	-247.443,00	33.995.689,00

4.1.3.2. Sermaye ve Finans Hesabı Dengesi

4.1.3.2.1. Finans Hesapları

Günümüzde gelişmekte olan ekonomilerde sermaye akışının formu değişmekte, sermaye akımı içerisindeki doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının miktarı azalmakta ve portföy yatırımlarının ve bankalar arası transferlerin miktarı artmaktadır. Çin ekonomisi de sermaye akımında yaşanan bu değişimlerden etkilenmiştir (World Economic Outlook 2011:3).

4.1.3.2.1.1. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları

Çin Halk Cumhuriyeti'nin Sermaye hesabı dengesi incelendiğinde doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının önemli bir paya sahip olduğu görülür (China Statistical Yearbook, 2009).

UNCTAD'ın verilerine göre Çin Halk Cumhuriyeti, 2010 yılında dünyanın en çok doğrudan yabancı sermaye yatırımı alan ikinci, ülkedir. Gelişmekte olan ülkeler arasında ise en çok doğrudan yabancı sermaye alan ülke konumundadır (UNCTAD, 2011:3).

1978 yılında reformlar başladığında, Çin sadece geniş işgücüne oranla önemli boyutlarda sermaye kıtlığı içinde değil aynı zamanda sanayileşmiş dünya ile karşılaştırıldığında son derece geri üretim teknolojilerine sahip bir ülke konumundaydı (Fan, 1999).

Deng Xiaoping, uyguladığı reformlarla kalabalık nüfusu, geri teknolojisi ve yetersiz tasarruf birikimiyle ülke ekonomisini iyileştirmek ve sürdürülebilir bir kalkınma ortamı tesis edebilmek için, küresel ekonomiye entegrasyonu sağlayacak bir liberalizasyonu kurmaya çalışmıştır (Ekinci, 2005:66).

Çin'in teknoloji açığı sorununu çözebilmek için uyguladığı ana strateji, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını çekerek, gelişmiş yabancı teknolojileri özümsemek olmuştur (Fan, 1999).

Nitekim uygulanan bu stratejinin Çin Halk Cumhuriyeti'nin bugünkü başarısını yakalamasında en önemli katkıyı sağladığı söylenebilir. Zira doğrudan yabancı sermaye yatırımları ülkeyi dünyaya, Japonya ve Güney Kore'den daha fazla entegre etmiştir.

Doğrudan yabancı yatırımlarla ilgili olarak 1 Haziran 1979'da Çin-Yabancı Ortak Yatırım Yasası çıkarılmış, bu yasayla geniş insan kaynaklarının istihdamı ve kaynakların daha etkin ve verimli kullanılmasına imkan tanıyacak, çağdaş yönetim ve üretim teknikleri ve teknolojileri ile sürdürülebilir bir büyümeyi finanse edecek sermayenin ülkeye çekilmesi amaçlanmıştır. Bu suretle yaşam standartlarının artırılması, döviz darboğazının aşılması yabancı yatırımcıların bilgi ve sermaye birikimi yanında dış pazarlardaki tecrübe ve bağlantılardan da istifade edilmesi hedeflenmiştir (Ekinci, 2005:68-70).

Çin Halk Cumhuriyeti serbest piyasa ekonomisine ılımlı ve yumuşak bir geçiş sağlamak amacıyla öncelikle bazı bölgeleri serbest piyasa ekonomisi kurallarına yakın kuralların hüküm sürdüğü "Özel Ekonomik Bölge" (Special

Economic Zone) ilan ederek bu bölgelerde yatırım yapmayı özendirici vergi teşviklerini içeren bir takım politikalar uygulamıştır (Sit, 1985:1-3).

Özel ekonomik bölgeler kendi içerisinde özel yasaların ve ekonomik politikaların geçerli olduğu üretim yerleri olarak ortaya çıkmakta ancak aynı özellikleri taşıdıkları ileri teknoloji parklarından bazı noktalarda ayrılmaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti'nde kurulan özel ekonomik bölgelerle ileri teknoloji parkları arasındaki farklılıklar şu şekilde sıralanabilir.

1-) Özel ekonomik bölgeler, kurulduğu şehrin veya eyaletin tamamını kapsamakta ve ayrı bir yönetim şekline sahip olmakta, ileri teknoloji parkları ise genellikle şehrin belirli bir kısmını kapsayan ve ayrı bir yönetime sahip olmayan bölgeler olarak ortaya çıkmaktadır.

2-) Özel ekonomik bölgeler Çin Halk Cumhuriyeti'nde dışarı açılma politikasının bir parçası olarak kullanılmıştır. İleri teknoloji parklarının böyle bir misyonu yoktur.

3-) Özel ekonomik bölgelerin seçiminde limanlara ve ulaştırma ağlarına erişim kolaylığı ve komşu ülkelere yakınlık kriterleri önemli rol oynamıştır. Bu amaçla özel ekonomik bölgeler genellikle denize kıyısı olan şehirlere ve sınır şehirlerine kurulmuş olup, ileri teknoloji parklarının kurulmasında ise böyle kriterler aranmamıştır.

4-) Özel ekonomik bölgelere özgü uygulanan arazi politikaları, vergi teşvikleri ve benzeri politikalar ileri teknoloji parklarında daha sınırlı olarak uygulanmıştır (Guo ve Feng, 2007: 3-4).

1970'lerin sonunda Shenzhen, Zhuhai, Shantou ve Xiamen şehirleri özel ekonomik bölge olarak ilan edilmiş ve bu şehirler serbest ticaret, vergi ve ekonomi politikalarının ülkenin geri kalanına uygulanabilirliği açısından birer pilot bölge olarak görülmüştür.

Özel ekonomik bölgelerin kurulmasına dayanak teşkil eden kanunda 4 önemli hak ön plana çıkmaktadır.

1- Özel Mülkiyet Haklarının Korunması: Özel ekonomik bölgeler, ülke dışındaki Çinlilerin fabrika kurarak veya mevcut işletmelere joint- venture kurarak

kendi şahısları adına yatırım yapmaları konusunda cesaretlendirmektedir. Bu bölgelerde yatırım yapanların yatırımları ve tahakkuk edecek karları yasayla güvence altına alınmıştır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin özel ekonomik bölgeler dışında kalan kesimlerine özel mülkiyet hakkının 2004 yılında geldiği düşünüldüğünde bu hakkın önemi anlaşılabilir.

2- Vergi İndirimleri: Yerli firmalar %33 kurumlar vergisi öderken, yabancı yatırımcıların ödediği kurumlar vergisi %15-24 arasında değişmekte, bu firmaların hammaddelerinden ve ürettiklerinden gümrük vergisi alınmamakta ve burada çalışan yabancı işçiler gelir vergisinden muaf tutulmaktadır.

3- Arazi Kullanımı: Çin yasalarına göre arazinin tamamı devlete ait olup, özel ekonomik bölgelerde yabancı yatırımcılara araziyi işleme ve ticari olarak kullanma hakkı verilmektedir. Yabancı yatırımcılar ayrıca arazi üzerindeki bu haklarını devredebilir, kiralayabilir veya mortgage kredileri için teminat olarak gösterebilir. Yabancılar 15 yılı aşan faaliyet dönemini aşan devlet destekli projelere yatırım yaptıklarında ilk beş yıl arazi kullanım ücretinden muaf olmakta devam eden sonraki beş yıllık dönemde ise %50 indirimli ödemektedir.

4- Liberal Ekonomik Kanunlar ve İş Kanunları: Özel ekonomik bölgelerde çalışma akitleri serbest piyasa ekonomisine uygun şartlarda yapılmaktadır. Buna göre yabancı yatırımcılar işçileri diledikleri gibi istihdam edebildikleri gibi, serbest piyasa koşullarına uygun olarak işçileri işten çıkarma hakkına sahiptir (Wang, 2009:2-5).

Çin Halk Cumhuriyeti'nin yabancı yatırımları çekmek için düzenlediği başka bir politika da, hükümetin yabancı yatırımcılara önerdiği esnek anlaşma formlarıdır.

Bunlar;

- 1-) Tamamı yabancılara ait olan venture (DuZi QiYe)
- 2-) Eşit joint venture (HeZi QiYe)
- 3-) Kooperatif şeklinde olan joint venture (HeZi QiYe)
- 4-) Süreç ve montaj tesisleri

5-) Takas ticaretidir. (yabancı tarafın makine ve teçhizat sağladığı ve üretimin bir kısmıyla geri ödendiği ticaret (Du Chang MaoYi)

Çin Halk Cumhuriyeti uyguladığı açık kapı politikasında enerji, ulaşım ve iletişim imkanlarında ciddi sıkıntılarla karşılaşmıştır. Eğer ülke kıt kaynaklarıyla enerji, ulaşım ve iletişim yatırımlarını ülkenin tamamına eşit şekilde yayma yöntemini benimseseydi, yabancı yatırımcılar her yerde karlarını önemli ölçüde sınırlayabilecek olan yetersiz alt yapı ile karşılaşabilir, buda firmaların Çin'e yatırım yapma arzusunu azaltabilirdi.

Ancak altyapı yatırımlarının birkaç özel alana aktararak, bu bölgedeki enerji, ulaşım ve iletişim darboğazlarının azalması, bu özel ekonomik alanlara yabancılar için yatırımları daha cazip hale getirmiştir (Fan, 1999).

Nitekim bu politika başarılı olmuş ve Çin Halk Cumhuriyeti'ne yoğun bir sermaye girişi yaşanmıştır. Doğrudan yabancı sermaye girişinde özel ekonomi bölgelerinin kurulmasının payı çok büyük olmuş, nitekim ülkeye gelen yabancı sermayenin büyük bir kısmı bu bölgelerde yatırıma dönüşmüştür. 1981 yılında ülkeye yapılan toplam doğrudan yabancı yatırımların % 59,8' inin kurulmuş bulunan bu dört özel ekonomi bölgelerine yapıldığı, özellikle Shenzen bölgesinin en büyük payı olarak ülkeye yapılan toplam yatırımların %50,62' nı kendi içerisine çekmesi göz önüne alındığında özel ekonomi bölgelerinin önemi daha iyi anlaşılmaktadır (Yue-man ve diğerleri, 2009:224-225).

1984 yılı Mayıs ayında hükümet Dalian, Qinhuangdao, Tianjin, Yantai, Qingdao, Lianyungang, Nantong, Şangay, Ningbo, Wenzhou, Fuzhou, Guangzhou, Zanjian ve Beihai şehirlerini içeren 14 kıyı şehrini dış yatırımlara açmıştır.

1985 yılı Şubat ayında ise Xiamen, Zhangzhou, Quanzhou şehirlerini ve ayrıca Doğu Sahandong ile Doğu Liaoning yarımadalarını içerisine alan Yangtze, Pearl ve Güney Fujian nehri deltaları yabancı yatırımcılara açılmıştır.

1988 yılı Nisan ayında ise Hainan özel ekonomik bölgeye dönüştürülmüştür (Mengkui ve diğerleri, 2004: 55-60).

1992 yılında ise iç bölgelerde Abazen, Henan, Gansu, Yunnan, Guizhou, Siangxi, Shanxi, Xinjiang ve İç Mongolya'da ekonomik kalkınma bölgeleri, yüksek

teknoloji parkları ve özel sınır ekonomi alanları kurulmuştur. Bu tarihten sonra Tibet dışınsa bütün eyaletlere kendi içlerinde ufak özel ekonomi alanları oluşturma inisiyatifi verilmiş, bu düzenlemeyle 1993 yılı sonunda özel ekonomi alanlarının sayısı 1800'e ulaşmıştır (Ekinci, 2005:95-98).

1994 yılından sonra özel ekonomik bölgeler ülkenin birçok yerine yayılmış, daha sonrada ülke genelinde vergi oranları, döviz kontrolü ve dış ticaret düzenlemeleri ile ilgili reformlara gidilmiştir (Yue-man ve diğerleri, 2009:226).

Beş özel ekonomik bölgenin birçoğu, Çin'in güneydoğusunda bulunmakta olup, Hong Kong sınırındaki Guangdong eyaleti'nin güneyinde yer alan 327,5 kilometre karelik Shenzhen Özel Ekonomik Bölgesi iki kısma bölünerek Shantou'nun doğu banliyölerinde 22,6 kilometre karelik bir alanı kaplayan Longhu ve Shantou'nun güneydoğusunda 30 kilometre karelik bir alanı kaplayan Guangao Yarımadasını kapsamaktadır. 121 kilometre karelik Zhuhai Özel Ekonomik Bölgesi, Guangdong eyaletinin güneyinde, Pearl nehrinin haliçinin batısında yer almakta ve güneyde Macao ile sınır komşusu durumundadır. Xiamen adası ve Gulang adacığını kapsayan 131 kilometre karelik Xiamen Özel Ekonomik Bölgesi ise Fujian eyaleti'nin Xiamen kentinde yer almaktadır.

Yüz ölçümü olarak Çin'in en büyük özel ekonomik bölgesi olan 34.000 kilometre karelik Hainan Özel Ekonomik Bölgesi, Çin'in en güneyindeki Hainan ada eyaletinin tamamını kapsamaktadır. Yangpu kalkınma bölgesi ise Yangpu yarımadası'nda Hainan'in kuzey batısında 30 kilometrelik bir alana sahiptir. Büyük ölçüde işlenmiş ürünlerin ihraç edilmesi amacıyla kurulan özel ekonomik bölgeler, bilim ve sanayiye ticaretle birleştirilerek ekonomik açıdan Çin'de ve hatta dünyada en hızlı gelişen bölge unvanını kazanmışlardır.

14 açık kıyı kenti, sürekli bir ekonomik kalkınma içerisinde olup, binlerce yeni markalı ürünün, uluslararası pazarlara girmesine vesile olmuştur. Ayrıca, bu açık kentlerde kurulan ekonomik ve teknolojik kalkınma bölgeleri, yabancı yatırımcıların ilgi odağı haline gelmiştir.

Yangtze nehri deltası, İnci nehri deltası, güney Fujian'daki Xi-amen-Zhangzhou- Quanzhou üçgeni, Shandong ve Liadong yarımadalrı, Hebei ve Guanxi'deki yedi açık kıyı ekonomik bölgesinde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.

Son yıllarda özellikle Yangtze nehri deltası, yabancı yatırımcıların ilgi odağı haline gelmiştir. Yangtze nehri deltası, Çin'deki en büyük sanayi ve ticaret kenti olan Şangay ve Jiangsu eyaletinin güney kesimi ile Zheijang eyaleti'nin kuzey kesimindeki 13 kent ve bunların çevresindeki kasabalar ve büyük kırsal alanları kapsamaktadır.

350 kilometre karelik Pudong yeni bölgesi, Huangpu nehrinin doğu yakasında Şangay'ın eski kısmının karşısında bulunmaktadır. Bu alan, Pudong'un, Şangay'ın sahip olduğu coğrafi konum, profesyonel personel ve sağlam ekonomik temel avantajlardan yararlanarak yukarıda Yangtze Nehri boyunca yer alan kentlerin ekonomik faaliyetlerini kanalize eden ve bunların dışa açılmasını destekleyen bir "ejderha başı" işlevi görebilmesi için oluşturulmuştur. Daha da önemlisi, Şangay kentini uluslararası ticaret merkezi konumuna getirmekle kalmayıp Yangtze nehri deltası ve bütün Yangtze nehri vadisi boyunca ekonomik olarak büyük bir atılım gerçekleştirmek için lokomotif işlevi görecektir.

Devlet, Pudong yeni bölgesinde, özel ekonomik bölgelerin yararlanamadığı bazı özel tercihli politikalar uygulamaya koymuştur. Örneğin, özel ekonomik bölgelerde uygulanan gümrük vergileri, gelir vergisi ve ithalat ve ihracat izni şartlarının azaltılması veya kaldırılması şeklindeki tercihli politikalara yer verilmiş buna ilave olarak, Pudong'da yabancı işadamlarının ve mali kuruluşların büyük mağazalar, süpermarketler ve öteki üçüncü teşebbüsleri kurmalarına izin vermiştir. Devlet ayrıca Şangay kentine, bir menkul kıymetler borsası kurulmasına izin vermiştir.

Pudong Yeni Bölgesi'nin kurulmasından sonra Haziran 1992'de dört eyalet başkenti (Hefei, Nanchang, Changsha ve Chengdu) ile altı kentten (Wuhu, Juijiang, Yueyang, Wuhan, Huangshi ve Chongqing) oluşan on kent in daha açılması onaylamıştır. Yangtze nehri boyunca uzanan açık kuşak, doğuda Pudong'dan batıda Sichuan eyaletindeki Chongqing'e kadar uzanmakta ve Şangay ile birlikte Jiangsu, Zhejiang, Anhui, Jiangxi, Hunan, Hubei ve Sichuan eyaletlerindeki 27 büyük ve orta büyüklükteki kenti, sekiz vilayeti ve 1.000'den fazla ilçeyi kapsamaktadır. Geniş bir alana, büyük bir nüfusa ve zengin doğal kaynaklara sahip olan ve Yangtze nehri boyunca uzanan serbest kuşak, önemli bir sınai ve tarımsal altyapıya sahip olup, ayrıca, yatırımcılara önemli sayıda ucuz ve nitelikli işgücü kaynağı ve ucuz arazi

sağlamaktadır. Burası, Çin'in ekonomik açıdan en önemli iç bölgesi olup, kalkınma için büyük bir potansiyele sahiptir. Pudong ve Yangtze nehri boyunca uzanan alanların gelişmesi ve açılması, orta ve batı bölgelerinin gelişmesi ve açılması için büyük önem taşımakta ve mükemmel yatırım fırsatları ile ileride ortaya çıkacak büyük bir pazar imkânı sunmaktadır.

Serbest ticaret bölgelerinin kurulması, Çin hükümetinin, dışa açılmanın genişletilmesi ve yabancı yatırımların cezp edilmesi için uygulamaya koyduğu bir başka önemli projedir. Çin'deki serbest ticaret bölgeleri, diğer ülkelerdeki serbest limanlara veya serbest ticaret bölgelerine benzeyen dışa kapalı tesislerin bulunduğu küçük bir özel alandır. 1990 ve 1992 yılları arasında Çin hükümeti tarafından 13 serbest ticaret bölgesinin kurulması onaylamıştır:

1-) Yangtze nehri ağzının güney kıyısında bulunan Şangay'daki 5,5 kilometre karelik Waigaoqiao Serbest Ticaret Bölgesi, Çin'in en açık serbest ticaret bölgesidir.

2-) Ti-anjin Limanı'na bitişik arazide yer alan beş kilometre karelik Tianjin limanı Serbest Ticaret Bölgesi, Çin'in kuzey bölgesinde yer alan en büyük serbest ticaret bölgesidir.

3-) Dalian Ekonomik ve Teknolojik Gelişme Bölgesi'nin doğu kesiminde bulunan 1,25 kilometre karelik Dalian Serbest Ticaret Bölgesi, Çin'in kuzeydoğusunda yer almaktadır.

4-) 0,2 kilometre kare alana sahip Shatoujiao Serbest Ticaret Bölgesi, Shenzhen'in Shatoujiao ilçesinde yer almaktadır.

5-) 1,35 kilometre karelik Futian Serbest Ticaret Bölgesi, Hong Kong'a bitişik Shenzhen'deki Huang-gang Limanında bulunmaktadır.

6-) 1,4 kilometre karelik Guangzhou Serbest Ticaret Bölgesi, Guangzhou Ekonomik ve Teknolojik Gelişme Bölgesi'nin kuzeydoğu kısmında bulunmaktadır.

7-) Yangtze'nin aşağı kesimlerindeki Zhangjiagang limanının doğu tarafında bulunan Zhangjiagang Serbest Ticaret Bölgesi, şu anda Çin'in iç nehir limanındaki tek serbest ticaret bölgesidir

8-) 1,93 kilometre karelik Haikou Serbest Ticaret Bölgesi, Hainan eyaleti'nin başkenti Haikou'daki Jinpan işleme bölgesinde yer almaktadır.

9-) Qingdao yakınlarındaki Jiaozhou Körfezi'nin batı kıyısında yer alan Qingdao Serbest Ticaret Bölgesinin, 2,5 kilometre karelik bir alanı kaplamaktadır.

10-) 2,3 kilometre karelik Ningbo Serbest Ticaret Bölgesi, Ningbo'daki Beilun limanının kuzey kısmında yer almaktadır.

11-) 1,8 kilometre karelik Fuzhou Serbest Ticaret Bölgesi, Fuzhou'nun Mawei Ekonomik ve Teknolojik Gelişme Bölgesi'nde bulunmaktadır.

12-) Xiamen Özel Ekonomik Bölgesi'ndeki Xiang-yu Serbest Ticaret Bölgesi, başlangıçta 0,6 kilometre karelik bir alana sahiptir

13) 2,3 kilometre karelik Shantou Serbest Ticaret Bölgesi, Shantou Özel Ekonomik Bölgesi'ndedir.

1992 yılının Mart-Temmuz döneminde Huichun (Jilin Eyaleti), Suifenhe ve Hiehe (Heilongjiang), Manz-houli ve Erenhot (İç Moğolistan), Tacheng, Bole ve Yining (Xinjiang), Hekou, Wanding ve Ruili (Yunnan) ve Pingxiang ve Dongxing (Gu-angxi) kentleri, ayrıca, sınır ve kıyı eyaletleri ve özerk bölgelerin yedi başkenti (Nanning, Kunming, Urumqi, Hohhot, Harbin, Changchun ve Shijiazhuang) ve Taiyuan, Hefei, Xining ve Yinchuan dahil olmak üzere iç eyaletler ve özerk bölgelerin 11 başkenti açık sınır kenti olarak ilan edilmiştir. Bu açık kentlerin tamamı kendi altyapı inşaatlarını hızlandırmakta, yabancı ülkelerle sınır takas ticareti ve ekonomik işbirliğini geliştirmektedirler. Devlet Konseyi yönetmelikleri çerçevesinde bu 13 sınır kenti, kendi ekonomik işbirliği bölgelerini kurma ve kıyıda ekonomik ve teknolojik kalkınma bölgelerinde uygulanmakta olanlara benzer tercihli politikaları uygulama yetkisine sahiptir (DTM Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri, 2007:12-17).

Çin Halk Cumhuriyeti'ni doğrudan yabancı sermaye yatırımları için cazibe merkezi haline getiren nedenler;

- 1,3 milyar potansiyele sahip cazip iç Pazar,
- Sahip olduğu ucuz, nitelikli ve sayıca çok iş gücü,

- Gelişmekte olan sanayi altyapısı ve çeşitli sektörlerle ait hızla gelişen yan sanayi,
- Güçlü ve sürdürülebilir yüksek büyüme potansiyeli,
- Politik istikrar,
- Ucuz arazi,
- Ucuz enerji,
- Perakende sektöründe yaşanan hızlı gelişmeler olarak sayılabilir.

Çin Halk Cumhuriyeti'nde doğrudan yabancı sermaye yatırımları tedirgin edebilecek riskler ise;

- Ülkenin içinde bulunduğu coğrafya ile ilgili bölgesel gerginlik ve çatışmalar,
- Ülke içi kültürel, ideolojik ve sınıflara dayalı gerginlik ve çatışmalar,
- Kapıların kapatılması, kamulaştırma ve el koyma (özellikle büyük rafineri ve iletişim sistemlerine),
- Ülkenin parçalanarak küçük pazarların oluşabilmesi,
- Rüşvet baskısı,
- Fikri ve sınai hakların korunmaması
- Finansal piyasalarda yeterli olmayan garantiler olarak sıralanabilir

(Ekinci, 2005:76-77).

Yapısal reformlar dışında Çin Halk Cumhuriyeti'nin en büyük rekabet avantajı dünya ortalamasının çok altında kalan işgücü maliyetidir. Rekabetçiliğinin bir göstergesi olarak, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD)'ın 2002 Ticaret ve Kalkınma Raporu verilerine göre ABD'nde bir işçiye ödenmekte olan ücret 100 birim olarak kabul edilirse, İsveçli bir işçiye 74,5, Çinli bir işçiye 2,1, Türk işçiye ise 15,7 birim ücret ödenmektedir. Ancak anılan çalışmada yer alan işçi verimlilik oranları rakamları incelendiğinde çarpıcı sonuçlar görülmektedir. Nitekim, ABD'inde bir işçinin verimliliği 100 birim kabul edilirse, Çinli işçinin verimliliği 2,7 birim, İsveçli bir işçinin verimliliği 53,8 birim, Türk işçinin verimliliği ise 22,7 birim olarak ortaya çıkmaktadır. Kısacası Çin'in işgücü maliyetinin düşüklüğünden kazandığı avantajın büyük bölümü verimlilikteki dezavantajdan dolayı azalmaktadır.

Diğer taraftan her ne kadar Çin, yeterli petrol ve doğalgaz rezervlerine sahip olmasa da üretimde kullanılan enerji birim fiyatlarının düşüklüğü de ülkenin doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını çekmede rekabetçi yapısı için önemli bir avantaj oluşturmaktadır. Benzinin litre fiyatı Çin’de Türkiye’ye nazaran %275, elektrik enerjisi KWH olarak %134, doğalgaz ise %38 oranda daha ucuza satılmaktadır. Çin’de halen uygulanan vergi sisteminde akaryakıt üzerindeki vergi yükü oldukça düşük seyretmekte olup, 1 litre benzinin fiyatı ortalama 0,3 dolar, doğalgazın metreküp fiyatı 0,17 dolar, elektrik enerjisi KWH olarak ortalama 0,050 dolar civarındadır (Arısoy ve diğerleri, 2004:17-18).

4.1.3.2.1.1.1. Çinlilerin dışarıya doğrudan yatırımları dengesi hesabı

Çin Halk Cumhuriyeti Ödemeler Bilançosunun sürekli fazla vermesi nedeniyle ülkede sermaye fazlalığı yaşanmış, ülke rezervleri hızlı bir şekilde artış göstermiş ve ülke dünyanın en yüksek döviz rezervleri olan ülkesi konumuna gelmiştir. Bu hızlı artış hükümetin uygulamaya çalıştığı makroekonomik politikalarda sorunlara yol açmıştır. Hükümet eldeki fazla rezervleri değerlendirmek amacıyla Singapur hükümetinin modelini örnek alarak dış yatırımları düzenlemek amacıyla kamu yatırım kuruluşu kurulacağını bildirmiştir (Mu ve Song, 2007:1-2).

Tablo 4.24. Çinlilerin dışarıya doğrudan yatırımlar dengesi (China Statistical Yearbook, 1999, 2000,2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010) (1000 \$)

Yıllar	Çinlilerin Dışarıya Doğrudan Sermaye Yatırımları Dengesi
1998	- 2.633.810,0
1999	- 1.774.313,0
2000	- 915.777,0
2001	- 6.885.398,1
2002	- 2,518,407
2003	152.274,0
2004	-1.805.053,0
2005	- 11.305.688,0
2006	- 17.829.655,0
2007	- 16.994.850
2008	-53.470.972,00
2009	-43.898.271,00

1998-2009 yılları arasında Çinlilerin dışarıya yaptıkları doğrudan yatırımlar dengesi hesabı incelendiğinde genellikle negatif seyir izlediği görülecektir. Nitekim 1998-2009 yılları arasında 2003 yılı dışında hesap hemen her yıl negatif seyir izlemiştir.

4.1.3.2.1.1.2. Çin Halk Cumhuriyeti'ne gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımları

1979 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'ne doğrudan yabancı sermaye girişi yok denilecek kadar azken, aynı yıl hükümet tarafından çıkarılan Çin-Yabancı Ortak Yatırım Yasası ile ülkeye 1980 yılı itibariyle doğrudan yabancı sermaye girişi başlamıştır.

1984 yılında 14 kıyı kentinin yabancılara açılmasıyla ülkeye giren doğrudan yabancı sermaye miktarı bir önceki yıla göre %54 oranında artarak 1,5 milyar dolara yaklaşmış ve giderek artmaya devam etmiştir.

1985 yılı Şubat ayında ise Xiamen, Zhangzhou, Quanzhou şehirlerini ve ayrıca Doğu Sahandong ile Doğu Liaoning yarımadalarını içerisine alan Yangtze, Pearl ve Güney Fujian nehri deltaları yabancı yatırımcılara açılmasıyla sermaye girişi bir önceki yıla göre %37 artarak 2 milyar dolara yaklaşmıştır.

1988 yılı Nisan ayında Hainan özel ekonomi bölgesinin kurulmasıyla yabancı yatırımları bir önceki yıla göre %38 artış göstermiştir.

1992 yılında ise iç bölgelerde Abazen, Henan, Gansu, Yunnan, Guizhou, Siangxi, Shanxi, Xinjiang ve İç Mongolya'da ekonomik kalkınma bölgeleri, yüksek teknoloji parkları ve özel sınır ekonomi alanlarının kurulması, aynı yıl patlak veren SARS krizinin olumsuz etkilerine rağmen yabancı sermaye girişine önemli bir katkı sağlamış ve ülkeye giren doğrudan yabancı sermaye miktarı bir önceki yıla göre 1,5 kat artarak, 11 milyar dolara yükselmiştir.

1993 yılı ve 1994 yıllarında yabancı yatırımlara yönelik düzenlemelerin ülke geneline yayılması doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ülkeye gelmesinde olumlu yönde etkilemiş ve 1994 yılı sonunda ülkeye gelen doğrudan yabancı sermaye yatırım miktarı, 1992 yılında gerçekleşen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının 2 katını aşmıştır (UNCTAD, 2010-2011).

Tablo 4.25. Çin halk Cumhuriyeti'ne yıllar itibariyle doğrudan yabancı sermaye girişi (UNCTAD, 2010-2011) (milyon \$)

Yıllar	Doğrudan Yabancı Sermaye Girişi	Yıllar	Doğrudan Yabancı Sermaye Girişi
1979	0	1995	37.521
1980	57	1996	41.726
1981	265	1997	45.257
1982	430	1998	45.463
1983	916	1999	40.319
1984	1.419	2000	40.715
1985	1.956	2001	46.878
1986	2.244	2002	52.743
1987	2.314	2003	53.505
1988	3.194	2004	60.630
1989	3.393	2005	72.406
1990	3.487	2006	72.715
1991	4.366	2007	83.521
1992	11.008	2008	108.312
1993	27.515	2009	95.000
1994	33.767	2010	105.735

1997 yılında Asya krizinin patlak vermesi ülkeye yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını olumsuz yönde etkilemiş, nitekim krizin etkilerinin devam ettiği 1999 yılında ilk kez doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında bir önceki yıla göre azalma görülmüştür (Ekinci, 2005:83).

2001 yılında Dünya Ticaret Örgütüne üyelikle birlikte ülkeye giren yabancı sermaye miktarında ciddi bir artış meydana gelmiş, 2002 yılında doğrudan yabancı sermaye yatırımları bir önceki yıla göre %12,5 oranında artış göstermiştir.

2005 yılında Dünya Ticaret Örgütü üyeleriyle Çin Halk Cumhuriyet arasındaki tekstil kotalarının kalkması da yabancı yatırımların ülkeye gelmesini hızlandırmış, nitekim aynı yıl ülkeye gelen yabancı sermaye yatırımları bir önceki yıla göre %19 artış kaydetmiştir.

2008 yılında yaşanan ekonomik kriz nedeniyle yaşanan belirsizlik ortamı doğrudan yabancı yatırımları da olumsuz etkilemiş 2009 yılında doğrudan yabancı sermaye yatırımları bir önceki yıla göre % 12 azalış göstermiştir.

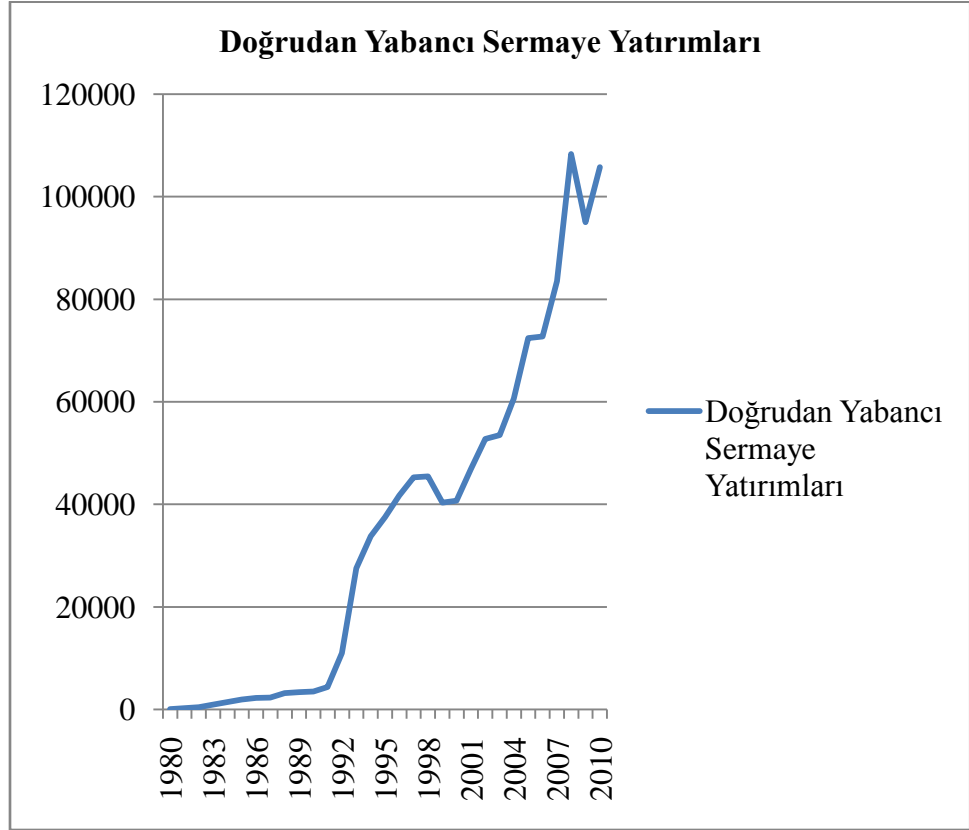
2010 yılında ise krizin etkileri azalmış ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları %11 artarak 105,735 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir (UNCTAD, 2011).

Çin Halk Cumhuriyeti'ne yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının büyük bir kısmı ülkenin doğu sahil kesimine yapılmaktadır. Nitekim 2008 yılında ülkeye yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının %72,33 'ü ülkenin doğu kesiminde bulunan Pekin, Tianjin, Hebei, Liaoning, Şangay, Jiangsu, Zhejiang, Fujian, Shandong, Guangdong ve Hainan şehirlerine, % 6,87 si ülkenin iç kesiminde bulunan Shanxi, Jilin, Heilongjiang, Anhui, Jiangxi, Henan, Hubei ve Hunani şehirlerine, %6,11'i ülkenin batısında bulunan İç Mongolya, Guangxi, Sichuan, Chongqing, Guizhou, Yunnan, Shaanxi, Gansu, Qinghai, Ningxia, Xinjiang ve Tibet bölgelerine, %14,70'i ise diğer şehirlere yapılmıştır (Investment Promotion Agency of Ministry of Commerce, 2010).

2010 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'ne yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının 67,47 milyar doları Hong Kong, 6,7 milyar doları Tayvan özerk bölgesi, 5,65 milyar doları Singapur, 4,24 milyar doları Japonya, 4 milyar doları A.B.D, 2,69 milyar doları Kore, 1,64 milyar doları İngiltere, 1,23 milyar doları Fransa, 952 milyon doları Hollanda, 933 milyon doları Almanya ve geri kalan kısmı diğer ülkeler tarafından gerçekleştirilmiştir (Investment Promotion Agency of Ministry of Commerce, 2011).

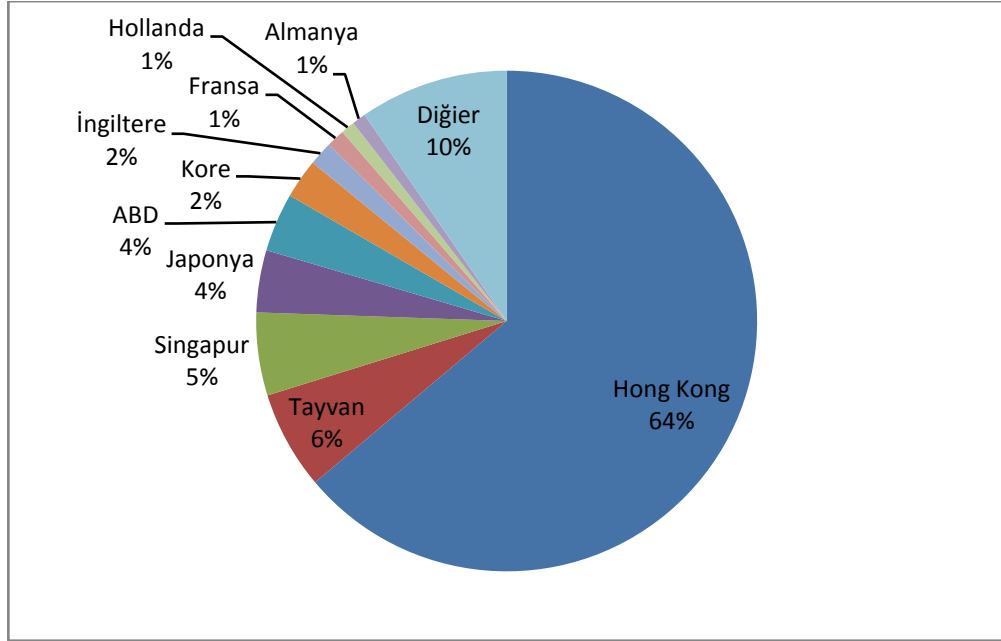
Çin Halk Cumhuriyetine yapılan doğrudan yabancı yatırımların hangi ülkelerden geldiği incelendiğinde en fazla yatırımın Hong Kong tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Hong Kong kökenli yatırımların bir kısmı politik yatırımlardan kaçınmak için gizlenmiş Tayvan yatırımları olup, bir kısmı da

hükümetin yabancı yatırımcılara sunduğu tercihli avantajlarından yararlanmak üzere, ülkedeki fonların Hong Kong üzerinden geri getirilmesinden meydana gelmektedir. Yine Singapur ve Tayvan'dan gelen yatırımların bir kısmı da bu ülkelerde ikamet eden Çinlilerin yapmış oldukları yatırımlardır (Fan, 1999).

Şekil 4.6. Çin Halk Cumhuriyeti'ne yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımları (Milyon USD) (UNCTAD, 2010, Investment Promotion Agency of Ministry of Commerce, 2010)

Güneydoğu Asya ülkelerinin Çin Halk Cumhuriyeti'ne yapmış olduğu yatırımlar genellikle ucuz işgücü maliyetinden faydalanmak amacıyla emek yoğun sektörlerdir. Japonya, Kore, Tayvan gibi ülkeler genellikle ihracata yönelik ürettiği malların kendi ülkelerinde ana üretim sürecini gerçekleştirdikten sonra, montaj işlemlerini Çin'de gerçekleştirip, daha sonra bu malları Avrupa, Amerika ve diğer gelişmiş piyasalara pazarlamaktadırlar (Mengkui ve diğerleri, 2004: 65).

Şekil 4.7. Çin Halk Cumhuriyeti'ne doğrudan yabancı sermaye yatırımı yapan ülkeler, 2010 (Investment Promotion Agency of Ministry of Commerce, 2010)

Ülkeye yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımları sektörler bazında incelendiğinde, 2008 yılı verilerine göre en çok yabancı yatırımın %46,07'lik payla imalat sanayine yapıldığı, bunu 17,16'lık payla gayrimenkul sektörünün izlediği, üçüncü sırada ise %15,22'lik payla finans sektörünün yer aldığı görülmektedir (Investment Promotion Agency of Ministry of Commerce, 2010).

Çin Halk Cumhuriyeti'nin uygulamış olduğu açık kapı politikası ve kurulan özel ekonomik bölgeler, ülkenin yakalamış olduğu yüksek ekonomik büyüme sürecine birçok olumlu katkıda bulunmuştur.

Özel ekonomik bölgeler kurulurken;

- Bu bölgelere ileri teknoloji ihtiva eden endüstrilerin transfer edilmesi,
- Gelen yabancı sermayeden modern teknoloji ile üretim ve yönetim tecrübesi kazanılması,
- İstihdama katkı sağlanması,
- İhracat yoluyla ülkeye döviz kazanımı,
- Shenzen özel ekonomik bölgesi yardımıyla Hong-Kong, Zhuhai yardımıyla Macao, Xiamen yardımıyla Tayvan ve Shantou özel ekonomik bölgesiyle

deniz aşırı ülkelerde yaşayan Çinlilerle yerel ekonomi arasında ekonomik bağlantılar kurulması,

➤ Piyasa ekonomisine dayalı ekonomik reformun tecrübe edilmesi hedeflenmekteydi (Ota, 2003:4).

Nitekim ülkenin yaşadığı ekonomik gelişmeler bu hedeflerin büyük oranda gerçekleştiğini göstermektedir.

Tablo 4.26. Çin Halk Cumhuriyeti'ne yapılan yabancı doğrudan sermaye yatırımlarının sektörlere göre dağılımı, 2008 (Investment Promotion Agency of Ministry of Commerce, 2010) (100 milyon \$)

Sektör	Toplam Yatırım Değeri	%'lik Pay
Tarım, Hayvancılık, Balıkçılık	11,91	1,10
Madencilik Sektörü	5,73	0,53
İmalat Sanayi	498,95	46,07
Enerji Sektörü	16,96	1,57
İnşaat Sektörü	1,93	1,01
Ulaşım, Antrepo, posta ve Telekomünikasyon Sektörü	28,51	2,63
Bilgisayar ve Yazılım	27,75	2,56
Toptan ve Perakende satış Sektörü	44,33	4,09
Otel ve Restoran Sektörü	9,39	0,87
Finans Sektörü	164,90	15,22
Gayri Menkul Sektörü	185,90	17,16
Leasing ve Kiralama Sektörü	50,59	4,67
Bilimsel Araştırmalar, Teknolojik Hizmetler ve jeolojik Maden Arama Sektörü	15,06	1,39
Çevre Koruma Sektörü	3,40	0,31
Resident Hizmetleri ve diğer hizmetler	5,70	0,53
Eğitim Sektörü	0,36	0,03
Sosyal Güvenlik Sektörü	0,19	0,02
Eğlence Sektörü	2,58	0,24

Yabancı sermayeli işletmelerin ulusal endüstri üretimi içerisindeki payı 1990 yılında %2,24 iken, 2003 yılında bu oran en yüksek seviyesi olan %35,87'ye yükselmiş, 2008 yılında ise %29,74 olarak gerçekleşmiştir (Investment Promotion Agency of Ministry of Commerce, 2010).

Tablo 4.27. Çin Halk Cumhuriyeti'nde yabancı sermayeli işletmelerin toplam endüstriyel üretime katkıları (Investment Promotion Agency of Ministry of Commerce, 2010).

Yıllar	Yabancı sermayeli işletmelerin toplam endüstriyel üretime katkıları (%)	Yıllar	Yabancı sermayeli işletmelerin toplam endüstriyel üretime katkıları (%)
1990	2,28	2000	31,29
1991	5,29	2001	27,98
1992	7,09	2002	33,37
1993	9,14	2003	35,87
1994	11,25	2004	31,43
1995	14,3	2005	31,41
1996	15,14	2006	31,5
1997	18,57	2007	30,91
1998	24,34	2008	29,74
1999	27,75		

Yine yabancı sermayeli işletmelerin ülkenin toplam ihracatı içerisindeki payı 1986 yılında %1,88 gibi önemsenmeyecek düzeyde iken, aynı oran 2005 yılında % 58 seviyelerine kadar çıkmıştır. 2008 yılına gelindiğinde ise yabancı sermayeli işletmelerin ülkenin toplam ihracatı içerisindeki payı %55,35 seviyesindedir.

1986 yılında Yabancı sermayeli işletmelerin toplam ithalat içerisindeki payı %5,60 iken 2006 yılında bu oran %59,70'e çıkmıştır. 2008 yılına gelindiğinde ise bu oran %54,73 seviyesindedir.

2010 yılında yabancı sermayeli işletmelerin toplam ihracat içerisindeki payı, %54,6 olarak, toplam ithalat içerisindeki payı ise %52,9 olarak gerçekleşmiştir (Investment Promotion Agency of Ministry of Commerce, 2010).

Tablo 4.28. Çin Halk Cumhuriyeti'nde yabancı sermayeli işletmelerin toplam ihracat ve ithalat içerisindeki payları (Investment Promotion Agency of Ministry of Commerce, 2010)

Yıllar	Yabancı sermayeli işletmelerin toplam ihracat içerisindeki payı (%)	Yabancı sermayeli işletmelerin toplam ithalat içerisindeki payı (%)
1986	1,88	5,60
1987	3,07	7,81
1988	5,18	10,64
1989	9,35	14,87
1990	12,58	23,06
1991	16,75	26,51
1992	20,44	32,74
1993	27,51	40,24
1994	28,69	45,78
1995	31,51	47,66
1996	40,71	54,45
1997	41,00	54,59
1998	44,06	54,73
1999	45,47	51,83
2000	47,93	52,10
2001	50,06	51,67
2002	52,20	54,29
2003	54,83	56,18
2004	57,07	57,81
2005	58,29	58,70
2006	58,18	59,70
2007	57,13	58,66
2008	55,35	54,73

Çin Halk Cumhuriyeti'ne zaman içerisinde teknoloji yoğun yatırımların artmasıyla ülkenin uluslar arası arenada teknolojik altyapısını geliştirmiş, imalat

sürecindeki sermayenin iş gücü karşısındaki payı yükselmiştir. Nitekim Yangtze ve Pearl nehirleri deltalarında bilişim sektörüne yoğunlaşan yabancı yatırımlar ülkenin bu kısmını bilgi teknolojisi ürünlerinde uluslararası pazarda söz sahibi olacak seviyede bir merkez haline getirmiştir. Çin, günümüzde ABD'den sonra en büyük bilgi teknolojileri ürünleri üreticisi durumundadır (Mengkui ve diğerleri, 2004: 63).

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ülkenin vergi gelirlerine de olumlu katkı sağladığı söylenebilir.

Tablo 4.29. Yabancı sermayeli işletmelerden alınan vergilerin toplam ticari ve endüstriyel vergi gelirleri içerisindeki payı (%) (Investment Promotion Agency of Ministry of Commerce, 2010)

Yıllar	Yabancı sermayeli işletmelerden alınan vergilerin toplam ticari ve endüstriyel vergi gelirleri içerisindeki payı (%)
1992	4,25
1993	5,71
1994	8,51
1995	10,96
1996	11,87
1997	13,16
1998	14,38
1999	15,99
2000	17,5
2001	19,01
2002	20,52
2003	20,86
2004	20,81
2005	20,71
2006	21,19
2007	20,17
2008	20,94

Tablo 4.12' de görüleceği üzere, 1992 yılında ülkenin yabancı sermayeli kuruluşlardan elde ettiği vergi gelirlerinin (gümrük vergileri ve arazi ücretlerini de içermektedir) endüstri ve ticaret üzerinden alınan toplam vergilere oranı %4,25 iken, 2008 yılına gelindiğinde aynı oran yaklaşık 5 kat artarak %20,94'e ulaşmıştır (Investment Promotion Agency of Ministry of Commerce, 2010).

4.1.3.2.1.2. Menkul kıymetler ve diğer yatırımlar hesapları

Çin Halk Cumhuriyeti'nde sermaye akımları genel olarak hisse senedi ve tahviller aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Çin Merkez Bankası bir yandan hızlı ekonomik büyümenin ihtiyacı olan likiditeyi karşılarken, diğer yandan bunun enflasyonist etki yaratmaması için çaba göstermektedir.

2003 yılında geniş tanımlı para arzının (M2) %19,6 genişlemesi Çin Merkez Bankası'nı tedbir almaya yöneltmiş, başlangıçta munzam karşılıkların artırılması yoluna gidilmiş, ancak piyasalar beklenen tepkiyi vermeyince bu kez kredilerde öz kaynak şartları ağırlaştırılmıştır.

Çin, 2004 sonbaharında ise neredeyse 10 yıldır dokunulmayan faiz oranlarını yükseltmek zorunda kalmıştır.

Alınan tedbirler sonucunda 2004 yılı M2 genişlemesi %14,6'da tutulabilmişse de 2005 yılı boyunca özellikle de yılın 2. yarısından itibaren M2 genişlemesi hız kazanarak yılsonunda %17,6'ya yükselmiştir. 2006 yılına gelindiğinde ise söz konusu oran %16,9'a gerilemiştir (Pekin Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2007: 59).

2010 yılında ise M2 genişlemesi bir önceki yıla göre yaklaşık % 19 artarak 7,25 trilyon Yuana ulaşmıştır (People's Bank of China, 2010).

4.1.3.3. Rezerv varlıklar dengesi

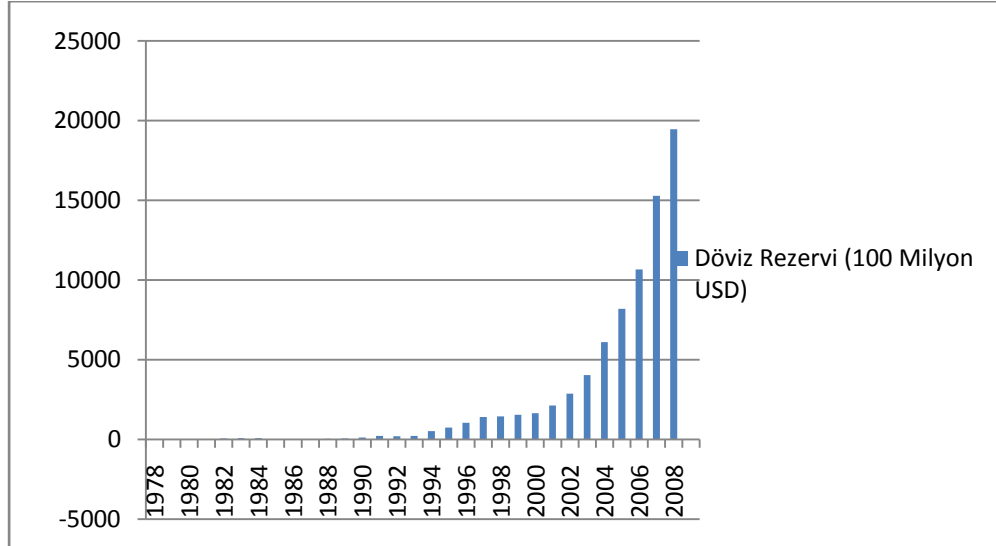
4.1.3.3.1. Altın rezervleri hesabı

Çin Halk Cumhuriyeti 1978 yılında 12,8 milyon oz altın ve 167 milyon dolar rezervine sahip iken, 1990 yılında sonra ülke de döviz rezervleri hızlı bir artış sergilemiştir. 1990 yılında döviz rezervi bir önceki yıla göre %100'ün üzerinde bir artış göstererek 11 milyar dolara ulaşmıştır (China Statistical Yearbook, 2009).

Tablo 4.30. Çin Halk Cumhuriyeti döviz rezervleri (1978-2008) (China Statistical Yearbook, 2009)

Yıl	Altın Rezervi	Döviz Rezervi
	(10 000 oz.)	(100 milyon USD)
1978	1.280,00	1,67
1979	1.280,00	8,40
1980	1.280,00	-12,96
1981	1.267,00	27,08
1982	1.267,00	69,86
1983	1.267,00	89,01
1984	1.267,00	82,20
1985	1.267,00	26,44
1986	1.267,00	20,72
1987	1.267,00	29,23
1988	1.267,00	33,72
1989	1.267,00	55,50
1990	1.267,00	110,93
1991	1.267,00	217,12
1992	1.267,00	194,43
1993	1.267,00	211,99
1994	1.267,00	516,20
1995	1.267,00	735,97
1996	1.267,00	1.050,29
1997	1.267,00	1.398,90
1998	1.267,00	1.449,59
1999	1.267,00	1.546,75
2000	1.267,00	1.655,74
2001	1.608,00	2.121,65
2002	1.929,00	2.864,07
2003	1.929,00	4.032,51
2004	1.929,00	6.099,32
2005	1.929,00	8.188,32
2006	1.929,00	10.663,40
2007	1.929,00	15.282,49
2008	1.929,00	19.460,30

Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dünya Ticaret Örgütüne katıldığı 2001 yılından sonra döviz rezervlerinde hızlı artışlar meydana gelmiş, özellikle tekstil kotalarının kalktığı 2005 yılından sonra rezervlerde çok hızlı artışlar gözlemlenmiştir.

Şekil 4.8. Çin Halk Cumhuriyeti'nin yıllar itibarı ile döviz rezervleri (China Statistical Yearbook, 2009)

4.1.3.3.2. Özel çekim hakları hesabı

Çin Halk Cumhuriyeti Ödemeler Bilançosunda özel çekim hakkı dengesi hesabının yıllar itibarıyla dalgalı bir seyir izlediği söylenebilir. 1999-2009 yılları incelendiğinde hesap 1999,2000 ve 2006 yılları dışında negatif seyir izlemiştir.

Yine Çin % 3,72 özel çekim hakkı ile dünya sıralamasında 6. sırada yer almaktadır (Bender, 2010:12).

Tablo 4.31. Çin Halk Cumhuriyeti Özel Çekim Hakkı hesabı (1999-2009) (China Statistical Yearbook, 1999, 2000,2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010) (1000 \$)

Yıllar	Özel Çekim Hakları Dengesi
1999	1.252.000
2000	407.000
2001	- 51.830
2002	- 143.170
2003	- 90.000
2004	-161.000
2005	-5.000
2006	135.744,0
2007	-78.870
2008	-7110
2009	-11.092.410,00

4.1.3.3.3. Çin Halk Cumhuriyeti'nin IMF'deki pozisyonu hesabı

Çin Halk Cumhuriyeti IMF'ye 27 Aralık 1945 yılında katılmıştır. ÇHC'nin şuan itibari ile IMF nezdinde 9,52 milyar SDR kotası bulunmaktadır. Çin IMF ile en son 1987 yılında 597 milyon SDR tutarında bir Stand-By atlaşması imzalamıştır (IMF, 2011).

Tablo 4.32. Çin Halk Cumhuriyeti'nin IMF'deki pozisyonu hesabı (1999-2009) (China Statical Yearbook, 1999, 2000,2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010) (1000 \$)

Yıllar	Çin Halk Cumhuriyeti'nin IMF'deki pozisyonu dengesi hesabı
1999	- 9.716.320
2000	- 10.898.400
2001	- 682.259
2002	- 1.121.741
2003	- 89.000
2004	478.000
2005	1.929.000
2006	310.841
2007	239.770
2008	- 1.190.320
2009	- 402.348

Çin Halk Cumhuriyeti'nin IMF'deki pozisyonu dengesi hesabı incelendiğinde 1999-2009 yılları arasında sürekli olarak dalgalanmalar görülecektir. Hesap 2004-2007 yılları arası hariç sürekli olarak negatif seyri izlemiştir.

4.1.3.3.4. Döviz rezervleri hesabı

Çin Halk Cumhuriyeti'nin dışa açılma yönündeki reformları başlamadan önce ülkede çiftli döviz kuru sistemi (dual track exchange rate system) uygulanmaktaydı ve Renminbi'nin konvertibilitesi yoktu. 1994 yılında hükümet çiftli döviz kuru sistemine son vererek aynı yıl Renminbi'yi yaklaşık % 50 oranında devalüe etmiştir. Devalüasyon sonucunda ülkenin döviz kaynakları hızlı bir şekilde yükselmeye başlamış, 1994 yılında 21,4 milyar dolar olan döviz rezervleri 2006 yılına

gelindiğinde 1,06 triyon dolara ulaşarak ülkeyi dünyanın en çok döviz rezervlerine sahip ülkesi konumuna getirmiştir (Pan ve Junbo, 2008:4-5).

Çin'in artan döviz rezervleri Renminbi'nin uluslararası öneminin de artmasına neden olmuş, The Economist Renminbi'nin artan önemini belirtmek için "geleceğin uluslararası para sistemi New Hampshire'de (Bretton Woods) değil Beijing'de belirlenecektir." ifadesini kullanmıştır. Çin Halk Cumhuriyeti izlemiş olduğu dış ticaret politikaları sayesinde yüksek cari işlemler dengesi fazlası vermekte, bu fazlanın büyük kısmı ise Çin Halk Bankası'nın kasalarında rezerv para olarak biriktirmektedir. Ancak Rezerv paranın bu artışından RMB'nin değerlenmesini CHC sterilizasyon politikası uygulayarak engellemektedir. RMB'nin aşırı değerli olması nedeniyle cari işlemler dengesi açığının büyüdüğünü ileri süren ABD'nin 2002 yılından beri devam eden baskıları 2005 yılında sonuç vermiş Çin hükümeti RMB'nin %2,1 değerlenmesine izin vermek zorunda kalmıştır. Her ne kadar Çin hükümeti RMB'nin değerlenmesine izin verse de RMB serbest bir döviz piyasasında yükselmesi gereken değer çok altında kalmıştır. Bunun bir nedeni 2005 ve onu takip eden yıllarda doların değer kaybetmesi, Dolara bağlı RMB'nin de bu nedenle değer kaybetmesidir. RMB'nin aşırı değerli bir para olup olmadığı hususu halen ABD, AB ve diğer Batı ülkeleri ile Çin arasında tartışma konusu olduğu gibi birçok tanınmış iktisatçı arasında da tartışılmaya devam etmektedir (Savaş, 2010:231-247).

Tablo 4.33. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Döviz rezervleri dengesi hesabı (1999-2009) (China Statistical Yearbook, 1999 - 2010) (1000 \$)

Yıllar	Döviz Rezervleri Dengesi Hesabı
1999	- 41.000
2000	- 57.000
2001	- 46.591.040
2002	- 74,242,150
2003	- 116.846.100
2004	- 206.681.000
2005	- 208.940.000
2006	- 247.472.000
2007	- 461.905.000
2008	- 471.781.000
2009	- 382.051.480

1999-2009 yılları arası incelendiğinde döviz rezervleri dengesi hesabının sürekli olarak negatif seyir izlediği dolayısıyla ülkenin döviz rezervlerinin sürekli olarak artış içerisinde olduğu söylenebilir.

4.1.3.4. Net Hata ve Noksanlar Hesabı

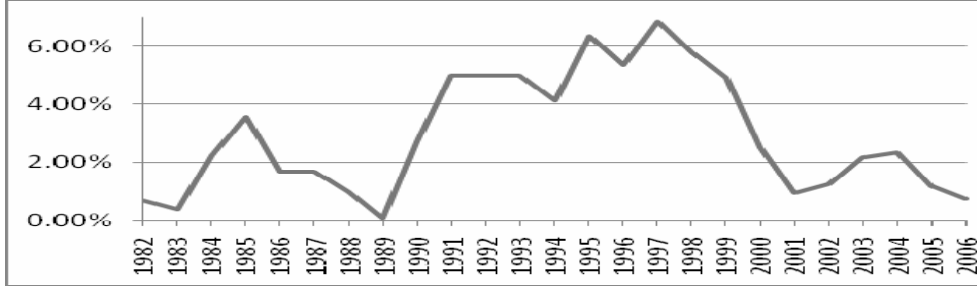
Ödemeler bilançosunun dengelenmesinde cari işlemler dengesi ve sermaye hesabı dengesinin birbirini dengelememeleri durumunda resmi rezervlerde meydana gelen artış ve azalışlar ortaya çıkmaktadır. Ancak resmi rezervlerde birtakım istatistiksel v.b. hatalar nedeniyle gereken artış ve azalışın meydana gelmemesi durumunda net hata ve noksanlar hesabı devreye girmektedir. Ancak istatistiksel hata ve farkları düzenlemesi amacıyla ödemeler dengesi bilançosunda yer alan bu hesabın IMF'ye göre uluslararası ticaretin %5 'ini geçmemesi gerekmekte, aksi durumda finansal bir risk oluşturmaktadır.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin ödemeler bilançosunda net hata ve noksanlar hesabı incelendiğinde 1990 yılına kadar durağan bir seyir izlerken 1990'lı yıllarda negatif bir seyir izlemiş, 2002- 2004 yılları arasında pozitif, 2005-2008 yılları arasında 2007 yılı hariç negatif bir seyir izlemiştir.

Tablo 4.34. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Net Hata ve Noksanlar Hesabı Dengesi (10.000 \$) China Statistical Yearbook, 2010)

Yıllar	Net Hata ve Noksanlar Hesabı Dengesi
1998	- 128.300,00
1999	- 1.480.434,00
2000	- 1.189.307,30
2001	- 485.557,22
2002	779.425,50
2003	1.842.234,70
2004	2.704.508,20
2005	- 1.676.622,70
2006	- 1.287.734,40
2007	1.640.223,00
2008	- 2.609.384,30
2009	-4.354.838,20

Çin Halk Cumhuriyeti'nin net hata ve noksanlar hesabının uluslararası ticaretine oranı 1982-1990 yılları arasında % 5 sınırı içerisinde seyrederken, 1990-2000 yılları arasında % 5'lik sınırın üzerinde bir seyir izlemiştir. 2000 yılından sonra %5'lik sınırın altında bir seyir izlemiştir. Özellikle Asya krizinin yaşandığı 1997 – 1998 yılları arasına bu oran %6 seviyesini geçmiş, ardından dünya ticaret örgütüne üyelik sonrası artan dış ticaret hacmiyle birlikte düşüşe geçmiştir (Lu-man vd., 2008:20-22).

Şekil 4.9. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Net Hata ve Noksanlar Hesabının uluslar arası ticaretine oranı (Lu-man vd., 2008)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünyanın en büyük ticaret yolları olan ipek ve baharat yollarının son durağı olarak dünya ticaretine yön veren Çin, 1800' lü yıllarda toplam dünya imalat sanayi üretiminin yaklaşık %33'ünü, Avrupa Kıtası %28'ini ve ABD ise sadece % 0,8'ini gerçekleştirmekle birlikte, 1800'lü yılların sonunda sanayi devriminin gerçekleşmesiyle Çin'in payı %6,2'ye düşmüş, Avrupa Kıtası'nın payı ise % 62'ye çıkmış, böylece Çin dünya ekonomisindeki önemini zaman içerisinde kaybetmiştir.

1949-1976 yılları arasında Çin Halk Cumhuriyeti'ni yöneten Mao ZEDUNG, sosyalist ekonomi politikaları benimseyerek ekonomide devlet hâkimiyetini ön plana çıkaran bir politika izlemiştir.

1976 yılında Mao ZEDUNG'un ölmesiyle ülkenin yönetimine geçen Deng Xiaoping, ekonomide tamamen devletin müdahaleci olduğu sistemi terk edilerek aşamalı olarak devletçi ve liberal ekonominin bir arada bulunduğu kendi deyimi ile "sosyalist piyasa ekonomisine" geçilmesi yönünde bir takım reform paketleri uygulamaya koymuştur.

1948 yılında GATT Anlaşmasınının 23 orijinal imzacısından biri olan Çin, 17 Eylül 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'nün 143. Üyesi olarak yerini almıştır. 2005 yılında uygulanan tekstil kotalarının kaldırılmasıyla Çin, ABD'nin hazır giyim ithalatındaki payını %18'den %50'ye, yine AB pazarındaki payını ise %18'den %29'a yükseltmiştir.

Çin'in 1981- 2006 yılları arasındaki reel gayrisafi yurtiçi hasıla büyüme oranı %9,81 olarak belirlenmiştir 2007 yılında gayrisafi yurtiçi hasıla bir önceki yıla göre %16, 2008 yılında %11,3, 2009 yılında %9,1 ve 2010 yılında ise %10,5 büyümüştür. 2011 yılında ise ülkede GSYİH büyüme oranının %9,6 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir

Çin Halk Cumhuriyeti'nin yakalamış olduğu hızlı büyüme oranlarında dış ticaretin önemi büyüktür. Nitekim ülkenin dış ticaret odaklı bir büyüme stratejisi izlediği de söylenebilir.

Ülkenin bazı bölgelerinin özel ekonomik bölge olarak ilan edilip yabancı sermaye çekmeye yönelik politikalar etkisi göstermiş ve ülke dünyanın en çok doğrudan yabancı sermaye çeken ülkelerinden birisi haline gelmiştir. Özel ekonomik bölgelerde sağlanan vergi indirimleri gibi birtakım teşviklerin yanı sıra ülkenin sahip olduğu ucuz ve nitelikli işgücü ülkeyi birçok markanın üretim üssü haline getirmiştir.

ÇHC'nin ihracatının ithalatından daha hızlı büyümesi nedeniyle dış ticaret dengesinin 1985 yılı sonrası sürekli olarak fazla vermesi (1993 yılı hariç) ve dış ticaret dengesinin ülkenin cari işlemler dengesinde önemli bir ağırlığa sahip olması nedeniyle cari işlemler dengesi özellikle 1990 yılından sonra (1993 yılı hariç) sürekli olarak fazla vermektedir.

Özellikle ülkeye gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ülkenin ucuz iş gücü maliyetinden faydalanarak ürettiği ürünleri dış piyasaya pazarlaması ülkenin ihracatının hızlı şekilde artmasına ve dolayısıyla cari işlemler dengesinin de sürekli olarak pozitif seyir izlemesine yol açmış, buda ödemeler bilançosunda hem cari işlemler hesabının hem de sermaye hesabının fazla verdiği nadir görülen bir durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Ödemeler bilançosunun bir denge halinde bulunması gerektiğinden cari işlemlerdeki fazla veya eksiklik genellikle sermaye hesabıyla dengelenmektedir. Ancak ülkeye gelen yabancı sermaye yatırımlarının her geçen gün artması ülkenin sermaye hesabının da sürekli olarak fazla vermesine yol açmaktadır.

Ülkenin cari işlemler dengesinin ve sermaye hesabı dengesinin sürekli fazla vermesi ülke döviz rezervlerinin sürekli artmasına yol açmış ve ülke günümüzde en çok döviz kaynağına sahip ülke konumuna gelmiştir.

Ülkenin cari işlemler dengesinin sürekli olarak fazla vermesi ve ülkenin rekor denecek seviyede hızlı büyüme oranları yakalaması birçok uzman tarafından “ekonominin aşırı ısınması” endişesiyle karşılanmıştır. Özellikle ülkenin uyguladığı düşük kur politikası, ülkeyle ticaret yapan birçok ülkenin özellikle ABD'nin tepkisine yol açmış, ülkeye Renbinminin değerini yükseltilmesi konusunda baskılar gelmiştir. Ancak Çin bu baskılara direnmeye çalışarak düşük kur politikasını sürdürmeye çalışmaktadır.

2008 yılında yaşanan finansal kriz nedeniyle ülkenin GSYİH büyüme oranı bir miktar düşse de yine %9,1 gibi yüksek bir oranda gerçekleşmiş, 2010 yılında krizin etkilerini büyük oranda atlatan Çin, % 10,5 büyümüştür.

Yine gelen yabancı yatırımlarla birlikte ülkede işçi başına düşen sermaye miktarı ve buna bağlı olarak verimlilik artışı yaşanmıştır. Gelen yabancı yatırımların bir diğer faydası da ülkenin teknolojik ve nitelikli işgücü altyapısını geliştirici yönde olmuştur. Nitekim Yangtze ve Pearl nehirleri deltalarında bilişim sektörüne yoğunlaşan yabancı yatırımlar ülkenin bu kısmını bilgi teknolojisi ürünlerinde uluslararası pazarda söz sahibi olacak seviyede bir merkez haline getirmiş, Çin'in günümüzde ABD'den sonra en büyük bilgi teknolojileri ürünleri üreticisi konumuna taşımıştır.

Türkiye ile Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ekonomik ilişkiler 1974 tarihli Ticaret Anlaşması ile yasal zeminine kavuşmuş, bu tarihten itibaren ekonomik, sinai ve teknik işbirliği, standardizasyon, bilim, çifte vergilendirme ve kaçakçılığı önleme, sivil havacılık gibi birçok alanda anlaşmalar imzalanmıştır

Türkiye ile Çin Halk Cumhuriyeti arasındaki ihracat ve ithalat gelişimi izlendiğinde, dış ticaret açığının Türkiye'nin aleyhine zamanla büyüdüğü gözlemlenmektedir. Özellikle emek yoğun üretim sürecine sahip ürünlerin iç piyasadaki hâkimiyeti büyük oranda Çinli firmaların eline geçmiştir. Diğer taraftan ÇHC'nin DTÖ'ne üyeliği kapsamında kaldırılan kotalar nedeniyle Türkiye'nin tekstil sektörü başta olmak üzere birçok sektörde dış pazar payı azalmış, Çinli firmaların pazar payı ise her geçen gün artmıştır.

Diğer taraftan Çin Halk Cumhuriyeti'nin yabancı sermayeye sağladığı avantajlardan ve ucuz işgücü maliyeti avantajından faydalanmak isteyen Türk firmalarının da Çin'de yatırımları her geçen gün artmaktadır.

Türkiye'nin dış ticareti açısından hayli önemli bir değere sahip olan Çin Halk Cumhuriyeti ile ekonomik işbirliği fırsatlarının değerlendirilerek ekonomik işbirliğinin artırılması Türkiye'nin ekonomik gelişimi açısından önem arz etmektedir.

Özellikle Türkiye'nin dış pazarlarda Çinli firmalarla rekabet ederken mukayeseli olarak dezavantajlı olduğu emek yoğun sektörlerden çekilip, katma değeri yüksek ve mukayeseli üstünlüğe sahip ürünlerin ihracatına hız vermelidir.

Diğer taraftan, emek yoğun üretim sürecine sahip ürünlerin Türkiye’de üretilmesi yerine daha ucuza imalat şansının olduğu Çin’de üretim yapılarak bu ürünlerin diğer ülkelere ihraç edilmesi faydalı olacaktır.

Markalaşmanın önem kazandığı günümüzde Türkiye’nin kaliteli ve tüketici güvenini sağlayacak ürünler üreterek markalaşmaya gitmesi, ülke ihracatına olumlu katkı sağlayacaktır.

Diğer taraftan Türkiye’nin dış ticaret dengesinin sürekli olarak olumsuz seyir izlediği günümüzde, Çin Halk Cumhuriyetinde yapıldığı gibi ulaşım yönünden avantajlı olan liman kentlerine gerekli altyapı yatırımlarının yapılarak özel bölgeler kurulması, burada yabancı yatırımları ve ihracatı destekleyici bir takım teşvik politikalarının izlenmesi özellikle cari işlemler dengesinin olumlu seyir izlemesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca hükümetin düşük seyreden döviz kuruna müdahalede bulunarak dış ticarete rekabet gücümüzü olumlu yönde etkileyecek politikalar izlemesi faydalı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Akçil, K. (2008). *Çin Ekonomisi ve Türkiye ile Çin'in Ekonomik İlişkilerinin Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, ss.1-49.
- Arısoy, E., Bayar, G. ve Soranlar, B. (2004). Asya'nın Devi: Çin Halk Cumhuriyeti. *Dış Ticaret Dergisi*, (32), 1-20.
- Bahattasali, D. (2002). Accelerating Financial Market Restructuring in China. The World Bank, 2-16,
<http://siteresources.worldbank.org/INTRANETTRADE/Resources/bhattfinservices.pdf> (20.01.2010)
- Banister, J. (1984). Population Policy and Trends in China, 1978-83. *The China Quarterly*, 100: 717-741. <http://www.jstor.org/pss/653651> (10.12.2009)
- Becker, J. (2007). *Ejder Şahlanyor, Bugünkü Çin'e İçeriden Bir Bakış*. Sezgintüredi, A. (çev), NTV Yayınları, İstanbul, ss,12-224.
- Bender, S. (2010). Special Drawing Rights A Way out of Global Imbalances? Deutsche Bank.
http://www.ecb.int/paym/groups/pdf/fxcg/special_drawing_rights.pdf?09edd636c9ac3a4ce8d234f3c4f5f5be3 (26.05.2011)
- Cabbar, M.A. (2006). *Çin: Bürokrasi, İçinde İktidar Mücadeleleri (1949-1976)*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul, ss. 21-28.

Cerra, V., Gulati, A.D. (1999). China's Trade Flows: Changing Price Sensivities and the Reform Process, *IMF Working Paper*, WP/99/1:3-35

<http://imf.org/external/pubs/ft/wp/1999/wp9901.pdf> (05.05.2010)

Chen, H., Chan, K.(2009). *Advertising ang Chinese Society*. Copenhagen Business School Press, Denmark,ss:14-15.

http://books.google.com/books?id=du1EP0Kt-1EC&pg=PA29&dq=Guang,+2006+china+advertisement&hl=tr&ei=McnbTYfqHojvsgb2ltjRDg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CDwQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false (24.05.2011)

China Statisal Yearbook (1999),

<http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/yearlydata/YB1999e/index1.htm>
(01.05.2011)

China Statisal Yearbook (2000),

<http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/yearlydata/YB2000e/index1.htm>
(01.05.2011)

China Statisal Yearbook (2001),

<http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/yearlydata/YB2001e/ml/indexE.htm>
[m](#) (01.05.2011)

China Statisal Yearbook (2002),

<http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/yearlydata/YB2002e/ml/indexE.htm>
[m](#) (01.05.2011)

China Statisal Yearbook (2003),

http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/yearlydata/yarbook2003_e.pdf
(01.05.2011)

China Statisal Yearbook (2004),

<http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/yearlydata/yb2004-e/indexeh.htm>
(01.05.2011)

China Statisal Yearbook (2005), <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2005/indexeh.htm>

(01.05.2011)

China Statisal Yearbook (2006), <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2006/indexeh.htm>

(01.05.2011)

- China Statistical Yearbook (2007), <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2007/indexeh.htm>
(01.05.2011)
- China Statistical Yearbook (2008), <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2008/indexeh.htm>
(01.05.2011)
- China Statistical Yearbook (2009), <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2009/indexeh.htm>
(05.01.2011)
- China Statistical Yearbook (2010), <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2010/indexeh.htm>
(01.05.2011)
- Çakıroğlu, D. (2008). Çin Ülke Raporu. Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi.
http://www.egelihracatcilar.com/Images/Menu1-Page//Ulke_Raprou-CHC-IGEME-2008_00002721.pdf (06.05.2011)
- Çakmak, A.(2008). Çin'in dünya ekonomisi ile bütünleşme süreci ve Türk sanayisi açısından bir değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(1) :253-268.
- DEİK. (2003). Çin Halk Cumhuriyeti Ekonomisi ve Türkiye ile İlişkileri.
<http://www.adana-to.org.tr/TR/UlkeRaporlari/Raporlar/CN.pdf> (15.02.2010)
- DEİK. (2007). Çin Halk Cumhuriyeti Ülke Bülteni, ss:3-27
http://www.deik.org.tr/Pages/TR/DEIK_BultenDetay.aspx?bDetId=61&IKID=10 (15.02.2010)
- Dış Ticaret Müsteşarlığı (2007a) ,Çin Halk Cumhuriyeti Ülke Raporu, Eylül.
- Dış Ticaret Müsteşarlığı, (2007b),Çin Halk Cumhuriyeti Ülke Profili.
www.egelihracatcilar.com/...//Ulke_Raporu_Cin-DTM-2008_00002724pdf_00002741pdf_00003033.doc (23.05.2011)
- Dış Ticaret Müsteşarlığı, (2008),Çin Halk Cumhuriyeti Ülke Profili.
<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detay&yayinID=118&icerikID=216&dil=TR> (17.02.2010)

- Dış Ticaret Müsteşarlığı, (2010),Çin Halk Cumhuriyeti Ülke Profili (Ekim).
<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ANL/AsyaDb/chc.doc> (25.02.2011)
- Durdular, A. (2006). *1970' den Günümüze Karşılaştırmalı Türkiye- Çin Halk Cumhuriyeti İlişkileri. Yüksek Lisans Tezi.* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara, ss: 3-12.
- Ekinci, A. (2005). *Çin Yabancı Sermaye Türkiye.* Turhan Kitapevi, Ankara, ss.64-168.
- Fan, S.F. (1990). Effects of Technological Change and Institutional Reform on Production Growth in Chinese Agriculture. *American Journal of Agricultural Economics* ,73(2):266-275. <http://purl.umn.edu/13454> (10.12.2009)
- Fan, S.F. (1999). Çin Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Çekmede Neden Başarılıdır: İşlem Maliyetleri Yaklaşımı. Gövdere, B. (Çev.), *Dış Ticaret Dergisi*, 13.
- Feng, Y., Wu, C.(2008). Is China's Economic Growth Extraordinary or Mediocre? the Role of the Exchange Rate. *China & World Economy*.16(1):100-116.
- Guo W., Feng Y.(2007). Special Economic Zones and Competitiveness. Asian Development Bank, 2:3-14. <http://www.adb.org/Documents/Reports/PRM-Policy-Notes/Special-Economic-Zone-Shenzhen.pdf> (31.01.2011)
- Hong, Y., Mu, Y. (2010). China's Steel Industry: An Update. *EAI Background Brief No. 501*:ss.1-5 <http://www.eai.nus.edu.sg/BB501.pdf> (23.05.2011)
- IHS Global Insight, (2009). China Construction.
http://www.ihsglobalinsight.com/gcpath/China_V2_IHS.pdf (04.05.2011)

- IMF (2001). [China](#): Financial Position in the Fund as of April 30, 2011.
<http://www.imf.org/external/np/fin/tad/exfin2.aspx?memberKey1=180&date1key=2011-05-26> (26.05.2011)
- IMF Balance of Payments Statistics Newsletter, (1998). VI (1)
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/bop/news/index.htm> (28.02.2011)
- IMF Country Report 10/238, (2010-a).
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2010/cr10238.pdf> (04.03.2011)
- IMF World Economic Outlook, (2010-b).
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/pdf/text.pdf> (03.03.2011)
- Investment Promotion Agency of Ministry of Commerce, (2010).
<http://www.fdi.gov.cn> (04.02.2011)
- Investment Promotion Agency of Ministry of Commerce, (2011).
http://www.fdi.gov.cn/pub/FDI_EN/Statistics/t20110117_130211.htm
 (04.02.2011)
- Isern, J., Cheng, E., Zhong, X.(2007). Supply of Financial Services In China: A Study of Domestic Money Transfers. *Asia Pacific Journal of Finance and Banking Research*.1(1).
- Johnson, D.G. (1996). How the Farmers Changed China : Power of People (Book Review). *The Cato Journal*, 16(2): 273-275.
- Judge, P.(2005). Unlocking China's Service Sector. Australia Department of Foreign Affairs and Trade Economical Analytical Unit.
http://www.dfat.gov.au/publications/eau_unlocking_China/unlocking_China_services.pdf (26.04.2011)
- Karasu,A. (2004). *The Role of China In The World Economy*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, ss. 32-38.

Kızıltan, A. (2004). Tek Kutuplu Bir Dünyada Çin Halk Cumhuriyeti'nin "Süpergüç" Olabilirliği. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(1): 47.

Konya Ticaret Odası. (2006). Çin Halk Cumhuriyeti Ülke Raporu.
http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/cin_rapor.pdf (24.02.2011)

Koo,W.W. ve Lou, J. (1997). The Relationship Between the Agricultural and Industrial Sectors in Chinese Economic Development. *Agricultural Economics Report*, 363: 4-13. <http://purl.umn.edu/23176> 10.12.2009

Li, Y. (2000). *Rural Income and Wealth Inequality in China---A Study of Anhui and Sichuan Provinces, 1994-1995*. Degree of Master of Science, Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg, Virginia, ss.2-7
<http://scholar.lib.vt.edu/theses/available/etd-06152000-15530036/unrestricted/etd.pdf> 10.12.2009

Liping, Z. (2010) The Growth of China's Services Sector and Associated Trade: Complementarities between Structural Change and Sustainability. Development Research Center, State Council, China. 1:40.
<http://www.iadb.org/intal/intalcdi/PE/2010/05902.pdf> (02.05.2011)

Lin, J.Y., Cai, F., Li, Z., (1996). The Lessons of China's Transition to a Market Economy. *Cato Journal* , 16(2): 201-231.

Lu-man, C. vd. (2008). Analyze Chinese capital escape & international moving capital influx from net errors and omissions in the balance of payments. *Chinese Business Review*, 7(9):20-28.

Mcmillan, J. ve Naughton, B. (1992). How to Reform a Planned Economy: Lessons from China. *Oxford Review of Economy Policy*, 8 (1): 130-143.
<http://oxrep.oxfordjournals.org/cgi/reprint/8/1/130> 25.12.2009

Mcmillan, J, Whalley, J. ve Zhu, L. (1989). The Impact of China's Economic Reforms on Agricultural Productivity Growth. *Journal of Political Economy*, 97 (4):798-800.

Mengkui, W. ve Diğlerleri. (2004). *China's Economy*. Bingwen, L. (çev), China Intercontinental Press, China, ss.26-172.

Miershalijiang, A. (2007). *Çin Ekonomisinin Kalkınma Kaynakları, Sorunları ve Türkiye- Çin Ekonomik İlişkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, ss. 3-4.

Ministry of Commerce People's Republic of China, (2008). Developments in the Computer and Information Service Industry.

http://tradeinservices.mofcom.gov.cn/upload/2010/10/22/1287713616328_258935.pdf (06.05.2011)

Ministry of Commerce People's Republic of China, (2011). Brief Statistics on China's Import & Export in December 2010.

<http://english.mofcom.gov.cn/aarticle/statistic/BriefStatistics/201101/20110107386812.html> (08.02.2011)

Mu, Y., Song, T.S. (2007). China's Overseas Direct Investment. *EAI Background Brief No. 340*. <http://www.eai.nus.edu.sg/BB340.pdf> (25.05.2011)

Nianlu, W.M. ve Xiaowei, M. (1993). Managing China's Balance of Payments, *Foreign Trade Policy Conference*, Victoria, ss.1-26.

Ofori, G. (2006). Chinese Contractors and International Construction: Tentative Analytical Models and Research Agenda. *The CRIOCM 2006 International Symposium on "Advancement of Construction Management and Real Estate"*

<http://www.irbdirekt.de/daten/iconda/CIB5700.pdf> (04.05.2011)

OECD, (2010). Factbook 2010, Economic, Environmental and Social Statistics.

http://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-factbook_18147364

(06.01.2011)

OECD, (2011). Economic Outlook 88 Country Summary: China

http://www.oecd.org/document/31/0,3746,en_33873108_36016481_45274719_1_1_1_1,00.html (06.01.2011)

Ota, T. (2003). The Role of Special Economic Zones in China's Economic Development As Compared with Asian Export Processing Zones : 1979 – 1995. *An on line research publication of Université de Poitiers.* www.iae.univ-poitiers.fr/EURO.../Asia-in-Extensio-Ota-mars2003.pdf (08.02.2011).

Özdilek, A.O,(2007). *Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dünya Ticaret Örgütü'ne Katılım Süreci Kapsamında Çin Malları ve Damping- Haksız Rekabet Düzenlemeleri.* Yaylacık Matbaacılık, İstanbul,ss.1-11.

Pan, L., Junbo, Z. (2008). The Management of China's Huge Foreign Reserve and its Currency Composition. Berlin School of Economics Working Paper No:37:4-6.

http://www.mba-berlin.de/fileadmin/doc/Working_Paper/paper_37_pan_online.pdf (26.05.2011)

Pekin Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği (2007). Yıllık Rapor.

<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=CHC> (02.02.2011)

People's Bank of China, (2010). China Monetary Policy Report Quarter Three, 2010

http://www.pbc.gov.cn/image_public/UserFiles/english/upload/File/cao%20version.pdf (02.02.2011)

Prasad, E. (2004). China's Growth and Integration into the World Economy Prospects and Challenges. *IMF Occasional Paper*, 232, 1-61

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/op/232/op232.pdf> (21.01.2010)

Qarluq, A.C. (2005). Günümüz Uygur Aile Yapısındaki Gelişmeler. *Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 34: 33-44.

Qian, Y. (1999). The Process of China's Market Transition (1978-98):*The Evolutionary, Historical, and Comparative Perspectives. Journal of Institutional and Theoretical Economics, symposium on "Big-Bang Transformation of Economic Systems as a Challenge to New Institutional Economics"*, June 9-11, 1999, Wallerfangen/Saar, Germany, 2-35.
<http://www.cebc.org.br/sites/500/522/00000019.pdf> 15.12.2009

Rumbaugh, T. ve Blancher, N. (2004). China: International Trade and WTO Accession. *IMF Working Paper*, WP/04/36, 5-22,
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2004/wp0436.pdf> (03.02.2010)

Sakarya, S. (2007). Çin Halk Cumhuriyeti Ülke Raporu. Dış Ticaret Müsteşarlığı Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği.

Sander, O.(2001). *Siyasi Tarih (1918-1994)*, İmge kitabevi, İstanbul, ss. 366-370.

Saraçoğlu, M. ve Duran, C. (2008). Çin ekonomisindeki reformlar ve Çin'in Dünya Ticaret örgütüne üyeliği üzerine bir değerlendirme. *Kamu-İş Dergisi*, 10(1):94-110)

Saray, M.O. ve Gökdemir, L. (2007). Çin Ekonomisinin Büyüme Aşamaları (1978-2005). *Journal of Yasar University*, 7(2):661-686.

Shenkar, O. (2007). *Çin Yüzyılı*. Türkoğlu, S. (Çev.), Truva Yayınları, İstanbul, ss.240-250.

Sit. V.F.S. (1985). The Special Economic Zones of China: A New Type of Export Processing Zone ?. *The Developing Countries*,XXXIII (1).
http://www.ide.go.jp/English/Publish/Periodicals/De/pdf/85_01_05.pdf
 (31.01.2011)

Şimşek, M. (2005). Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dünya Ticaret Örgütüne(WTO) üyeliğinin ekonomik etkileri ve Çin'in geleceğine ilişkin senaryolar. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 12(2):77-90.

Şimşek, M. (2006). Değişen Dünya Koşullarında Çin Halk Cumhuriyeti ve Dış Ticaret Bakımından Türkiye-Çin Arasında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*.26,1-24

The Economist Intelligence Unit,(1998). Country Profile : China- Mangolia, 1997-1998, London. 3-65 http://www.mkutup.gov.tr/cgi-bin/ei/nph-aa.cgi/010110A/http/www.eiu.com/index.asp=3flayout=3ddisplayIssue=26publication_id=3d140000814 (05.02.2010)

The Economist Intelligence Unit,(1999). Country Profile : China- Mangolia, 1999-2000, London. 4-67 http://www.mkutup.gov.tr/cgi-bin/ei/nph-aa.cgi/010110A/http/www.eiu.com/index.asp=3flayout=3ddisplayIssue=26publication_id=3d140000814 (05.02.2010)

The Economist Intelligence Unit,(2004). Country Profile : China, 2004, London. 3-69 http://www.mkutup.gov.tr/cgi-bin/ei/nph-aa.cgi/010110A/http/www.eiu.com/index.asp=3flayout=3ddisplayIssue=26publication_id=3d140000814 (05.02.2010)

The Economist Intelligence Unit,(2008). Country Profile : China, 2008, London. 4-64 http://www.mkutup.gov.tr/cgi-bin/ei/nph-aa.cgi/010110A/http/www.eiu.com/index.asp=3flayout=3ddisplayIssue=26publication_id=3d140000814 (05.02.2010)

Tüsiad, (2010). Çin’de Bu Ay, Temmuz-Ağustos. <http://www.tusiad.org/FileArchive/CindeBuAyAgustos2010.pdfv> (06.01.2011)

Uegaki,(2010). Balance of Payments from a Comparative Perspective: China, India, and Russia under Globalization. http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/rp/publications/no02/P2-C3_Uegaki.pdf (11.01.2011)

UNCTAD, (2010). Key Data from WIR Annex Tables, FDI inflows, 1970-2008.http://www.unctad.org/sections/dite_dir/docs/wir10_fs_cn_en.pdf (03.02.2011)

UNCTAD, (2011). Global and Regional FDI Trends in 2010, Global Investment Trends Monitor. http://www.unctad.org/en/docs/webdiaeia20111_en.pdf (01.02.2011)

UNCTAD, (2011). World Investment Report, 2010.
http://www.unctad.org/sections/dite_dir/docs/wir10_fs_cn_en.pdf (03.02.2011)

Ure, J. (2007). Study on the Future Opportunities and Challenges of EU-China Trade and Investment Relations Study 10: Telecommunications Services, European Commission.
<http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/china/> (05.05.2011)

U.S. Commercial Services. China: Environmental Engineering and Consulting Services,
<http://www.mwtc.org/uploadedFiles/China%20Environmental%20Engineering%20and%20Consulting%20Services.pdf> (06.05.2011)

Wang, J. (2008). *Brand New China*. Harvard University Press, U.S.A. ss:1-2.
http://www.google.com/books?hl=tr&lr=&id=qTm_RVqrGRwC&oi=fnd&pg=PR7&dq=Guang,+2006+china+advertisement&ots=TZSq6BlaUn&sig=y05Zud-dZzma3zMOTF51rhk2qHY#v=onepage&q&f=false (24.05.20011)

Wang, J.(2009). The Economic Impact of Special Economic Zones: Evidence from Chinese Municipalities,
<http://personal.lse.ac.uk/wangj2/Jin%20Wang%20JMP.pdf> (31.01.2011)

- Wang, S. (1995). Learning by Debating : The Changing Role of the State in China's Economy and Economic Theories. *Policy Studies Journal*, 23(1): 1-15.
http://www.cuhk.edu.hk/gpa/wang_files/PSJ.pdf (28.01.2010)
- Wassmuth, D. (2007). Study on the Future Opportunities and Challenges of EU-China Trade and Investment Relations Study 7: Financial Services, European Commission.
<http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/china/>
 (05.05.2011)
- World Tariff Profiles (2009), World Trade Organization: 2-15.
http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/tariff_profiles09_e.pdf
 (18.02.2010)
- World Trade Organization, (2001). Wto Successfully Concludes Negotiations n China's Entry. http://www.wto.org/english/news_e/pres01_e/pr243_e.htm
 (11.02.2010)
- World Trade Organization, (2009). International Trade Statistics
http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2009_e/its09_toc_e.htm
 (05.05.2010)
- World Trade Organization, (2010). International Trade Statistics
http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2010_e/its2010_e.pdf
 (05.01.2011)
- Wu, Y.(2007). Service Sector Growth in China and India: A Comparison. *China: An International Journal*, 5(1):1-20. Wuzhou, L. (2010). Çin Çöllerinde Yeşeren Enerji: Rüzgar. *China Today*.(1): 12-17.
- Yansheng, Z.(2008). Trade Development, FDI, and Special Economic Zones: China's Experience. *The World Bank*,2-43,
<http://info.worldbank.org/etools/ChinaAfricaKS/docs/ppts/S4a-Zhang%20YanshengTrade%20Development,FDI,and%20Special%20Economic%20Zones-revised.pdf> (03.02.2010)

- Yavuz, M.Y. (2006). *Çin 'de Piyasa Ekonomisi Uygulamaları ve Toplumsal Sonuçlar*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, ss 25-50.
- Yayuan, Z. (2010) Geri Dönüşüm Ekonomisinin Vazgeçilmez Halkası: Biyokütle. *China Today*.(1): 18-21.
- Yılmaz, R. ve Koyuncu, C. (2005). *Çin: Dragon Ekonomisinin Önlenemeyen Yükselişi*. Ekin Kitap Evi, Bursa, ss-2-153.
- Yiğın, S.(2009). *Çin Ekonomisi ve Dış Ticaret İlişkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, ss 20-88.
- Yue-man, Y., Lee, J. ve Kee, G.(2009). China's Special Economic Zones at 30. *Eurasian Geography and Economics*, 50(2) :222-237.
http://www.espre.cn/111/manage/ziliao/China%26_039.pdf (31.01.2011)
- Zhang, Z. ve Figliozzi, M.A.(2010). A Survey of China's Logistics Industry and the Impacts of Transport Delays on Importers and Exporters. *Transport Reviews*,30(2):179:194
<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all~content=a915705008~frm=titlelink> (04.05.2011)
- Zhongqing, Y. (2004). *The Political System of China*. Pingxing, W. (çev). China Intercontinental Press, China, pp.4-8.
<http://www.chinability.com/CurrentAccount.htm> (04.02.2011)
<http://www.chinability.com/Reserves.htm> (26.05.2011)

ÖZGEÇMİŞ

Selçuk ÖZ 1982 yılında Gaziantep’te doğmuştur. İlk ve Ortaöğrenimini Gaziantep’te tamamlamış, Lisans öğrenimini Çukurova Üniversitesi İİBF İktisat bölümünde tamamlamıştır. 2005 yılında vatani görevini tamamlamış aynı yıl Merinos Halı A.Ş.’de iş hayatına başlamıştır. 2008 yılında Maliye Bakanlığı Muhasebe Denetmen Yardımcılığı görevine atanmış, 2009 yılında Ulaştırma Bakanlığı Müfettiş Yardımcılığı görevine başlamış olup, halen bu görevine devam etmektedir. Evlidir. İyi derecede İngilizce bilmektedir.

VITAE

Selçuk ÖZ, was born in Gaziantep in 1982. He studied primary and secondary school in Gaziantep. He graduated from Çukurova University Business and Administrative Science Faculty Economy department. He did his military service in 2005 and in the same year he started his professional business life in Merinos Carpet. In 2008 he started as an audit associate in the Ministry of Finance. And then in 2009 he started as an assistant inspector in the Ministry of Transport and Communication and he has been working there since then. He is married. He has a good command of English.